

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ DALI**

**YEREL YÖNETİMLERDE KADIN: TEMSİL VE KATILIM
DÜZLEMİNDE CİNSİYET SORUNSALI (2009 MART
SEÇİMLERİ SONRASI ANALİTİK BİR İNCELEME)**

Nilay ÜÇER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Nilüfer NEGİZ
ISPARTA - 2011**

T.C
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ SAVUNMASI ve SÖZLÜ SINAV TUTANAĞI

Gönderen : Kamran Yıldırım EABD Başkanlığı

Gönderilen : Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Enstitü Anabilim Dalımız **YÜKSEK LİSANS** / ~~DOKTORA~~ Programı öğrencisi
Milay UĞER tez çalışmalarını sonuçlandırmış ve
kurulan jüri önünde tezini savunmuştur. Sınav tutanağı aşağıdadır.

Tez Adı Değişikliği **YAPILDI / YAPILMADI**

07.01.2011
Tarih

Enstitü Anabilim Dalı Başkanı

SINAV TUTANAĞI:

Jürimiz Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 25./39. maddesi uyarınca 07.01.2011 Cuma günü saat 14.00'de toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Yerel Yönetimlerde Kadın: Devlet ve Katılım Süreçleri konulu tezini incelemiş ve yapılan sözlü sınav sonunda **OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞU** ile aşağıdaki kararı almıştır.

KABUL

RED

DÜZELTME

Tez Sınavı Jürisi	Ünvanı, Adı Soyadı	İmza
Başkan	<u>Prof. Dr. S. S. Mehmet Akbulut</u>	<u>[İmza]</u>
Üye	<u>Yrd. Doç. Dr. Nispete A. Erol</u>	<u>[İmza]</u>
Üye	<u>Doç. Dr. İlke H. Çamlıkcı</u>	<u>[İmza]</u>
Üye		
Üye		

Enstitü Müdürü

MADDE-25 Tez Sınavının tamamlanmasından sonra Jüri tez hakkında salt çoğunlukla "KABUL", "RED", veya "DÜZELTME" kararı verir. Bu karar, Enstitü Anabilim Dalı Başkanlığınca tez sınavını izleyen üç gün içinde ilgili Enstitüye tutanakla bildirilir. Tezi reddedilen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da tezi kabul edilmeyen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir. Düzeltme alan öğrenci bir sonraki dönemde kayıt yaptırmak zorundadır.

Madde-39 Tez Sınavının tamamlanmasından sonra Jüri tez hakkında salt çoğunlukla "KABUL", "RET" veya "DÜZELTME" kararı verir. Bu karar, Anabilim Dalı Başkanlığınca tez sınavını izleyen üç gün içinde ilgili Enstitüye tutanakla bildirilir. Tezi reddedilen öğrencinin Yüksek Öğretim Kurumu ile ilişkisi kesilir. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç altı ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da tez kabul edilmeyen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir.

ÖNSÖZ

Dünya nüfusunun yarısını kadınlar oluşturmaktadır. Kadın ve erkek hukuksal anlamda eşit haklara sahip olsa da, kadınlar bu hakları yeteri kadar kullanamamışlardır.

Ülkemizde kadınlara haklar ilk defa Osmanlı devleti zamanında verilmiştir. Ancak, Cumhuriyet'in ilan edilmesi kadınların siyasal, sosyal, ekonomik ve idari haklarını elde ediş sürecinde dönüm noktası olmuştur.

“Yerel Yönetimlerde Kadın: Temsil ve Katılım Düzleminde Cinsiyet Sorunsalı (2009 Mart Seçimleri Sonrası Analitik Bir İnceleme)” isimli bu çalışmada, Türk kadınının yerel yönetimlerdeki durumu incelenip, özellikle siyasal katılım ve temsil konuları üzerinde durulmuştur. Konunun daha anlaşılır olmasını sağlamak amacıyla iki farklı uygulama yapılmıştır: Türk kadınının siyasetteki temsilinin ne durumda olduğunu açıklayabilmek için 2009 yerel seçimi sonucunda göreve başlayan bayan belediye başkanları ile görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca, kadınların siyasal katılımının hangi oranda olduğunu ifade edilebilmesi için de Aydın halkına yönelik olarak bir anket uygulanmıştır. Alanın Aydın olarak seçilmesindeki sebep belediye başkanının bayan olmasıdır.

Bu tez çalışmamın gerçekleşmesinde emeği geçen herkese; bana her türlü desteği sağlayan aileme ve arkadaşlarıma, sorularıma sabırla yanıt verip beni yönlendiren tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Nilüfer NEGİZ'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Isparta, 2010

Nilay ÜÇER

ÖZET

YEREL YÖNETİMLERDE KADIN: TEMSİL VE KATILIM DÜZLEMİNDE CİNSİYET SORUNLARI (2009 MART SEÇİMLERİ SONRASI ANALİTİK BİR İNCELEME)

Nilay ÜÇER

**Süleyman Demirel Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü,
Yüksek Lisans Tezi, 117 Sayfa, 2011.**

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Nilüfer NEGİZ

Toplumun her alanında olduğu gibi siyasal alanda da kadınlar ikinci plana itilmişlerdir. Siyaset ile birleşmiş olan hırs, iktidar ve mücadele gibi kavramların, kadının fizyolojik ve psikolojik yapısı ile uyumsuzluğu nedeniyle, siyaset erkeğe özgü bir iş olarak tanımlanmıştır.

Araştırma kapsamında, Türk kadınının siyasette arka plana itilmesindeki nedenler incelenip, çözüm önerileri sunulmuştur. Bu çalışmadaki temel amaç, kadınların siyasetle ne kadar ilgili olduklarını, siyasete katılım düzeylerini ve siyasette ne şekilde temsil edildiklerini ortaya çıkarmaktır. Bu konuda, 2009 yerel seçimleri sonucunda, Türkiye’de sayıları yalnızca 26 olan bayan belediye başkanları ile mülakat yapılmıştır. Mülakatın yanı sıra, bayan belediye başkanına sahip olan Aydın ilinde ‘ Yerel Siyasete Kadının Katılımı’ konusunda anket uygulanarak siyasete ne şekilde katıldıkları ve katılım düzeyleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

Sonuç olarak, erkekler ile eşit haklara sahip olsalar dahi kadınların siyasete ilgi düzeylerinin düşük olduğu, bu durum sonucu olarak da siyasal katılım ve temsil oranlarının az olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Siyaset, Yerel Yönetim, Katılım, Temsil.

ABSTRACT**WOMEN IN LOCAL GOVERNMENT: THE PLANE OF THE QUESTION OF GENDER REPRESENTATION AND PARTISIPATION (ELECTIONS IN MARCH 2009 AFTER A REVIEW OF ANALYTICAL****Nilay ÜÇER****Süleyman Demirel University, Public Administration Department, Master Thesis, 117 Pages, 2011.****Supervisor: Ass. Prof. Dr. Nilüfer NEGİZ**

As with every area of society in the political sphere, women were forced to the second plan. Politics is combined with greed, power and control concepts such as, consistent with the structure of women's physiological and psychological reasons, politics is a business man described as peculiar. Research under the background of Turkish women in politics causes reviewed, and solutions are presented. The main purpose of this study, they are about how women in politics, the level of participation in politics and in politics is to reveal in what way are being represented. In this regard, as a result of the 2009 local elections in Turkey, which counts only 26 women mayors were interviewed. In addition to the interview, the mayor of a questionnaire applied to women in the Aydin people participate in politics, in what way and tried to learn the levels of participation. As a result, even if they have equal rights with men with low levels of women's political interests, as a result of this situation low rates of political participation and representation was found.

Key Words: Women, Politics, Local Governance, Participation, Representation.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	vi
TABLolar DİZİNİ	vii

GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM

SİYASAL KATILIM VE SİYASAL TEMSİL

1.1. Siyasal Katılım Kavramı ve Düzeyi	3
1.1.1. Siyasal Katılmayı Etkileyen Faktörler	8
1.1.1.1. Yaş	10
1.1.1.2. Cinsiyet	14
1.1.1.4. Eğitim Durumu	18
1.1.1.5. Meslek	20
1.1.1.6. Örgüt Üyeliği	21
1.1.1.7. Kitle İletişim Araçları	23
1.1.1.8. Kentleşme	25
1.2. Temsil Kavramı ve Siyasal Temsil	27
1.2.1. Genel Olarak Temsil	28
1.2.2. Siyasal Temsil	30
1.2.3. Siyasal Temsil Türleri	32

İKİNCİ BÖLÜM

YEREL SİYASETTE VE YEREL YÖNETİMLERDE KADIN

2.1. Türk Kadınının Siyasal Haklarını Elde Ediş Süreci	37
2.1.1. Eski Türklerde Kadın	38
2.1.2. Osmanlı Devletinde Kadın	41
2.1.3. Cumhuriyet Döneminde Kadın	43
2.2. Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Kadının Konumu	48
2.2.1. Kadının Yerel Yönetimlerde Temsili	50
2.2.2. Kadının Yerel Yönetimlere Katılımı	55

2.2.3. Yerel Yönetimlere Katılımda ve Temsilde Kadının Karşılaştığı Sorunlar	58
2.2.3.1. Geleneksel Yapı ve Dışlanma	59
2.2.3.2. Kaynak Azlığı	61
2.2.3.3. Teknik Bilgi Yetersizliği	62
2.2.3.4. İçsel Sorunlar ve Özgüven Eksikliği	64
2.2.4. Kadının Katılımını Attırmaya Yönelik Biri Çözüm Önerisi: Kota Uygulamaları	65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERDE KADIN: TEMSİL VE KATILIM DÜZLEMİNDE CİNSİYET SORUNSAĞI (2009 MART SEÇİMLERİ SONRASI ANALİTİK BİR İNCELEME)

3.1. 2009 Mart Yerel Seçimleri Sonrası Kadın Belediye Başkanları Üzerine Bir İnceleme	69
3.1.1. Amaç Kapsam ve Yöntem	69
3.1.2. Bulgular	70
3.1.2.1. Demografik Bulgular	70
3.1.2.2. Diğer Bulgular	72
3.2. Yerel Siyasete Kadının Katılımı: Aydın Merkez Uygulaması	77
3.2.1. Amaç Kapsam ve Yöntem	77
3.2.2. Demografik Bilgiler	78
3.2.3. Diğer İstatistikî Veriler	81
3.2.3.1. Kadının Siyasete Katılımı ve Katılım Önündeki Engellere Yönelik Bulgular	81
3.2.3.2. Kadının Yerel Siyasete Katılımına Yönelik Bulgular	89
3.2.3.3. Araştırmanın Hipotezleri ve Test Edilmesi	95
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	102
EKLER	111
EK 1. GÖRÜŞME FORMU	111
EK 2. ANKET SORULARI	113
ÖZGEÇMİŞ	117

KISALTMALAR

- A.Ü.H.F.** : Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
- A.Ü.S.B.F.** : Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
- AGİK** : Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
- CEDAW** : Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi
- DPT** : Devlet Planlama Teşkilatı
- E.T.** : Erişim Tarihi
- ILO** : Uluslararası Çalışma Örgütü
- İ.İ.B.F.** : İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
- KA-DER** : Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği
- KASAUM** : Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi
- KSGM** : Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
- NO** : Numara
- OECD** : Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
- s.** : Sayfa
- S.D.Ü.** : Süleyman Demirel Üniversitesi
- s.s.** : Sayfa Sayısı
- T.C.** : Türkiye Cumhuriyeti
- ÜNİV.** : Üniversite
- YASADER** : Yasama Derneği

TABLOLAR DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 1. Yaş ve Siyasal Katılım Faaliyet İlişkisi.....	12
Tablo 2. 2009 Yerel Seçimlerinde Belediye Başkanlığını Kazanan Adayların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.....	13
Tablo 3. TBMM 5. Dönem Milletvekilleri	47
Tablo 4. 2009 Yılında Türkiye’de Bazı Partilerin Belediye Başkanlığındaki Kadın Aday Sayıları	52
Tablo 5. 2004 Yerel Seçimleri Sonrası Yerel Yönetimlerde Bulunan Kadınlar	53
Tablo 6. 2009 Yerel Seçimleri Sonrası Yerel Yönetimlerde Bulunan Kadınlar.....	53
Tablo 7. 2009 Yılında Dünyada Yerel Yönetimlerdeki Kadın Oranları	54
Tablo 8. Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	79
Tablo 9. Ankete Katılanların Siyasete Yönelik Olan İlgi Düzeylerinin Cinsiyet Olarak Dağılımı	81
Tablo 10. Katılımcıların Siyaseti Takip Etme Düzeylerinin Cinsiyet Olarak Dağılımı.....	81
Tablo 11. Ankete Katılanların Siyaseti Takip Yolları	81
Tablo 12. Ankete Katılan Kadınların Buldukları Ortamlarda Siyaset Konuşulup Konuşulmama Durumu.....	83
Tablo 13. Katılımcıların Siyaset Konuştuğu Ortamların Dağılımı	84
Tablo 14. Kadın Katılımcıların Ailelerinde Siyasetçi Olma/Olmama Durumu.....	85
Tablo 15. Katılımcıların Siyasetçi Olan Akrabalarıyla Yakınlık Dereceleri	85
Tablo 16. Kadın Katılımcıların Parti/Dernek Üyesi Olma/Olmama Durumu	85
Tablo 17. Ankete Katılan Kadınların Siyasete Katılım Yolları	86
Tablo 18. Kadın Katılımcıların Bir Partide Dikkat Ettikleri Özellikler.....	87
Tablo 19. Kadın Katılımcıların Parti Tercihlerini Etkileyen Faktörler.....	87
Tablo 20. Kadınların Aktif Siyasal Katılımını Engelleyen Nedenler	88
Tablo 21. Ankete Katılanların 2009 Mart Yerel Seçimlerindeki Oy Kullanma/Kullanmama Durumlarının Cinsiyet Olarak Dağılımı	89
Tablo 22. 2009 Mart Yerel Seçimlerine Katılmayan Deneklerin Oy Kullanmama Sebepleri	89
Tablo 23. Katılımcıların Belediye Başkanından Memnun Olma/Olmama Durumu..	90
Tablo 24. Katılımcıların Şu an ki Belediye Başkanının Tekrar Adaylığını İsteyip İstememe Durumları.....	91
Tablo 25. Katılımcıların Mahalli Seçimlerde Yeniden Bayan Bir Adaya Oy Verip Vermeme Durumu	92

Tablo 26. Katılımcıların Mahalli Seçimlerde Yeniden Bayan Bir Adaya Oy Vermeme Nedenleri.....	92
Tablo 27. Katılımcıların Oy Kullanmak Dışında Yerel Siyaseti Takip Etme Durumu.....	93
Tablo 28. Meclis Toplantılarında Alınan Kararlar Hakkında Bilgi	94
Tablo 29. Belediye Meclis Toplantılarına Katılım	94
Tablo 30. Belediyenin Karar ve Politikalarından Haberdar Olma.....	95
Tablo 31. Normallik Testi.....	96
Tablo 32.Cinsiyete Göre Değişkenlerin Anlamlılık Değerleri	97
Tablo 33. Değişkenler İçin Ortalama Rank Değeri.....	98
Tablo 34. 3, 4, 5,7, 8 ve 9. Hipotezler İçin Korelasyon Testi Sonuçları.....	99
Tablo 35. Cinsiyet ve Siyaseti Takip Yolları Arasındaki Korelasyon İlişkisi	100
Tablo 36. Cinsiyet ve Parti Tercihleri Arasındaki Korelasyon İlişkisi	101

GİRİŞ

Siyaset, belli bir toplumda çatışma halinde olan çıkarların uzlaştırılması faaliyetidir. Demokrasi ise, bireylerin belirli aralıklarla seçimlerde oy kullanarak yöneticilerini belirledikleri bir uzlaşdır. İşte bu siyasal iktidarı kullanacak kadroların belirlenmesinde kadının yerini ve işlevinin ne olduğu, siyasal yaşamda kadın ile erkeğin konumu ne olduğu konuları geçmişten günümüze kadar tartışıla gelen bir konudur.

Kadın ve erkek arasındaki ayrımcılık toplumun her alanında daha çok kadınlara yapılan ayrımcı uygulamalar sorunudur. Uzun yıllar boyunca yaşamları ‘ev sınırları’ içinde geçen kadınlar, kentleşmenin ve modernleşmenin etkisiyle bu sınırlar dışına çıkarak, başta çalışma yaşamı olmak üzere toplumun her alanında kendine yer edinmeye başlamıştır. Bu süreç ile birlikte kadın sorunu gündeme gelmiş ve tartışmaya başlanmıştır. Kadının toplum içindeki dışlanmışlığının sorgulanmaya başlanması ve kadının bir ‘birey’ olarak kabul görmeye başlaması ile kadın hakları mücadelesi başlamıştır.

Dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi Türkiye’de de kadın erkek eşitsizliği mevcuttur. Kuşkusuz, bu eşitsizliği aşmak için uğraşan ve bu çabalarının karşılığını alan insanlar da vardır. Bireylerin ilk eğitim aldıkları alan olarak gösterilen aile kurumundaki eğitim ve anlayış farkının etkisi ile bireyler kalıplaşmış yargıları aşma cesaretinde bulunabilirler. Ancak yinede çoğu zaman, geleneksel yargılar önlerine sert bir duvar gibi çıkabilmektedir. Bu durum özellikle siyaset ve çalışma yaşamında belirgin olarak kendini göstermektedir. Duygusal bir yapıya sahiptirler ve aileleri tarafından yetiştirilirken lider olma özellikleri ile yetiştirilmezler.

Ülkemizde kadınlara siyasal hakların verilmiş süreci eski dönemlere dayanmasına rağmen, hala kadınların etkinliğinden söz edilememektedir. Kadınların siyasetteki bu arka plana itilmişliğini ve pasifliğini geleneksel toplum yapısıyla ilişkilendirmek mümkündür. Geleneksel toplum yapısındaki kalıplaşmış düşünce, kadının yaşantısının özel alan ile yani ‘ev yaşamı’ ile sınırlı olduğu; dolayısıyla kamusal alan olarak nitelendirilen siyasal alanların erkeğe özgü olarak kılınması yönündedir. Kadınlar, toplum tarafından kabul görmüş olan bu düşünceye zamanla

öyle alışmışlardır ki bu durumun doğruluğu ya da yanlışlığı tartışılmaz hale gelmiş ve kadınlar siyasi konulara karşı iyice ilgisizleşmişlerdir. Toplum tarafından erkeklerin yöneticilik kapasitelerine yönelik olarak geliştirilen olumlu bakış açısı kadınları siyasette ikinci plana itmiştir.

Kadınların siyasete yönelik olan ilgi düzeylerinin artması, siyasal alanda daha bilinçli hale gelmesi ve siyasa yaşama aktif olarak katılması etkin bir şekilde temsil edilmeleri ile mümkündür. Ancak, parti programlarında göstermelik olarak birkaç kadına yer verilir. Kadının siyasette etkinliğini arttırabilmek için sözleşmeler imzalanır, politikalar geliştirilir. Fakat tüm bu çabalara rağmen beklenen sonuç bir türlü elde edilememektedir.

Konuyla ilgili olarak çalışmada, kadının siyaset yaşamındaki yeri üzerinde durulmuş; kadınların siyasal faaliyetlere katılımı ve siyasal alandaki temsili konularında görüşlere yer verilmiştir.

Daha özel olarak, çalışmanın birinci bölümünde siyasal katılım ve siyasal temsil kavramları üzerinde durulmuş; siyasal katılımı etkileyen faktörler ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Tezin ikinci bölümünde, Türk kadınının siyasal haklarını elde ediş süreci, yerel yönetimlerde kadının konumu ve siyaset yaşamında kadınların karşısına çıkan engeller anlatılmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, yerel yönetimlerde kadın sorunu temsil ve katılım düzleminde incelenmiştir. Bu bağlamda hem 2009 Mart yerel seçimleri sonrası bayan belediye başkanları ile görüşme yapılmış hem de Aydın ili merkezinde anket uygulaması yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİYASAL KATILIM VE SİYASAL TEMSİL

Çalışmanın birinci bölümünde, siyasal katılım ve siyasal temsil kavramlarının neler olduğu, siyasal katılımı etkileyen faktörler ve siyasal temsilin çeşitleri incelenmiştir.

1.1. Siyasal Katılım Kavramı ve Düzeyi

Modern toplum öncesinde yönetenlerin güçlerini tanrıdan aldıklarına inanılırdı. Yöneticilere göre yönetilenlerin yönetimde söz hakkı olması imkansızdı. Modern toplumların oluşması ile birlikte bunun tam tersi bir durum oluşmuştur. Bu toplumlar yönetimde halkın en büyük güç olduğunu kabul etmişlerdir ki buna siyasal katılma denmektedir. Görüldüğü gibi bu kavram, yöneten- yönetilen ayrımının ortaya çıktığı zamana kadar geriye götürülebilir.

Katılım kavramı, günlük dilde sıkça kullanılan, ancak üzerinde ortak bir tanımlama yapılamamış olan bir kavramdır. Katılma, özel kişilerin siyasal kişileri ve etkinlikleri etkilemek ya da yönlendirmek üzere giriştikleri yasal davranışlardan oluşur.¹ Genel olarak katılma olgusu kimi yazarlarca yalnızca oy verme davranışı, kimilerince tutum, davranış ve eylemi de içine alan bir süreç olarak tanımlanmıştır. Siyasetin daha belirgin kurallarla yürütüldüğü günümüzde; toplumlar için “olmazsa olmaz” denilebilecek bir nitelik kazanmıştır. Siyasal katılım kavramı ise günümüz siyasetinin başlıca sorunlarından olan bir kavramdır. Siyasal katılım kavramı için yapılan tanımlamalardan bazıları şu şekildedir:

Kalaycıoğlu'na göre, siyasal katılım siyasal bir eylemdir. Siyasal katılım, kişinin otonom olarak yaptığı tercihler ve verdiği kararlar sonucunda siyasal karar mevkiine gelecek olanları veya bu mevkileri elinde bulunduranları etkilemek üzere yaptıkları eylem ve faaliyetlerin bütünüdür.²

¹M. Akif ÇUKURÇAYIR, “Siyasal Katılım Olanakları Açısından Yerel Siyaset: Yönetişim ve Yerel Alanda Yararlanılabilecek Diğer Yöntemler”, **Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-I: Reform**, Nobel Yayınları, Ankara, 2005, s. 214.

²Ersin KALAYCIOĞLU, **Karşılaştırmalı Siyasal Katılma, Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme**, İstanbul Üniv. S.B.F. Yayınları, İstanbul, 1983, s.10.

Kapani, bu kavramı toplum üyesi kişilerin siyasal sistem karşısında durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirleyen bir kavram olarak tanımlamaktadır.³

Çukurçayır'a göre, siyasal katılım kavramı günlük dilde sıkça kullanılan ancak, belirsiz bir kavramdır. Kimin, neye, nerede, ne zaman ve nasıl katılacağı gibi birçok soruya verilen yanıtı göre, katılım kavramının içeriği ve sınırları değişebilir. Herhangi bir özel firmada çalışanların yönetime katılmaları, bir sendika veya derneğe üye olmaları, herhangi bir durumu protesto etmeleri gibi birçok konu siyasal katılım içerisine girmektedir. Dar anlamda, örneğin, yalnızca seçimlere katılma olarak tanımlanabileceği gibi; geniş anlamda, örneğin, bürokrasi ve siyasal karar alma sürecinin her aşamasına katılım denilebilir.⁴

Çam, dar anlamıyla siyasal katılmanın, siyasal sistem içinde yurttaşların doğrudan ya da dolaylı bir biçimde yöneticilerin seçimini ve kararlarını etkilemeyi amaçlayan eylemlerin bir bütünü olarak tanımlamaktadır.⁵

Turan, siyasi katılım tanımına, kişilerin siyasi ilgi, bilgi ve tutumlarının da eklenmesi gerektiğini belirtmektedir. Çünkü yapılacak tanımın, kişinin siyasete ilgi derecesi, kendini siyasi bakımdan etkin hissetmesi, çevresindeki insanlara güvenmesi gibi katılım ile çok yakın ilgisi olan olguları içermesi gerektiğini düşünmektedir.⁶

Yapılan farklı tanımlamalardan da anlaşılacağı gibi, siyasal katılma kavramına ilişkin üzerinde uzlaşılan bir tanım olmamasına karşın, bu konuda yapılan tanımlar incelendiğinde, siyasal katılmanın temelde bireyin siyasal sistemi etkilemek için giriştiği bir davranış olduğu ortak nokta olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin kendi çıkarlarını korumak adına yöneticileri etkileme çabalarının tümü siyasal katılımdır ve bu durum demokrasinin bir gereğidir.

Siyasal katılmanın belli bir şekli ya da düzeyi yoktur. Bir toplumda yaşayan insanların birbirlerinden oldukça farklı düzeylerde siyasal katılımında buldukları

³ Münci KAPANI, **Politika Bilimine Giriş**, Bilgi Yayınevi, 11. Baskı, Ankara 1999, s. 130-131.

⁴ M. Akif ÇUKURÇAYIR, **Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi**, Çizgi Kitapevi, Konya, 2002, s. 25-26.

⁵ Esat ÇAM, **Siyaset Bilimine Giriş**, Der Yayınları, İstanbul, 1977, s. 326.

⁶ İlder TURAN, **Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış**, İstanbul Üniv., İktisat Fakültesi Yayın No: 389, İstanbul, 1996, s. 69.

bilinmektedir. Her birey benzer şekilde ve aynı oranda siyasi hayata dahil olamamaktadır. Bunda, demografik özellikler ve sosyal faktörler kadar bireylerin siyasete ilgi düzeyleri de etkili olmaktadır. Bazı bireyler siyasetin her alanında faaliyet gösterirken, bazıları bir yurttaşlık görevi olan oy verme davranışında bile bulunmamakta, siyasetin tümüyle uzağında kalmaktadır.

Siyasal katılım, insan zihnindeki düşünsel bir süreçtir. Bireyin zihninde siyasal katılım ile ilgili herhangi bir bilgi veya düşünce yoksa siyasal katılma davranışından söz etmek mümkün gözükmemektedir. Bireyin düşünsel yapısının yanı sıra, siyasal alanda etkin olmasını sağlayan bir takım özellikler de söz konusudur. Bunlar, bireylerin karakteristik özellikleri, demografik özellikler ve sosyo-ekonomik özellikler olarak sıralanabilir. Görüldüğü üzere siyasal katılım kavramının düzeyinin ya da biçiminin belirlenmesinde birden çok faktörden bahsedilmektedir.

Kalaycıoğlu'na göre, siyasal katılmada toplumda üçlü bir sınıflama söz konusudur. Bunlar; olağan siyasal katılma, protesto davranışı ve baskıcı eylemdir. Temelde olağan ve olağan üstü siyasal katılma vardır. Olağan siyasal katılmanın yasal sınırları mevcuttur. Siyasal rejim tarafından konulmuş kural ve normlara uygun olan eylemleri içermektedir. Olağan üstü siyasal katılım ise, yasal sınırların dışında gelişir. Bireyin siyasal amaçlarına erişmek için fiziksel güç kullanmasıdır.⁷

Amerikalı siyaset bilimci Robert Dahl, siyasal katılmayı yoğunluk derecesine göre kademelendirmiştir. Buna göre en alt kademede, kitle iletişim araçları ile siyasal olayları izleme, dinleyici olarak mitinglere katılma gibi faaliyetler yer alır. Orta kademede, siyasal olaylar ve sorunlar karşısında eylemde bulunanlar yer alır. Gazetelerde yazı yazmak, radyolarda konuşma yapmak orta kademede yer alanların gerçekleştirdiği eylemlerdir. İleri kademede ise, siyasette aktif olarak rol oynayan kişiler yer almaktadır. Seçim kampanyalarında görev almak, siyasi partiye üye olmak gibi faaliyetler ileri kademeye örnektir.⁸

⁷ Ersin KALAYCIOĞLU, *Çağdaş Siyasal Bilim: Teori, Olgu ve Süreçler*, Beta Yayınları, İstanbul, 1984, s. 204-205.

⁸ Robert DAHL, *Modern Political Analysis*, Englewood Cliffs, Prentice- Hall, Inc., s.57, Aktaran; KAPANİ, s.131.

Milbart, siyasal katılmayı gerçekleştirmek amacıyla yapılan eylemin zorluk derecesinin de katılma düzeyinin belirlenmesinde etkili olduğunu ifade etmektedir. Milbart'a göre, en kolay eylemler izleyici davranışlarıdır. Oy kullanmak ya da bir siyasal partinin rozetini taşımak bu gruba girer. İkinci aşama geçiş eylemleridir. Siyasal toplantılara katılmak, parasal yardımda bulunmak geçiş eylemlerindedir.

Üçüncü ve en zor olan aşama, gladyatör eylemleridir. Bir partiye üye olmak gladyatör eylemlerindedir.⁹

Çam, katılma düzeyini üç şekilde sınıflandırmaktadır. Bunlardan ilki, siyasete katılmamak, ilgi duymamaktır. Oy vermemek buna örnek olarak gösterilebilir. İkincisi, yalnızca seçimlere katılmaktır. Üçüncüsü ise, seçimler dışında da siyasete ilgi duymaktır.¹⁰

Nea ve Verba katılma eylemini altı gruba ayırmıştır. Bunlar; siyasete ilgi duymayan, hatta oy bile kullanmayan, siyasal sürece hiç katılmayanlar, sadece oy kullananlar, oy kullanmanın yanında bazı kişisel sorunlarını çözmek için faaliyette bulunan kişisel sınırlı katılımcılar, bazı toplumsal sorunları çözmek için faaliyette bulunan topluluk düzeyinde katılımcılar, seçim kampanyalarında görev alan kampanyacılar ve siyasi partilerde aktif rol alanlardır.¹¹

Siyasal katılım davranışı bütün dünyada günden güne artan bir eğilim göstermektedir. Dolayısıyla katılımın anlamı ve katılım davranışının hayata geçirilişi çeşitlilik göstermektedir. Siyasal katılma kavramında olduğu gibi katılma biçimlerinde de farklı yaklaşımlar söz konusudur.

Kalaycıoğlu, siyasal katılmayı, bireylerin üyesi buldukları siyasal sistemdeki otoritelerin aldıkları ve alacakları kararları etkilemek üzere yaptıkları eylemler olarak tanımlamaktadır. Kalaycıoğlu'na göre, siyasal eylem zorluk ya da kolaylık derecesine göre sınıflandırılmalıdır. Buna göre, siyasal katılma biçimleri olağan siyasal katılma ve olağan dışı siyasal katılma diye ikiye ayrılmaktadır. Olağan siyasal katılma toplumda yasal olarak kabul edilmiş sınırlar içinde gelişir.

⁹ Lester W. MİLBARTH ve M. L. GOEL, **Political Participation**, 1977, s. 18, 21, Aktaran; ÇUKURÇAYIR, s. 48.

¹⁰ ÇAM, s. 327.

¹¹ Sidney VERBA ve Norman H. NİE, **Participation in America: Political Democracy and Social Equality**, New York, 1972, s. 82-95, Aktaran; ÇUKURÇAYIR, s. 49.

Seçim süreciyle siyasal rejim tarafından konulmuş kurallara uyan eylemleri içerir. Bu katılma biçiminin diğer bir adı “meşru faaliyetlerdir.” Olağan siyasal katılma denildiğinde akla ilk olarak seçimler ve oy kullanma faaliyetleri gelmektedir. Oy kullanma dışında kişinin arkadaşları ile siyasal konularda tartışması, siyasal miting ve toplantılara katılma gibi eylemler de dolaylı katılmaya örnek olarak verilmektedir. Olağan dışı siyasal katılma ise, kişinin siyasal amaçlarına ulaşabilmek için fiziksel güç kullanmasıdır. Bu siyasal katılma biçimi rejimin katılığından ve baskılarından kaynaklanabileceği gibi, belirli düşünce ve çıkar gruplarının toplumdan destek görmemelerinden, olağan ve yasal yollardan etkili olamamalarından kaynaklanabilir. Toplu dilekçe vermek, gösteri, boykot, işgal, grev, trafiği ve bina giriş- çıkışlarını engellemek, yollarda yerlerde oturmak, pencereleri kırıp mülke zarar vermek, ateşli silahlar kullanmak bu eylem biçimine örnektir. Olağan dışı siyasal katılma kendi içinde ikiye ayrılmaktadır.¹² Bunlardan ilki, protesto amaçlı faaliyetlerdir. Bu faaliyetler bireyin amacına ulaşmak için şiddete başvurması, kurallara karşı çıkmasıdır. Miting düzenleme, gösteri yürüyüşü yapma, grev, boykot protesto amaçlı faaliyetlere örnektir. Olağan dışı katılma biçimlerinden diğeri ise, baskı amaçlı faaliyetlerdir. Bu faaliyetler biçim olarak protesto amaçlı faaliyetlere benzese de içerik olarak farklıdır. Baskı faaliyetleri siyasal rejim yönetimini güçlendirmeyi amaçlayan eylemleri içermektedir.¹³

Milbrath, siyasal katılma biçimlerini aşağıdaki gibi sınıflandırmaktadır:¹⁴

- *Aktif ve Pasif Katılma:* Bazı kişiler diğerlerine oranla siyasete daha çok ve yoğun olarak katılırlar. Bazıları ise bu konuda pasiftir.
- *Açık ve Gizli Katılma:* Bireylerin siyasal eylemlerinden bazıları kamuoyu önünde gerçekleşirken, bazıları kişiye özgü gizlilik taşır.
- *Zorunlu ve Bağımsız Katılma:* Yasaların emrettiği eylemler zorunlu katılmadır. Örneğin, vergi vermek zorunlu bir katılmadır. Oysa bazı siyasal eylemler, bireyin kendiliğinden bağımsız olarak verdiği kararlarla olur.

¹² KAPANİ, s. 133

¹³ KALAYCIOĞLU, “Çağdaş Siyasal Bilim...”, s. 204-205.

¹⁴ ÇAM, s. 330-331.

- *Sürekli ve Süreksiz Katılma*: Oy verme sadece seçim zamanında olan bir katılma olup sürekli değildir. Oysa siyasal bir partiye üyelik sürekli bir siyasal katılmadır.
- *Sözlü ve Sözsüz Katılma*: Siyasal bir konuyu tartışmak, bir açık oturuma katılmak sözlü siyasal katılmadır. Protesto gösterilerine katılma, mektup yazma ise sözsüz katılma örnekleridir.
- *Toplumsal Olan ve Toplumsal Olmayan Katılma*: Siyasal katılma toplumun diğer üyeleri ile birlikte olursa toplumsal katılma söz konusudur. Bunların dışında ise bireysel katılmadan söz edilebilir.

1.1.1. Siyasal Katılmayı Etkileyen Faktörler

Siyasal katılmayı etkileyen gerek kişisel gerekse toplumsal pek çok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerin siyasal katılıma etkileri farklı olabilir. Bir faktör siyasal katılmaya daha fazla etki ederken, diğer bir faktör siyasal katılmaya daha az etki edebilir. Bu durumda siyasal katılım, kişiye doğrudan bağlı olan gelir, meslek, yaş, siyasete ilgi gibi faktörlerden etkilendiği kadar, bunların yanında yürürlükteki seçim sistemi, seçime katılacak siyasi partilerin gücü, gelir paylaşımı, demokratikleşme düzeyi gibi toplumsal ve siyasal faktörlerden de etkilenecektir.

Siyasal katılımın gerçekleşebilmesi için bir takım koşulların varlığından söz edilmektedir. Bu koşullardan ilki ve en önemlisi siyasal katılımın gerçekleşebileceği bir devletin varlığıdır. Ancak bu devletin bağımsız bir nitelik taşıması gerekmektedir. Çünkü sömürge halinde yaşayan bir devletin bireylerinin kendi geleceklerini kendilerinin belirleyip, siyasal katılımda bulunabilmelerinden söz edilemez. Siyasal katılımın gerçekleşmesinde ikinci koşul, tüzel bir çevrenin var olmasıdır. Böyle bir çevre yoksa siyasal katılımdan bahsetmek söz konusu değildir.¹⁵

Toplumunu oluşturan bireyler siyasete karşı aynı düzeyde ilgi göstermezler. Kişilerin siyasete karşı olan davranışlarını etkileyen, çevresel, kişisel, psikolojik, sosyo-ekonomik pek çok faktör vardır. Gelir, yaş, cinsiyet, meslek, kentleşme, örgüt üyeliği, eğitim, kitle iletişim araçları bu faktörlerden en önemlileridir. Bireylerin

¹⁵ Cem EROĞLU, **Devlet Yönetimine Katılma Hakkı**, İmge Yayınevi, Ankara, 1991, s. 190.

siyasete olan ilgileri farklı yoğunlukta olduğundan, siyasete katılımları da farklı biçimlerde olmaktadır. İnsanları siyasal katılıma sevk eden nedenler bulunmaktadır. Bazıları maddi çıkar sağlamak amacıyla (iş sahibi olmak gibi) siyasal katılımında bulunurken, bazıları da yönetimin karmaşıklığından ve yöneticilere duydukları güvensizlikten dolayı siyasal katılımında bulunmamaktadırlar.

Bireysel farklılıklar, yaşanan çevre, kişinin sosyal yaşam sürecindeki meslek, statü gibi kazanımları, cinsiyet, yazılı ve görsel basın, bireyin tüm yaşamında olduğu gibi siyasal yaşamında da etkili olmakta ve siyasal katılma davranışına yön vermektedir.

Gelir, yaş, meslek, eğitim, cinsiyet ve bulunan toplumsal tabaka gibi etkenler bireyin siyasal katılımını etkilemektedir. Ekonomik refah, sanayileşme, kentleşme, eğitim düzeyi, kitle iletişim araçlarını kullanma, gelir dağılımı gibi etkenler siyasal katılıma artışı sağlamaktadır. Öyle ki, siyasal katılımı etkileyen bu faktörler için pek çok genelleme yapılabilir: ¹⁶

- Sosyo-ekonomik gelişme düzeyi yükseldikçe, siyasal yaşama katılım da artmaktadır.
- Kentleşme ve kitle iletişim araçları yeni sosyal grupları ortaya çıkarırken var olan toplumsal grupların ilişkilerini de değiştirmektedir.
- Bireylerin alışmış olduğu geleneksel toplumlardan kent yaşamına yönelmesiyle ortaya çıkan yeni yerleşim yerleri ve meslek değişiklikleri bireyin beklentilerini ve gereksinimlerini değiştirirken siyasal davranışlarını da etkilemektedir.
- Kentsel yaşam bireylere daha fazla eğitim, sağlık, kültürel olanaklar sağladığından siyasal olayları izleme ve siyasal kararlara katılma, kırsal yasama oranla çok daha fazla olmaktadır.

Siyasal katılımı etkileyen yaş, cinsiyet, gelir ve eğitim durumu, meslek, örgüt üyeliği, kitle iletişim araçları ve kentleşme gibi faktörler alt başlıklar halinde aşağıda açıklanmıştır.

¹⁶ ÇUKURÇAYIR, s. 63

1.1.1.1. Yaş

Yaş, bireyin her türlü bilgi ve deneyimi kazandığı bir süreçtir. Bireyin çocukluğu ve yaşlılığı arasında geçen süreçte, siyasal yaşama yönelik olan duygu ve düşünceleri, bilgi ve tecrübeleri seçmen davranışında yaş faktörünün etkisini ortaya koymaktadır. Bireylerin yaşamış oldukları zaman dilimi onların siyasete bakışından, katılımına kadar önemli bir göstergedir. Örneğin, çocuğun siyasete olan ilgisi bir yetişkine oranla çok düşüktür veya hiç yoktur. Geçen zamanla birlikte bireyde yeni deneyimler, bilinçler, görüşler ve hareketler oluşmakta ve bu kişinin siyasal tavrını da aynı şekilde etkilemektedir. Yaş olarak daha genç bireylerle daha ileri yaştaki bireyler karşılaştırıldığında siyasal katılma açısından belirgin farkların olduğu görülmektedir. Bu birçok faktörün etkisiyle gerçekleşmektedir. Ancak ilgi alanı, zaman ve enerji düzeyi gibi değişkenler bu duruma temel gösterilebilir.

Çocuklar 4-5 yaşlarından itibaren polis ve öğretmen gibi aile dışından olanların varlığını fark etmeye başlarlar. İlkokulun ilk yıllarında devlet başkanı gibi ulusal nitelik taşıyan, somut simgeleri algılamaya başlarlar. Devlet gibi soyut kavramlar ise, zaman içerisinde, yaş daha da ilerledikçe kavranmaktadır. İlkokul üçüncü sınıftan itibaren sınırlı siyasal faaliyetlerde bulunmaya başlıyorlar. Yaş ilerledikçe siyasal katılım, siyasal görüşlerin gelişmesine paralel olarak daha kapsamlı bir nitelik kazanmaktadır. 15 yaşından sonra ise, biçimsel düşünce yeteneği tamamen olgunlaşır ve yeterli bilgiye sahip olduğu sürece soyut konularda görüş bildirirler.¹⁷

Bireyler yaş gruplarına göre genç, orta yaşlı ve yaşlı olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Bu ayrıma göre, özellikle 16-20 yaş aralığındaki gençlerin siyasete fazla ilgi duymadıkları gözlenmiştir. Çünkü bu yaş grubundaki gençlerin, siyasetten önce eğitim, iş bulma gibi öncelikleri söz konusudur. Henüz bekarlardır ve belli bir mesleğe sahip olmadıklarından henüz bir yere yerleşmemişler ve herhangi bir örgüte üye olmamışlardır.¹⁸ Bu durum gençler için siyasal katılmalarında engel olarak görülmekte ancak gençlerin aktif siyasete katılmalarında diğer yaş gruplarına göre daha avantajlı olduğu görülmektedir. Genç bireylerin enerji ve zaman olarak siyasal

¹⁷ Şaban SİTEMBÖLÜKBAŞI, **Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki Eden Sosyoekonomik Faktörler**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001, s. 75.

¹⁸ Taner TATAR, **Siyaset Sosyolojisi**, Turan Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 101.

eyleme elverişli durumda olması ve aile yükümlülüğü, düzenli bir meslek faaliyeti ve benzeri bağlarının olmaması, gösteri yürüyüşü, seçim kampanyası faaliyetleri gibi aktif siyasetle ileri yastakilere oranla daha kolay ulaşabildiklerini göstermektedir. Ayrıca genç bireylerin güçlü ve saf ideolojilere daha fazla ilgi gösterdikleri ve bu ideolojilerin siyasal yollardan hak aramak için sabırsızlık ve tahammülsüzlük oluşturarak bireyleri siyasal rejime karşı isyan eğilimine sokacak gösteri ve mitinglere, siyasal partilerin seçim kampanyalarına taraftar teminine yönlendirdiği görülmektedir.¹⁹ Bu durum gençlere tanınan haklarla açıklanmaktadır. 1982 Anayasasına göre, siyasi partiler gençlik kolu kuramadıklarından, gençler siyasi partilerde çalışmamışlardır. Ayrıca, gençlerin bir partide çalışabilmek için 18 yaşını doldurmuş olmaları ve öğrenci olmamaları koşulları bulunmaktadır.²⁰

Gençlerin siyasal davranışlarını etkileyen etmenlerden biri de içinde yaşadıkları ülkenin gelişmişlik düzeyidir. Buna göre, Batı Avrupa gençliği daha ılımlı, tavırlar sergilerken; Türkiye gibi, gelişmekte olan ülkelerdeki gençlerin tavırları daha serttir. Gelişmekte olan ülkelerde okuma-yazma oranının düşük olması, güçlü sosyal grupların olmaması gibi nedenlerden dolayı, üniversite gençliği kolayca siyasal elit konumuna yükselebilmektedir. Bu durum gençlerin siyasal etkinliklerini arttırmaktadır.²¹

Yaşın ilerlemesiyle bireylerin siyasal katılımının daha da kararlılık kazanarak siyasal katılımının daha düzenli bir kalıba oturması ve artması söz konusu olmaktadır. Orta yaş grubunun siyasal katılımı gençlere oranla daha fazladır. Bunun nedeni, orta yaşlı bireylerin belirli bir meslek sahibi olmaları, hayatta edindikleri tecrübeler, sahip oldukları sosyal statülerdir.²² Orta yaşlara gelindiğinde bireyin siyasal tercihleri yerleşmekte ve etkilenebilirliği azalmaktadır. Bu da, yaşın ilerlemesiyle siyasal katılımın artmasını doğru orantılı bir hale getirir. İnsanlar, bu yaş grubundan çıktıkça ve orta yaş grubuna doğru ilerledikçe her düzeyde siyasete

¹⁹ KALAYCIOĞLU, “Karşılaştırmalı Siyasal Katılma...”, s. 21-22.

²⁰ Cem EROĞLU, **Devlet Yönetimine Katılma Hakkı**, İmge Kitabevi, Ankara, 1991, s. 114, Aktaran; Nurcihan KIZILDERE, **Kadınların Oy Verme Davranışını Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörler- Kadın Seçmenler Üzerine Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2002, s. 40.

²¹ SİTEMBÖLÜKBAŞI, s. 78.

²² KALAYCIOĞLU, “Karşılaştırmalı Siyasal Katılma...”, s. 22.

ilgileri ve katılımları artmaktadır. Çünkü orta yaş grubu insanlar, belli sorumluluk almışlar, dünya görüşleri, yasama ve siyasal olaylara bakışları daha netleşmiştir.

Kişilerin yaşlanmasıyla birlikte, toplumsal rolleri, statüleri, ekonomik imkanları da değişmektedir. Bu durum kişilerin siyasal inanç ve tutumlarında da değişiklikler yaratır. Yaşlı kategorisinde yer alan bireyler, siyasal anlamda bir beklenti içerisinde olmamalarından ve enerjilerini kaybetmelerinden dolayı daha az siyasal katılım gerçekleştirmektedirler.²³ Ancak bu durum ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre farklılık göstermektedir. Avrupa'nın gelişmişlik düzeyinin fazla olması, bu ülkenin sanayi toplumu olması gibi nedenlerden dolayı ikincil ilişkiler ortaya çıkmaktadır. Bu durum gençlerin yaşlıları dışlamasına, arka plana itmesine yol açar. Bu durumdan kurtulmak isteyen yaşlılar da yeni bir düzen arayışına girerler. Türkiye gibi geleneksel toplumlarda ise, yaşlıların saygın bir yere sahip olmaları, onların değişimden yana değil, değişim karşıtı bir eğilim içinde olmalarına neden olmaktadır.²⁴ Aşağıda yaş ve siyasal faaliyet ilişkisini açıklamak amacıyla iki tablo verilmiştir. Bu iki tabloda da orta yaş grubunun diğerlerine göre daha fazla siyasal katılımında bulunduğu kanıtlanmıştır.

Tablo 1. Yaş ve Siyasal Katılım Faaliyet İlişkisi

Yaş	Oy Verme	Miting Katılım	Parti Yöneticilik.	Propag. Faaliyet.	Katılmayan	Toplam
-25	36,7	28,2	1,4	30,3	3,5	433
26-35	39,6	24,5	1,3	32	2,6	538
36-45	40,4	23,2	0,7	34,6	1,1	436
46-55	39,5	23,3	1,2	36	-	172
56-65	34,1	22,7	-	39,8	3,4	88
66+	39,4	21,2	-	39,4	-	33
Toplam	659	422	18	564	37	1700

Kaynak: Taner TATAR, Siyaset Sosyolojisi, Turan Yayıncılık, İstanbul, 1997, s.126

²³ Ali ÖZTEKİN, *Siyaset Bilimine Giriş*, İnönü Üniv. , İİBF Yayınları, Malatya, 1993, s. 87

²⁴ SİTEMBÖLÜKBAŞI, s. 79-80.

Tablo 2. 2009 Yerel Seçimlerinde Belediye Başkanlığını Kazanan Adayların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş	Kişi Sayısı
25-29	11
30-34	85
35-39	295
40-44	552
45-49	737
50-54	646
55-59	369
60-64	147

Kaynak: <http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2009MahalliIdareler/SecimSonuclari/BelediyeBaskanligiKazananAdaylarYasAraligi.pdf> (E.T. 08.03.2010).

Tablo 1’de yetişkin bireylerin gençlere ve yaşlılara göre daha çok siyasal faaliyette bulunduğu görülmektedir. Ayrıca, araştırmaya katılan bireylerin çoğu siyasal katılımın temeli olan oy verme davranışını, diğer faaliyetlere oranla daha fazla gerçekleştirmişlerdir. Tablo 2’de de 45-49 yaş aralığındaki belediye başkanının sayısı diğerlerine göre daha fazladır. Bu durum şu şekilde açıklanabilir.

- Kadınlar, gençler ve yaşlılar gibi nispeten aktif sosyal yaşamla fazla ilgilenmeyen gruplarda siyasal katılım düşüktür.
- Gençlerin geneli belirli bir siyasal partiye üye olmak, o parti adına propaganda yapmak gibi faaliyetler konusunda tereddüt etmektedirler. Gençler çalışma hayatına girdiklerinde siyasal katılımında bulunmaktadır. Özellikle ilk gençlik döneminde ortaya çıkan ilgi, siyasetin tartışılabilir olduğu arkadaş çevresi, dernekler, siyasi partilerin gençlik kolları gibi ortamlara girilmesiyle daha somut hale gelmektedir. Gençlerin başlangıçtaki siyasi fikirleri zamanla gelişmekte, eğitimin de etkisiyle yeni bir hal almakta, kişiyi bilinçli tercihlere yöneltmektedir.
- Yaşlılarda ise bunun tam tersi bir durum gözlenmektedir. Çünkü yaşlılar, emekli olduklarında psikolojik olarak toplumdan kendilerini soyutlarlar. Dolayısıyla siyasal katılımında da oy verme davranışını ağırlıklı olarak kullanırlar. Bu durum orta yaş grubunun daha fazla siyasal katılımında bulunduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

1.1.1.2. Cinsiyet

Cinsiyet faktörü sadece ülkemizde değil, dünyanın her yerinde en önemli değişkenlerden biridir. Bu değişkene bağlı olarak kadın ve erkeğin tutum ve davranışlarında önemli farklılıklar görülmektedir. Kadınlar daha aile içine dönük ve kurallara uyan bir yapıdadırlar. Erkekler ise genellikle dış dünyaya açık ve kural koyan bir yapıdadırlar. Sosyal, kültürel, ekonomik olarak toplumun her alanında görülen bu farklılıklar siyasal yaşamda da kendini göstermektedir. Kadın ve erkek arasındaki bu farklılıklara bağlı olarak erkeklerde siyasi katılım artarken, kadınlarda bu katılım azalmaktadır. Bunda, ailenin çocuklarını yetiştirme biçimleri, kadının eve bağımlı kalarak hane içi sorumlulukları üstlenip, sosyal alanın dışında kalması, siyasetin “erkek işi” olarak tanımlanması etkin rol oynamaktadır. Kadınların genel olarak siyasete ilgisiz oldukları gözden kaçmamakta, oy vermede bile çoğu zaman kendi fikirlerinden çok, ailelerinin fikirleri ön plana çıkmaktadır.

Siyasetin içinde olan kadın da erkek egemen bu yapı içinde çoğu zaman varlığını sürdürebilmek için ya erkeksi olmaya zorlanmakta ya da ikincil konumunu sürdürmeyi kabul etmek durumunda kalmaktadır. Ayrıca, kadının siyasete girmesinde ailenin payı büyüktür. Aileleri tarafından desteklenen kadınlar, kendilerini ifade etmekte, kanıtlamakta zorlanmamakta ve siyasal katılımında bulunabilmektedir. Tersine bir durum söz konusu olduğunda ise, kadın yalnızca kendine yüklenen evsel rolleri yüklenmekte ve dolayısıyla siyasal hayata uzak kalmaktadır.

Kadın ve erkek arasındaki siyasal davranış farkını açıklayan iki yaklaşım bulunmaktadır. Bunlardan ilki, durumsal yaklaşımdır. Bu yaklaşım, iş gücüne katılım ve çocuk bakımında kadın ve erkeğe farklı görevler yüklendiği üzerinde durur. Bu yaklaşıma göre, kadınlar erkeklere oranla dış dünyaya ve siyasete karşı daha ilgisizdirler. Ailede ekonomik kaynakları erkekler kontrol etmektedir. Yani kadınlar ekonomik yeterliliğe sahip değildirler. Diğer yaklaşım ise yapısal yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre, kadınların yaşlı, dindar ya da düşük gelirli olmaları onların siyasal davranışlarını etkilemektedir.²⁵

²⁵ SİTEMBÖLÜKBAŞI, s. 63.

Yapılan pek çok araştırma, her toplumda kadına ve erkeğe özgü davranış kalıplarının bulunduğunu ortaya koymuştur. Buna göre, kadın daha çok ev, aile ve akrabalık ilişkileri ile iç içedir. Kadının farklı çevrelerde bulunup, farklı ilişkiler kurması toplum tarafından hoş karşılanmaz.²⁶ Böyle bir ayırım yapılmasının temel sebebi, ailelerin erkek ve kız çocuklarının yetiştirilmesinde farklı yöntemler kullanmaları ve her iki cins içinde farklı davranış kalıpları öğretmeleridir. Bu yetiştirme sonucunda erkek çocukları daha aktif ve girişken olurken, kız çocukları daha pasif ve çekingen olurlar.²⁷

Kadınlar, erkeklere oranla siyasal partilerde ve derneklerde aktif olarak görev almaya, parti ve derneklere üye olmaya, siyasal faaliyetlerle ilgilenmeye, miting ve gösteri yürüyüşlerine katılmaya daha az ilgi göstermektedirler. Hatta Türkiye’de kadının oy verirken bireysel kararından çok çevresinden, özellikle eşi ve çocuklarından, etkilendiğini gösteren araştırmalar bulunmaktadır. Erkeklerde ise tam tersi bir durum gözlenmektedir.²⁸

Kalaycıoğlu, kadınların siyasete karşı ilgisizliğinin altında pek çok neden yattığını savunmaktadır. Bu nedenlerin başında, kadınların daha düşük bir sosyo-ekonomik statüde bulunması yer alır. Buna göre, kadınların erkeklere oranla daha düşük bir sosyo-ekonomik statüye sahip olmaları, daha az siyasal katılımında bulunmaları sonucunu doğurmaktadır. İkinci neden, kadınların kitle iletişim araçlarından daha az yararlanmalarındır. Üçüncü neden ise, toplumun kadınlara yüklediği ‘iyi bir eş’ ve ‘iyi bir anne’ olma rolüdür.²⁹

Günümüzde hala siyasetin erkek işi olduğuna dair yaygınlaşmış bir düşünce söz konusudur. Bu düşünceye göre, kadınlar her türlü kamusal alanda çalışabilir ancak, karar alma mekanizmalarına giremez ve siyaset yapamazlar. Böyle düşünen toplumlarda, kadınların siyasal katılımının az olması doğal bir durumdur.³⁰ Kadın

²⁶ TATAR, s. 128-129.

²⁷ Özer OZANKAYA, **Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Yönelimleri**, Ankara: AÜSBF Yayını, 1996, s. 49, Aktaran; Nilüfer AVŞAR, **Seçmen Davranışının Sosyo-Ekonomik Boyutları ve Mesleğin Seçmen Davranışı Üzerine Etkileri (Isparta Örnek Olay Araştırması)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2002, s. 54.

²⁸ ŞİTEMBÖLÜKBAŞI, s. 66.

²⁹ KALAYCIOĞLU, “**Karşılaştırmalı Siyasal Katılma...**”, s. 19.

³⁰ Deniz BAYKAL, **Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi**, Ankara Üniv. , S.B.F. , Yayın No: 302, Ankara, 1970, s. 39, Aktaran; ÇUKURÇAYIR, s. 64-65.

ve erkek yasa önünde eşit olsa dahi hakların kullanılması ile ilgili bazı eşitsizlikler söz konusudur. Bu eşitsizlik sorunu, vakıf, dernek ya da gönüllü kuruluşlarla çözülebilecek nitelikte değildir. Bu konu devletin sorumluluğunda olan ve üzerinde durulması gereken bir konudur.³¹

Görüldüğü gibi birçok faktör kadınların erkeklere göre siyasete katılmada daha pasif düzeyde olmasına neden olmaktadır. Modernleşme sürecinin hızlanmasıyla siyasal katılım açısından kadın erkek arasındaki uçurum azalmış ancak kapanmamıştır. Günümüzde siyasetin erkek işi olduğuna dair olan düşünce yavaş yavaş çürümekte olsa da, yine de siyasal hayatta kadının çekimserliği kırılmamıştır. Kadının kamusal alanda çalışması uygun görülmekte, ancak karar alma mekanizmalarında etkin rol oynamasının henüz tam ve etkin olarak gerçekleşmediği görülmektedir. Bu düşüncelerin yaygınlaşması ve kadınların siyasete katılımları noktasında KA-DER gibi sivil toplum kuruluşlarının katkısı ve çabası da görmezden gelinmemelidir.

1.1.1.3. Gelir Durumu

Ekonomi ve siyaset sürekli olarak birbirlerini etkileyen kavramlardır. Bu kavramların birinde meydana gelen değişiklik diğerini de etkilemekte ve bir bütün oluşturmaktadır. Gelir düzeyindeki farklılaşma, olaylara bakıştan yaşayış biçimine, alınan kararlara kadar insan yaşantısına etki eden önemli bir faktördür. Sosyo-ekonomik durum, siyasal katılmayı belirlemede şüphesiz çok etkin bir rol oynamaktadır. Toplumda, yüksek statüye sahip insanların, en fazla imkandan faydalandığı düşünüldüğünde, toplumdaki yerlerinin devamlılığını sağlamak amacıyla siyasal sistemi ve olayların gelişimini yakından takip etmeleri kaçınılmaz görünmektedir.

Bireyin ekonomik anlamdaki yeterliliğinin siyasal katılmaya etkilerini inceleyen araştırmalar bu iki değişkenin birbiriyle paralel olduğu görüşünü savunmaktadırlar. Yani, bireyin gelir seviyesi arttıkça, siyasal katılımı da artmaktadır. Bireyin gelir seviyesinin artması, içinde yaşadığı ülkenin ekonomik anlamdaki gelişmişlik düzeyiyle ilgilidir. Yani bir ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyi yüksekse, bireyin gelir durumu da yüksek demektir. Bireyin yüksek sosyo-

³¹ Nermin UNAT, **Kadınlar ve Siyasal Yaşam: Eşit Hak Eşit Katılım**, Can Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 1991, s. 65, Aktaran; AVŞAR, s. 56.

ekonomik statüye sahip olması, eğitim seviyesinin yüksek olduğunu ve iyi bir meslek sahibi olduğunu kanıtlar. Meslek ve eğitim siyasal katılmayı teşvik eden değişkenlerdendir. Ayrıca, yüksek sosyo- ekonomik statüye sahip olan bireylerin, toplumdan en fazla nimeti temin edenler olmaları nedeniyle, toplumdaki bu yerlerini korumak ve sürdürmek amacıyla siyasal sistemin işleyişini ve siyasal olayların gelişimini yakından izlemeleri, karar mercilerini ve sürecini düzenli olarak etkilemeye çalışmaları beklenebilir. Bunun yanı sıra, yüksek sosyo-ekonomik statüye sahip olan bireyler, kitle iletişim araçları aracılığı ile toplumsal, siyasal, kültürel olayları yakından takip edip, karar alma sürecini ve mercilerini etkilemeye çalışırlar.³²

Bireyin gelir seviyesi ile siyasal katılma davranışlarından olan oy verme faaliyeti arasında doğru bir orantının olduğu düşünülmektedir. Yani kişinin gelir durumu iyi ise hükümeti ödüllendirecek, kötü ise cezalandıracaktır Ancak durum görüldüğü kadar basit değildir. Bazı araştırmacılar, ekonomik faktörlerin oy verme davranışı üzerinde hiçbir etkisi olmadığını savunurken, bazıları, ekonomik faktörlerin en önemli değişken olduğunu savunmaktadırlar.³³ Bazı araştırmacılar ise gelirin, yüksek sosyo-ekonomik statüye sahip olanlarda oy verme dışındaki siyasal katılma faaliyetlerinin yüksek olduğunu belirlemişlerdir.³⁴

Turan'a göre, sorun sadece oy kullanma açısından ele alınırsa, gelir durumu düşük olan bireyler, en azından, siyasal katılmanın temelini oluşturan oy kullanma faaliyetini yerine getirebilirler. Ancak, gelir seviyesi yükseldikçe bireyler sadece oy kullanmakla yetinmeyip seçimlerde milletvekili adayı olabilirler.³⁵

Baykal göre, gelir bakımından kendine yeterli olmayan yerleşmeler olan köylerde oy verme oranının kentlere oranla daha yüksek olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla köylerdeki bu durum gelir-katılım ilişkisinin çok da belirleyici olmadığını göstermektedir.³⁶ Köylerde yaşayan bireyler su, elektrik, yol, eğitim, konut, yakacak, beslenme, sağlık gibi sorunlarını bireysel olarak çözemeyeceklerinin

³² KALAYCIOĞLU, "Karşılaştırmalı Siyasal Katılma...", s. 32-33.

³³ SİTEMBÖLÜKBAŞI, s. 7-8.

³⁴ KAPANİ, s.133.

³⁵ TURAN, s. 76.

³⁶ ÇUKURÇAYIR, s. 74-75.

bilincine vardiktan sonra, örgütlenerak her düzeyde seslerini duyurup siyasete daha yoğun, bilinçli ve kitlesel olarak katılmaktadırlar.

Sonuç olarak, gelir durumunun siyasal katılmayı olumlu ya da olumsuz etkilediğine dair bir çıkarım yapılamasa da, gelir durumunun siyasal katılım üzerinde etkisi olduğu açıktır.

1.1.1.4. Eğitim Durumu

Eğitim, topluma belirli amaçlar doğrultusunda bilgi, tutum ve davranış kazandırma ve toplumu bilinçlendirme faaliyetidir.³⁷

Kalaycıoğlu'na göre eğitim, bireyin toplum içerisindeki statüsünü yükseltmek, soyut düşünce yeteneğini geliştirerek örgütsel ve siyasal faaliyetlere katılmasını kolaylaştırmak, bireye siyasal ilişkilerin karmaşık niteliğini kavrayabilecek bilgiler sunmak ve bireyde yurttaşlık bilinci yaratarak onun siyasal katılımında bulunmasını sağlamaktadır. Kalaycıoğlu, eğitimin bireyin siyasal davranışına etkilerini altı maddede toplamıştır:³⁸

- Daha fazla eğitim görenler için siyasal yaşama katılma, bir vatandaşlık görevidir. Eğitim düzeyine bağlı olarak ortaya çıkan katılma biçimlerinden bazıları; gösteri yürüyüşleri düzenlemek, açık oturumlar yapmak, bildirimler yayınlamaktır.
- Eğitim, kişiye çevresindeki toplumsal kurum ve yapıları anlayıp, onları kullanma ve değiştirme inanç ve becerisi kazandırır. İyi bir eğitim almış olan birey çevresinde olanları gözlemleyip, bunlar hakkında düşünebilir ve konuşabilir.
- Eğitimin bireye sağladığı gelir ve toplumsal statü, eğitimin birey açısından sağladığı en önemli sonuçtur.
- Eğitim, bireyin bilişsel yetenek kazanmasını sağlar.
- Eğitimli birey, kendisi gibi eğitimlilerin oluşturduğu ortamlarda bulunacağından daha nüfuzlu bir yapıya sahip olur. Bireyin çevresiyle

³⁷ SİTEMBÖLÜKBAŞI, s. 28.

³⁸ KALAYCIOĞLU, “Karşılaştırmalı Siyasal Katılma...”, s. 26-30.

kurduğu bu ilişkiler, merkezi hükümet ve idare ile kurulabilecek ilişkilerde kolayca kullanılabilir niteliktedir. Örneğin, Galatasaray Lisesi'nden ya da Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun olmak hükümet ve idare ile olan ilişkileri kolaylaştırıcı niteliktedir.

- Birey eğitim aldığı sırada pek çok arkadaş edinir. Bireyin siyasal yaşama katılımında bu arkadaşlarının da rolü büyüktür. Bu arkadaşlıklar sayesinde bireyler oy verme konusunda birbirlerini teşvik etmektedirler.

Eğitimin birey üzerindeki etkisi iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Birincisi, siyasal kültürün duygusal ve bilişsel içeriğini bireye aktararak bireyin inanç ve tutumlarını pekiştirebilir. İkincisi ise, eğitim düzeyi yükselen bireyler, siyasal olayların gerçeklerine daha iyi hakim olarak olayları denetleyecek kapasiteye ulaşabilirler, etkinlik duyguları artabilir.³⁹

Ülkemizdeki eğitimde iki önemli sorun mevcuttur. Bu sorunlarından biri, bölgeler arası eşitsizliktir. Bu durumdan en fazla kız çocukları etkilenmektedir. Çünkü özellikle doğu bölgelerde, ülkemizde kız çocuklarının okula gitmemesi gibi genel bir yargı söz konusudur. Aileler, ekonomik durumu bir çocuğu okutabilecek nitelikte ise, erkek çocuklarını okutmayı tercih ederler. Diğer sorun ise, kızların sınırlı mesleklere yönlendirilmeleridir. Kız çocukları genellikle riski az olan, oturularak yapılabilen mesleklere yönlendirilmektedirler. Öğretmenlik ve hemşirelik bu mesleklerdendir. Erkek çocukları ise, riski ve kazancı fazla olan, onlara sorumluluk alma yeteneği kazandıran mesleklere yönlendirilirler. Doktorluk ve polislik mesleği bu grupta yer almaktadır. Siyasetinde bir 'erkek işi' olduğunun savunulduğu günümüzde, kız çocukları gittikçe siyasete karşı ilgisizleşmeye başlamıştır.⁴⁰

Günümüzde, kız çocuklarının eğitime yöneltilmesi konusunda derneklerin, sivil toplum kuruluşlarının önemli roller üstlendikleri bir gerçektir. Kız çocuklarının eğitilmesi amacıyla çeşitli kampanyalar başlatılmıştır. 'Baba beni okula gönder' kampanyası en bilinenlerdendir.

³⁹ TURAN, s. 49.

⁴⁰ İlhan AKHUN ve İsmail BİRCAN, **Kız Çocuklarının Mesleki Eğitime ve İstihdama Yönelimleri**, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara, 2000, s. 6, Aktaran; KIZILDERE, s. 52.

Özetle, eğitim seviyesi yükseldikçe siyasete olan ilgi artmakta, bilgi birikimi arttıkça, kişi, sunulan seçenekleri sorgulamakta, siyasi gelişmeleri takip etmekte, olayları yorumlamakta, dolayısıyla siyasi fikir, siyasi parti tercihlerini de çok daha bilinçli yapmaktadır. Bu gibi kampanyalar ve sivil toplum kuruluşları ile yerel halk, kadınların eğitim alması konusunu anlayıp, bu konuda bilinçlenmeye başlamıştır.

1.1.1.5. Meslek

Siyasal katılımı etkileyen faktörlerden biri de bireylerin meslekleridir. Meslek değişkeni gelir, eğitim, cinsiyet ve yaş gibi değişkenlerle çok yakın ilişki içerisinde. Şöyle ki, iyi bir eğitim, iyi bir meslek, iyi bir çevre, iyi bir hayat siyasi katılım için uygun zemin hazırlayıcı niteliklerdir. Meslek, dahil olunan çevreyi de belirlemekte ve sosyal çevre, insan davranışını biçimlendirmektedir. Mesleğin kişiye yüklediği sorumluluklar, kişilerin sosyal ilişkilerini etkilemekte ve çevrelerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Çevresi genişleyen bireyin zaman içinde siyasetin farklı kollarına dahil olduğu da görülmektedir.

Meslek, bireyin sosyal statüsünü gösteren bir ölçüttür. Bireyin içinde bulunduğu çevre, yetiştiriliş tarzı, aldığı eğitim mesleğinin belirlenmesinde önemli rol oynar. Bireyin toplumsal statüsü yükseldikçe, kamusal politikalara ilgi düzeyi de artar.⁴¹

Genel olarak, iyi bir meslek sahibi olan bireyin, iyi eğitilmiş, yaşamının büyük bir kısmını kentsel bir çevrede geçirmiş olduğu tahmininde bulunulabilir. Bu ortamın içindeki haberleşme ve ilişkiler ağı ise, bireyin kolaylıkla devletin yöneticileri ile kendisini aynı düzeyde görmesini sağlayabilecektir. Bu niteliklere sahip bireyler, içinde yaşadıkları çevre ve edindikleri arkadaşlar aracılığıyla siyasetin içerisinde aktif olarak rol alanlarla yakın ilişkiler kurabilirler. Ancak her meslek sahibi olan bireyin iyi eğitim aldığına dair kesin yargılar söz konusu değildir. Birey kişisel çabası ya da çevresinin desteğiyle de yüksek statülü bir mesleğe sahip olmuş olabilir.⁴²

⁴¹ ÇUKURÇAYIR, s. 71.

⁴² KALAYCIOĞLU, “Karşılaştırmalı Siyasal Katılma...”, s. 31-32.

Meslek temel alındığında en fazla katılımı serbest meslek sahibi bireylerin gerçekleştirdiği görülür. Siyasal kararlardan etkilenen meslek grupları siyasal katılımı daha çok ilgilidirler. Ayrıca, kitlesel olarak yapılan işlerde çalışan bireyler, daha az iş gücü gerektiren mesleklere göre katılıma daha çok duyarlıdır.⁴³

Siyasal katılımı meslek faktörünün Türkiye'deki etkileri şu şekildedir:

- Türkiye'de, memurların siyasete aktif olarak katılmaları önemli ölçüde sınırlandırılmıştır. Fakat bu sınırlamaya rağmen memurlar, kendileri için önemli olan siyasal kararların uygulanmasında etkili olmaya çalışmaktadırlar.
- İşçilerin ise eğitim düzeyi memurlara göre daha düşüktür. Ancak işçilerde örgütlenerek birbirlerini bilinçlendirip, siyasal yaşama katılmaktadırlar. İşçilerin bireysel olarak çalıştığı ortamlarda, eğitim düzeyinin düşüklüğü ve siyasal anlamda bir bilinçlenmenin olmamasından dolayı bu kesimde siyasete duyulan ilgi azdır. Hamallık, hizmetçilik, sekreterlik bu grup içinde sayılabilir.
- Ticaretle uğraşan kimseler de ekonomik çıkarları ile ilişkili olduğu için fırsat buldukça siyasal faaliyetlere katılırlar, etkin konumdaki siyasal kişiliklerle konuşmaya çalışırlar ve kimi zaman siyasal kadrolarda aktif görev alırlar.⁴⁴

1.1.1.6. Örgüt Üyeliği

Günümüzde örgütler ve örgüt üyeliği toplumun vazgeçilmez unsurlarındandır. Örgütler, insanda toplu bir halde birlik ve beraberlik yaşama isteği uyandırır. İnsanları bir arada hareket etmeye ve bir arada karar almaya yöneltir. Siyasal partiler, dernekler, sendikalar gibi bireyleri bir araya getiren, bireylerin toplumsallaşmasına yardımcı olan örgütlenmelerdir. Bireyler bazı çıkarlarını korumak ve işbirliği yaparak amaçlarına ulaşabilmek için bir örgüt etrafında toplanırlar. Bireylerin siyasal katılımı ile bir örgüte üyeliği arasında da yakın bir ilişki söz konusudur. Bir kararın açıklanması, bir oyun kullanılması ya da bir kuruma baskı yapılması hususunda bireysellik yerine topluluk halinde olmanın her zaman

⁴³ ÇUKURÇAYIR, s. 71.

⁴⁴ SİTEMBÖLÜKBAŞI, s. 44-45, 47.

daha verimli olacağı düşünüldüğünde örgüt üyeliğinin siyasal katılıma anlamlı bir etkisinin olduğu söylenebilmektedir.

Örgüt üyeliği, siyasal görevler üstlenmede anahtar bir statüdür. Çünkü örgütlerde edinilen deneyimler, örneğin bürokrasi ve karar organlarıyla temas, bireyi siyasallaştırmakta ve karar alma mekanizmalarında görevler almaya özendirilmektedir. Toplumun bütün kesimleri, işbirliği yaparak amaçlarına ulaşabileceklerini bilmekte ve gittikçe artan bir oranda örgütlenmektedir.⁴⁵

Siyasal parti, meslek örgütü, dernek üyeliği gibi örgütlenmeler bireyin ne tür siyasal olgu ve olaylar izleyeceğini, çevresinde olup biteni gözlemleyip, nasıl değerlendirmesi gerektiğini göstermektedir. Siyasal örgütler, üyelerine resmi ve gayri resmi öğretim yaparlar. Birçok siyasal dernek ve örgütün üyeleri için siyasal içerikli ders ve seminerler düzenledikleri görülmektedir. Bu durum, bireyin siyasal yaşam hakkında bilgisini arttırır. Siyasal yaşam hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünen bireyin siyasal katılımı da artar.⁴⁶

Siyasal katılımın artmasında en çok etkili olan örgütlenmeler siyasal partilerdir. Siyasal partiler, kadın kolları ve gençlik kolları gibi yan kuruluşları aracılığıyla, bireyleri siyasal konularda eğitirler. Siyasal partilerin bu çabaları, toplum içinde kültürel farklılıklar yoksa bütünleştirici; kültürel farklılıklar varsa bütünlüğü sarsıcı bir nitelik taşımaktadır.⁴⁷

Bir örgüte üye olmak birey üzerinde farklı etkiler yaratır. Bu etkiler ile bireyin gruba üye olması öğreneceği, göreceği ve hakkında düşüneceği konuları büyük ölçüde belirler. Kısacası, bir örgüte üye olmak bireyin ilgi alanını belirler. İkincisi, birey grubun diğer üyelerini takdir ettiği ve onlara benzemek istediği için onlar gibi davranmaya çalışacaktır. Yani birey, grubun diğer üyeleriyle yakın ilişki içerisinde bulunacaktır. Üçüncüsü, örgüte üye olan birey diğerleri gibi davranmadığı takdirde bir kenara atılmak, alay edilmek veya bir şekilde cezalandırılmaktan korktuğu için diğer üyeler gibi davranmak zorunluluğunu hissedecektir. Yani, bir

⁴⁵ ÇUKURÇAYIR, s. 73.

⁴⁶ KALAYCIOĞLU, “Çağdaş Siyasal Bilim...”, s. 174-175.

⁴⁷ Ergun ÖZBUDUN, **Siyasal Partiler**, Ankara Üniv. Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1977, s. 108-109.

örgüt üyesi olan birey, örgütün kurallarına uymadığı takdirde dışlanacağını bilir.⁴⁸ Bir örgüte üye olan birey, örgütün çıkarları doğrultusunda hareket edebilmek için, diğer örgüt üyeleri ile sürekli iletişim halindedir. İletişim, her türlü propaganda faaliyetinde etkin bir biçimde kullanılan bir araçtır. İletişim, bizi hedeflediğimiz kişi ya da kitleye ulaştıran tek araçtır. Dolayısıyla bir örgüte üye olan bireyler arasındaki iletişimde siyasal katılımı arttırabileceği söylenebilir.⁴⁹

Özetle, siyasal parti, meslek örgütü ve dernek üyeliği gibi örgütlenmeler siyasal ilgi, etkinlik ve bilginin artmasını sağlamaktadır. Bu durumun sonucunda bireylerin siyasal katılımında artış görülebilecektir. Herhangi bir meslek örgütüne üye olan bireyler, hem meslekleri ile hem de ülke ve dünya olaylarını izleyebilmek için, örgütlerin düzenledikleri toplantılara katılacaklar, yayınları izleyeceklerdir. Bu nedenle de, ülke, toplum ve dünya olaylarına karşı daha bilinçli olacaklardır. Dernek, sendika, her türlü meslek odaları gibi siyasal örgütlerin çok olduğu toplumlarda insanların özellikle örgütsel olarak her düzeyde siyasete katılmaları daha yoğun ve bilinçli bir şekilde olmaktadır.

1.1.1.7. Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişim araçları çağımızın vazgeçilmez bilgiyi alma ve aktarma kaynaklarıdır. Etkinlik seviyesi günümüzde çok yüksek olan kitle iletişim araçları, toplum üyelerinin olaylar hakkındaki bilgi seviyelerinin artmasına yardımcı olmaktadır. Gelişen teknolojinin, yaşanılan çevreyi ve hatta dünyayı teknolojik aletlerin içine sığdırarak insanları etkilediği düşünülürse, insanların kitle iletişim araçlarına kayıtsız kalmaları da imkansızdır.

Günümüzde pek çok bireyin kullanması ile günlük yaşamın bir parçası haline gelen kitle iletişim araçları açık bir toplum olmanın, yönetim ve siyaseti kavranabilir kılmanın ve demokratik gelişmenin olmazsa olmaz araçları durumuna gelmişlerdir.⁵⁰

Bireyler toplumda gerçekleşen her türlü siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel olayları kitle iletişim araçları aracılığıyla takip ederler. Kitle iletişim araçları yazılı

⁴⁸ KALAYCIOĞLU, “Karşılaştırmalı Siyasal Katılma...”, s. 35.

⁴⁹ Çiğdem KAĞITÇIBAŞI, *İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş*, Evrim Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1996, s. 168.

⁵⁰ ÇUKURÇAYIR, s. 71.

ve sözlü şekilde olabilir. Gazete, kitap, dergi yazılı; radyo, televizyon, sinema, tiyatro sözlü kitle iletişim araçlarındandır.

Kitle iletişim araçlarının siyasal katılıma etkileri göz ardı edilemeyecek niteliktedir. Bireyler, kitle iletişim araçları ile siyasal olayları izleyip, anlama olanağı bulurlar. Bununla birlikte, bireyler edindikleri bilgileri başkaları ile paylaşarak siyasal katılımı gerçekleştirmiş olurlar. Kitle iletişim araçlarını daha çok kullananların siyasal yaşama daha yoğun katıldığı, ilgilendiği ve siyasal yaşam hakkında tartıştığı gözlenmiştir. Özetle, kitle iletişim araçlarının ‘sosyalleştirme’ görevini üstlendiği açıktır. Yani kitle iletişim araçları karmaşık bir toplumda bireylerin, çevrelerini bütünüyle algılamalarını kolaylaştırmaktadır.⁵¹

Kitle iletişim araçları aracılığıyla, bireylerin yönetimdekiler üzerindeki denetimleri de artmaktadır. Hatta bu durum, bazen yönetim kademesindekilerin değişmesine bile yol açabilir.⁵²

Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ile birlikte siyasal haberlerde bir artış gözlemlenmiştir. Bu durum, bağlı olunan siyasal düşünceyi daha da güçlendirmiş ve siyasal tercihlerin değişmesine daha da güçlü bir etki yapmıştır. Kitle iletişim araçları bireylerin siyasal davranışlarını üç şekilde etkilemektedir:⁵³

- Siyasi haberlere duyulan ilgi, bireyi siyasi eylemler için hazırlamaktadır.
- Kitle iletişim araçları, bireyde zaten var olan siyasi düşüncenin daha da derinleşmesini sağlar.
- Kitle iletişim araçlarından fazlaca yararlanan birey, daha çok siyasal tartışmalarda bulunur.

Her ne kadar kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla, yüz yüze propagandanın etkisinin azaldığı düşünülmüşse de; özellikle Türkiye’de yüz yüze propagandanın etkisinin hala devam ettiği görülmektedir.⁵⁴ Özellikle seçim dönemlerinde partilerin siyasal kampanya faaliyetleri bu konuya bir örnektir.

⁵¹ ÇUKURÇAYIR, s. 72-73.

⁵² Raşit KAYA, **Kitle İletişim Sistemleri: Basın, Radyo ve Televizyon Yayınlarının Düzenlenmesi**, Teori Yayınları, Ankara, 1985, s. 26.

⁵³ Atakan OKUTAN, **Türkiye’de Kentleşme ve Siyasal Yapı**, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara, 1995, s. 45.

⁵⁴ ÇUKURÇAYIR, s. 73.

Sonuç olarak kitle iletişim araçlarıyla gündemi takip eden bireylerin siyasal katılım biçimlerinden bir ya da birkaç tanesini yoğun olarak kullandıkları görülmektedir. Kitle iletişim araçlarına en az maruz kalanların siyasal yaşama daha seyrek katıldıkları görülmektedir. Sonuç olarak siyasal katılım, siyasal ilgi ve siyasal bilgi zeminini gerektirdiğine göre, kitle iletişim araçlarına yakın olmak ve onlardan yararlanmak siyasete ilişkin bilgi düzeyini etkileyecektir. Bunun sonucunda da siyasal katılımın biçim ve düzeylerinin şekillenmesi de olası bir sonuçtur.

1.1.1.8. Kentleşme

Siyasal katılmayı etkileyen diğer bir unsur bireylerin yaşadıkları yerdir. Bireylerin yaşadıkları yerlerin kırsal ya da kentsel alanlar olması, onların siyasal katılımını etkilemektedir. Kırsal alanda siyasal katılım büyük oranda akraba ilişkilerine dayanmaktadır. Yani kırsal alanlardakiler, muhtarlık seçimleri gibi siyasal olaylarda aday olan kişiyi tanıdıkları için ona oy vermektedirler. Buna karşılık kentlerde ise, bireylerin siyasal parti tercihlerini etkileyen birçok faktör bulunur. Bireylerin kent ortamında siyasal katılım biçimleri ise kişisel tercihlerine, bilgi düzeylerine, siyasal ideolojilerine göre şekillenmektedir. Bunlara göre kent insanının siyasal katılımı kimi zaman sadece oy verme davranışı ile sınırlı kalmakta, kimi zaman parti çalışmalarına katılma, kimi zaman ise siyasal görevlere aday olma şeklinde görülebilmektedir.

Kentleşmenin siyasal katılıma etkilerine değinmeden önce kentleşme kavramının açıklanması gerekmektedir. Kentleşme nüfus birikim süreci olarak tanımlansa da, bundan daha fazlasını anlatan, siyasal, sosyal, ekonomik faktörleri de içine alan bir oluşumdur. Kentleşme; sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan nüfus birikim sürecidir.⁵⁵

Kentleşmenin siyasal yaşam üzerindeki etkilerini anlatan iki farklı görüş bulunmaktadır. Bu görüşlerden ilki, S. Verba ve arkadaşları tarafından ortaya atılan

⁵⁵ Ruşen KELEŞ, **Kentleşme Politikası**, 4. Baskı, İmge Kitapevi, Ankara, 1997, s. 19.

görüştür. Buna göre, yerleşim yeri büyüdükçe siyasal yapı karmaşıklaşır. Bu durum, insanların siyasal katılımlarını azaltır.⁵⁶

Kalaycıoğlu, bu görüşün yalnızca oy verme davranışı için geçerli olduğunu savunmaktadır. Ancak oy verme dışında, seçim kampanyalarına katılmak, parti liderleri ile ilişkiler kurmak gibi siyasal katılım biçimleri de bulunmaktadır.⁵⁷

Yıldırım ve Tatar ise çalışmalarında, Türkiye'deki durumun, S. Verba ve arkadaşlarının görüşlerini destekler nitelikte olduğunu açıklarlar. Şöyle ki; Türkiye'de yapılan bir araştırmaya göre, kırsal kesimde yaşayanların oy verme faaliyetine katılımlarının şehirlerde yaşayanlara göre daha yüksek olduğu ifade edilmiştir.⁵⁸ Bu durumun üç nedeni bulunmaktadır. Birinci neden, kentlerde insan çeşitliliği fazladır. Bu durum, oy vermeye verilen önemi azaltır. İkinci neden, köylerde yaşayanlar toplumda kendilerine bir yer edinmek için, güvenli bir şekilde oy kullanırlar. Kentlerde ise, bireyler oy kullanma ve siyasal tercih yapma konusunda üzerlerinde baskı hissederler. Son neden ise, köyün küçük bir yerleşim olmasından dolayı, köyde yaşayan bireyin oy kullanmamasının fark edileceğini düşünmesidir.⁵⁹

Diğer bir görüş ise, kentleşmeyi modernleşmenin bir boyutu olarak gören görüştür. Bu görüşe göre, insanların geleneksel yapıya oranla daha karmaşık, daha çok yönlü bir yapıya girmeleri onları hareketlendirir. Bu hareketlenme, modernleşmenin bir boyutudur. İnsanların modernleşmeye başlaması iki aşamalı olarak gerçekleşmektedir. İlk aşama, geleneksel yapının ortadan kalkmasıdır. İkinci aşama ise, geleneksel yapının ortadan kalkması ile birlikte insanların yeni davranış kalıplarını kabul etmeleridir.⁶⁰ Kalaycıoğlu'da bu görüşü desteklemektedir. Kalaycıoğlu'na göre kent yaşamı bireylerin katılımcılığını arttırmaktadır. Kentlerdeki eğitim olanaklarının kırsal oranla daha iyi olması nedeniyle, kentlerde yaşayan bireylerin siyasal olayları izleme ve bu olaylara katılma imkanına sahip olmalarıdır.⁶¹

⁵⁶ TURAN, s. 25.

⁵⁷ KALAYCIOĞLU, "Karşılaştırmalı Siyasal Katılma...", s. 24.

⁵⁸ TATAR, s. 144.

⁵⁹ Erdoğan YILDIRIM, **Türk Siyaset Süreci ve Profesyonel Siyasette Benliğin Kurulması**, Ark Yayınları, İstanbul, 1995, s. 149.

⁶⁰ Hüseyin BAL, **Kent Sosyolojisi**, Turan Kitapevi, Ankara, 1999, s. 140-141.

⁶¹ KALAYCIOĞLU, "Çağdaş Siyasal Bilim...", s. 26-27.

Gelişmekte olan ülkelerde ise durum farklıdır. Bu ülkelerde kentleşme, beraberinde kültürsüzleşmeyi ve beceriksizleşmeyi getirmektedir.⁶² Gürsel'in böyle bir yorum yapmasının nedeni şu şekilde açıklanmaktadır. Bireyler, kırdan kente göç ederek kentleşme sürecini yaratabilirler. Ancak, burada asıl önemli olan, bireylerin kırdan kentlere yönelmeleri değil, bu kentlerde yaşama alışabilmeleridir. Yani, bireylerin 'kentlileşme'leridir.⁶³ Kentlileşme, kente göç eden bireyin ya da kentte ikamet eden nüfusun değişim süreci sonucu geldiği konumdur.⁶⁴ Köyden kente göç sadece fiziksel bir değişim sürecini yansıtır. Ancak kentlileşme, bireyin her yönüyle kent yaşamına adapte olmasını ifade eder. Ülkemizde kentleşme hareketi düşünüldüğünde 'kentlileşme'nin sağlanıp sağlanamadığı sorgulanmalıdır. Gürsel'in ifadesi de bu konuyu işaret etmektedir.

1.2. Temsil Kavramı ve Siyasal Temsil

Temsil kavramı esas olarak hukuki bir kavram olmakla birlikte, egemenlik ve demokrasi kavramlarının gelişmesiyle siyasal bir kavram ve siyasal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Temsil ve egemenlik kavramları, kamu hukuku ve siyaset biliminin çokça tartışılan konularındandır. Bununla birlikte temsili organların seçimle belirlenmesinden ötürü de siyaset bilimi temsil ve egemenlik kavramlarıyla yakından ilgilidir.

1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 80. maddesinde "Milletin temsili" kenar başlığıyla "Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, seçtikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün Milleti temsil ederler" hükmü yer almaktadır. Bu hükümden iki temel ilke karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki, milletvekillerinin bir bütün olarak milleti temsil etmeleri, diğeri de emredici vekalet yasağıdır. Her iki ilke de temsili demokrasinin bir sonucudur ve temsilcilerin (milletvekillerinin) hukuki statüsüne ilişkin olarak önemli sonuçları bulunmaktadır.⁶⁵

⁶² Yücel GÜRSEL, **Demokratikleşme Sürecinde Kent ve İnsan**, E Yayınları, İstanbul, 1999, s. 17.

⁶³ Kemal KARTAL, **Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye'de Kentlileşme**, Yurt Yayınevi, Ankara, 1983, s. 49-52, Aktaran; ÇUKURÇAYIR, s. 67.

⁶⁴ Erol KAYA, Hulusi ŞENTÜRK, Osman DANIŞ ve Sami ŞİMŞEK, **Modern Kent Yönetimi-I**, Okutan Yayıncılık, 1. Baskı, Kasım, 2007, s. 26

⁶⁵ Tefik GÜLSOY, "Milletin Temsili", **Kamu Hukuku Arşivi**, Eylül, 2006, s. 71, http://www.akader.info/KHUKA/2006_eylül (E.T. 17.01.2010).

Geçmişten günümüze kadar var olan toplumların hepsinde temsilin varlığından söz edilebilir. Ancak, demokratik devlet anlayışının ortaya çıkışı siyasi temsil kavramında köklü değişikliklerin olmasına yol açmıştır. Demokrasinin benimsenmediği toplumlarda yöneticilerin asıl isteği halkın yönetimde temsili sağlamaktır değil, halkın yönetimin koyduğu kurallara uyup, ona itaat etmesidir. Böyle bir ortamda gerçek bir demokrasi anlayışından ve halkın siyasal temsilinden söz etmek mümkün olmamaktadır. Ancak, özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra toplumların genelinde ideal yönetim şeklinin ne olduğuna dair sorular sorulmaya başlanmıştır. Sonuçta en ideal yönetimin demokratik yönetim olabileceği sonucuna varılmıştır. Her ne kadar demokrasi en iyi, en ideal yönetim şekli olarak benimsense de bu kavram üzerinde tam ve kesin bir tanımlama yapılamamıştır. Demokrasi kavramı için yapılan tanımlamalardan bazıları şöyledir:

Çavdar'a göre demokrasi, toplumun egemenliğin sahibi olmasıdır.⁶⁶

Scuhumpeter'e göre demokrasi, kişilerin politik kararlara varmak üzere, halkın oyu için rekabetli bir mücadele sonucu karar almak iktidarını kazandıkları bir müessese sistemidir.⁶⁷

Abraham Lincoln'a göre demokrasi, halkın halk için halk tarafından yönetimidir.⁶⁸

Temsil kavramı da katılım kavramı gibi çokça tartışılan konular arasındadır. Konunun daha iyi anlaşılması için temsil ve siyasal temsil kavramları aşağıda ayrı ayrı açıklanmaktadır.

1.2.1. Genel Olarak Temsil

Temsilin kelime anlamı, bir şeyi bir başka şeye benzetmek ve onun örneğini almaktır. Diğer bir ifadeyle temsil, bir resmin bir kişi ya da sahneyi temsil ettiğini söylediğimiz zamandaki gibi mevcudu göstermek ya da betimlemek anlamına gelmektedir. Hukuki bakımdan temsil ise, herhangi bir konuda bir kimsenin iradesinin sanki onun tarafından açıklanmış gibi, hukuki sonuç doğuracak biçimde,

⁶⁶ Tefik ÇAVDAR, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*, İmge Yayınevi, Ankara, 2008, s. 135.

⁶⁷ Toktamış ATEŞ, *Demokrasi: Kavram, Tarihi Süreç, İlkeler*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1991, s. 42.

⁶⁸ ÇAM, s. 351.

yetkilendirdiği kimse tarafından ortaya konulmasıdır. Bu ilişki vekalet olarak adlandırılmaktadır. Vekil (temsilci), müvekkilin (temsil edilen) verdiği talimatın sınırları içerisinde ve bunların yerine getirilmesinden sorumlu olup, gerekli hukuki işlemleri yapmakla yükümlüdür.⁶⁹

Araslı'ya göre ise temsil, esas olarak hukuki bir kavram olmakla birlikte, milletin temsili siyasal bir kavram ve sorun olarak karşımıza çıkmakta ve dolayısıyla daha çok siyasal temsil terimi ile ele alınmaktadır.⁷⁰

Temsil kavramı ilk kez kralların kendilerine ait toprakların dışında genellikle asker ve vergi toplamak için danıştığı senyörler ve kilise büyüklerinden ibaret meclislere zamanla halktan seçilmiş kişilerin de, temsilci sıfatı ile katılmaları sonucunda İngiltere ve Fransa'da ortaya çıkmıştır. Yani bir anlamda temsil kurumuna, feodal düzenin bir ürünü denilebilir. İngiltere'de 1245 yılında Kral III. Henry zamanında kilise büyükleri ile senyörlerden kurulu danışma meclisine, kontluklardan seçimle belirlenmiş şövalyelerden ikişer temsilcinin katılmasına karar verilmesiyle, temsil uygulama başlamıştır. I. Edward zamanında 1295 yılında toplanan Modern Parlâmento'da ise, İngiliz halkı hemen hemen bütünüyle temsil edilmiştir. Yöneticiler dışında temsil kavramı, İngiliz düşünürlerine de konu olmuştur. Bu düşünürlerden Hobbes ve Locke temsili, iktidarın meşruiyeti ve sınırlandırılması konuları içerisinde ele almışlardır. Temsilcilerle, temsil edilenler arasındaki ilişkiye gelince; bu ilişki temsilcilere, temsil edilenlerin yetki mektubu ile birlikte verdiği emirlere uymak görevini yüklemektedir. Görev süresi içerisinde bu emirlere uygun olarak hareket etmek zorunda olan temsilci, görev süresi sonunda seçmenlerine davranışlarından dolayı hesap vermek yükümü altındadır. Bu görevine karşılık ise temsil edilenlerden ücret almaktadır. Seçmenler, talimat sınırları dışına çıkan, görevini yerine getirmeyen temsilcileri azletmek yetkisine sahip oldukları gibi, bu tür temsilcilere ücret de ödemeyebilirler. Fransa'da, kralın doğrudan doğruya tahta bağlı olmayan topraklar üzerinde yasama yetkisini kullanmak için senyör ve rahiplerin rızasını almak amacıyla topladığı meclislere, 1302 tarihinde imtiyazlı şehirlerden seçilmiş temsilcileri de çağırmasıyla başlamıştır. Temsilcilerin

⁶⁹GÜLSOY, s. 76.

⁷⁰ Oya ARASLI, **Adaylık Kavramı ve Türkiye'de Milletvekilliği Adaylığı**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1972, s. 10, <http://auhf.ankara.edu.tr/kitaplar/kamu-hukuku/adaylik-kavrami-ve-turkiyede-milletvekili-adayligi-dr-oya-arasli/> (E.T. 11.12.2009).

katılmasından sonra bu meclislerde zamanla senyörler de kendilerini, aralarından seçtikleri kimselerle temsil ettirmek yolunu tutmuşlardır. Bütün ülkenin seçim bölgelerine ayrılması ve bütün seçim bölgelerinden temsilciler seçilmesi sonunda, kralın çağırışı ile bizzat toplantıya katılanların yanında, temsilci sıfatıyla toplantılara katılanların sayıları artmıştır. Bu temsilcilerin görevi, seçmenlerin dilek ve şikâyetlerinin toplandığı defterlerde yer alan görüşleri krala kabul ettirmeye çalışmaktır. Temsilcilerin, seçmenlerin rızası olmaksızın bu defterlerde değişiklik yapmaları veya defterlerde yer alan görüşlerden farklı görüşleri savunmaları mümkün değildir. Ancak ilk zamanlarda temsilciler, seçmenlerden çok genel şekilde direktif aldıkları için, bunu geniş şekilde yorumlamak olanağından yararlanmışlardır. XIV. Yüzyılda ise temsilcilerin, kralın isteklerini dinleyerek seçmenlere iletmek ve bu konularda seçmenlerin vereceği karara göre, görevlerini yerine getirmek yolunu tuttukları görülmektedir. Bunda, kralın toplantılarda hangi konuya değineceğinin daha önceden bilinmesinin büyük ölçüde etkili olduğu söylenebilir. Toplantılarının sıklaşmaya başlaması ile birlikte, seçmenler temsilcileri daha sıkı denetlemeyi ve onlara direktifler vermeği uygun bulmuşlardır. Bu devrede temsilcilerin toplantılara katılmadan önce, seçmenlerin çıkarlarını koruyacaklarına yemin ettikleri de görülmektedir. Temsilcilere, seçmenleri tarafından bir ücret de ödenmektedir. Fakat seçmenlerin İngiltere'de olduğu gibi, görevlerini gereğince yerine getirmeyen temsilciyi azletmek veya ücretini ödememek hakları da vardır. Bütün bunlar, bu devrede seçmen-seçilen ilişkilerinin emredici vekâlet niteliğini taşıdığını göstermektedir.⁷¹

1.2.2. Siyasal Temsil

Siyasette temsil, bir birey ya da halkın adına, onlardan daha büyük bir bölümün, o bireyin ya da halkın savunuculuğunu yapmasıdır. Toplumun sahip olduğu egemenlik hakkının, toplum adına ve toplumun seçeceği kimseler tarafından kullanılmasıdır. Burada temsil edilen, temsilciye 'adına hareket etme yetkisi' verir. Bu yetki temsilin temel unsurlarındandır. Temsilciler halk adına yönetim işini yürütecek organı ortaya çıkartarak halkın bizzat kendini yönetebilmek

⁷¹ ARASLI, s. 15- 16.

olanaklarından uzaklaştığı devrede demokratik rejimin gerçekleşmesine yardımcı olur.⁷²

Demokratik siyasal sistemler ulus-halk egemenliğine dayanmaları ve bu egemenliğin esas itibariyle seçimler ve temsilciler vasıtasıyla kullanılmasını öngördüğü için, egemenlik ile siyasal temsil arasındaki ilişki kaçınılmaz olarak ortaya çıkmaktadır. Günümüz demokrasilerinin temsili demokrasiler olarak adlandırılmaları da egemenliğin temsilciler aracılığıyla kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bu ilişki siyasal alanda karşımıza, toplumun sahip olduğu egemenlik hakkının, toplum adına ve toplumun seçeceği kimseler tarafından kullanılması şeklinde çıkar. Burada temsil edilenin temsilciye verdiği adına hareket etme yetkisi, temsilin temel unsuru olarak gözükmektedir. Bu şekilde yetkilendirilen kimseler ise halk adına yönetim işini yürütecek organı ortaya çıkartarak, halkın bizzat kendisini yönetebilmek olanaklarından uzaklaştığı devrede, demokratik rejimin gerçekleşmesine yardımcı olmaktadır. Bu organ, çıkar çatışmaları - eğilim çeşitlenmeleri bakımından toplumun küçük bir örneğidir.⁷³

Toplumda karmaşık bir şekilde bulunan ve çatışan bu çıkar ve eğilimler, bu organda dile getirilir, tartışmaların sonucunda çözüme ulaşılır. Ancak bu organın, toplumun sınıfsal yapısını yansıtmak açısından da, toplumun küçük bir örneği olduğunu söylemek mümkün değildir. Daha doğrusu böyle bir durum, birtakım zorlamalar olmaksızın, uygulamanın doğal gelişiminin sonucu olarak pek ortaya çıkmamıştır. Bunun nedeni seçmenlerin temsilcileri seçerken onların sınıfsal durumlarından çok birtakım özel yetenekleri, düşünceleri üzerinde durmaları; kendi kişisel çıkarları ile değer yargılarının etkisinde kalmaları ve temsilcilik görevine toplumun belli sınıflarından gelenlerin ötekilere oranla daha çok talip olmalarıdır denebilir. Fakat burada farklı sınıflardan gelen kimselerin birbirlerini temsil etmelerinin genellikle gereğince mümkün olamayacağını, bu durumun çoğu kez yöneticilerin kendi sınıfları dışındaki sınıfların çıkarları ile çatışan kararlar alabilmeleri gibi sonuçlara yol açabileceğini de söylemeden geçmemek gerekir. Bu nitelikleri taşıyan organın, kendisinin ve kararlarının meşruiyet temeli, temsil ilişkisidir.⁷⁴

⁷² ARASLI, s. 10.

⁷³ ARASLI, s. 11

⁷⁴ GÜLSOY, s. 77

Bilindiği gibi, siyasî iktidarların meşruiyetleri artık halkın rızasına dayanıp dayanmamaları ile belirlenmektedir. Temsili demokrasilerde, siyasî iktidarı kullananların halk tarafından seçilmiş temsilciler olduğu ve bunlara bu yetkinin halkın rızası ile verildiği düşünülürse, bu iktidarın meşruiyetinden şüpheye düşmek anlamsız olur. Fakat elbette ki bu, şekli bir meşruiyet temelidir. Bunun yanında halkta, temsilcilerin toplumu gereğince temsil ettiklerine dair bir inancın yerleşmiş bulunması ve bu şekli meşruiyeti tamamlaması gerekir. Siyasî iktidarın halkın rızasına dayanması, yöneticilerin aldıkları kararlara halkın itaat etmesini de sağlayacağı için iktidar otorite kazanmış olur. Bunların yanında temsilin, temsilcilerin seçmenlere karşı hukuken veya siyasî bakımdan sorumlu olmaları nedeniyle, sorumlu hükümet dediğimiz yönetime yol açtığını da belirtmemiz gerekir.

Dünyadaki pek çok anayasa temsil ile egemenlik kavramı arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır. 1947 tarihli İtalyan anayasasında ‘Egemenlik halkındır; halk bu egemenliği anayasada gösterilen şekil ve sınırlar içerisinde kullanır.’ denmektedir. 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti anayasamızda da ‘Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir. Türk milleti egemenliğini anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır. ‘hükmü yer almaktadır.’⁷⁵

1.2.3. Siyasal Temsil Türleri

Siyasal temsilin türleri konusunda farklı görüşler söz konusudur. Bir ayrıma göre, siyasal temsil, temsil edilen ve eden arasındaki vekalet ilişkisinin taraflara yüklediği hak ve borçlar bakımından emredici ve temsili vekalet olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bir başka ayırım ise emredici ve temsili vekalet türlerine ekleme yapılarak ortaya çıkarılmıştır. Ortaya çıkan bu yeni temsil türleri ise, parti vekaleti, mikro kozmik temsil ve sembolik temsildir.⁷⁶ Konunun anlaşılabilirliği açısından temsil türleri aşağıda incelenmiştir:

Emredici vekalet; seçmenlerin temsilcisine vekalet verip, onu bu talimatı yerine getirip getirmediği konusunda denetlemeyi, gerektiği takdirde temsilcinin görevine son vermeyi esas alan; temsilcilerin de seçmenlerin açık bir talimatı varsa o talimatı yerine getirerek ya da açık bir talimat yoksa seçmenlerin duygu ve

⁷⁵ Yaşar GÜRBÜZ, **Anayasalar**, May Yayınları, İstanbul, 1981, s. 129.

⁷⁶ Mustafa Erdoğan, **Anayasal Demokrasi**, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2003, s. 100.

düşüncelerine uygun düşecek şekilde hareket ettiği bir temsil türüdür.⁷⁷ Bu vekalet türünün özellikleri aşağıda açıklanmıştır:⁷⁸

- Emredici vekalette vekalet bireyseldir. Yani seçim, temsilci ile onun seçildiği seçim çevresi seçmenleri arasında bir akittir. Bu akdin konusu ise, seçilen vekilin yerine getirilmesini taahhüt ettiği belirli bir programın gerçekleştirilmesidir. Buradaki vekalet ilişkisi, vekil ile onun seçildiği seçim çevresindeki seçmenler arasındadır.
- Emredici vekalette vekalet hem emredici hem de bağlayıcı niteliktedir. Emredicidir, çünkü seçmenler seçtikleri kimselere bir takım talimatlar verir, temsilcilerine parlamentoda nasıl hareket edeceklerini ve belirli bir konu hakkında ne şekilde oy kullanacaklarını bildirirler. Bu talimat bazen örtülü şekilde de olabilir. Bağlayıcıdır, çünkü seçmenler, seçtiklerini beğenmedikleri, onların kendilerinin emir ve talimatlarına uymadıklarını gördükleri takdirde, yasama dönemi bitmeden önce de temsilciyi azledebilirler. Bu nedenle emredici vekaletin diğer adı “bağlayıcı vekalet”tir.
- Emredici vekalette temsilci ile seçmenler arasında mali bir ilişki bulunmaktadır. Temsilci seçim bölgesine karşı malen dahi sorumlu olup, hesap vermekle yükümlüdür. Diğer taraftan, temsilciler ödeneklerini seçtikleri seçim bölgesinden alırlar.
- Emredici vekalette temsilci, tüm halkın değil, yalnızca kendisini seçen seçmenlerin vekilidir. Dolayısıyla kamu yararı değil, seçmenin bireysel yararı gözetilmektedir. Temsilcinin uyacağı kurallar, savunacağı görüşler seçmenler tarafından belirlenir. Seçmenler, gerekli gördükleri takdirde temsilcileri denetleyebilir ya da görevlerine son verebilirler.

Emredici vekalet, sadece belli bir kesimin görüşlerini savunup, bölgeciliği arttırdığı, temsilcilerin kendilerini seçenlerin çıkarlarına bağlı olmasından dolayı dar görüşlü olduğu ve çatışmayı teşvik edici olmasından dolayı eleştirilmiştir. Bütün konularda seçmenin görüşlerini almanın olanaksızlığı, sonradan karşılaşılan her konu için ise, seçmenin görüşlerine başvurmanın, güçlüğü, bu tür temsilin zamanla

⁷⁷ ARASLI, s. 12.

⁷⁸ GÜRSOY, s. 78.

uygulamada geçerliliğini kaybetmesine yol açmıştır. Ancak kuramsal alanda, radikal demokrasi, anlayışını benimseyenler, egemenliğin halka ait olduğunu fakat vatandaşların, her birisinin bu egemenliğin bir parçasına sahip bulunduğunu öne sürerek; demokrasinin yalnız halkın egemenliği bizzat kullandığı rejimlerde söz konusu olacağını söylemişler ve bunun mümkün olmaması halinde halkın, emir ve talimatları çerçevesinde hareket eden temsilcileri aracılığı ile egemenliği kullanmasının en uygun yol olduğunu belirtmişlerdir. Bunun da ancak emredici vekâlet niteliğini taşıyan bir temsil ilişkisi ile gerçekleşmesi mümkündür.⁷⁹

Temsili vekalet uygulamada emredici vekaletin yarattığı güçlüklerden kurtulma amacıyla ortaya çıkmış vekalet türüdür. Özellikle temsilci ve seçmen ilişkilerinde etkin bir yol olarak belirlenmiştir. Buna göre temsili vekalet, temsilcinin yalnızca bir seçim çevresindekilerin değil, bütün milletin temsilcisi olduğu temsil türüdür. Çünkü egemenlik bölünmez ve devredilmez bir bütün olarak millete aittir.⁸⁰

Temsili vekalette temsilci seçmenlerinden talimat almak zorunda değildir. Kendi düşünce ve bilgisine göre karar vermektedir. Bunun sonucu olarak, davranışlarından dolayı seçmenlerine karşı hukuken sorumlu değildirler. Seçmenler ise, Temsilciye talimat vermedikleri için davranışlarından dolayı onu hukuken sorumlu tutamadıkları gibi, görevinden de azledemezler. Fakat yine de temsilcilerle seçmenler arasında, temsilcileri oy almak amacıyla seçmenin görüşlerini, dilek ve isteklerini dikkate almaya iten ve onları, seçmene karşı sorumlu duruma getiren bir siyasî ilişki, bir siyasi sorumluluk bağı mevcuttur. Bu ilişki çerçevesinde seçmen, temsilcilerin çalışmalarını yakından izler ve uygun görmediği kimselere seçim zamanı tekrar oy vermez. Bunun yanında seçmenlerin, kendilerine karşı hukuken sorumlu olmayan ve talimatları çerçevesinde hareket etmeyi bu temsilcilere ücret ödemek zorunlulukları da yoktur. Temsilciler ödeneklerini devletten alırlar.⁸¹

Hem emredici vekalet hem de temsili vekalet çeşitli eleştirilere uğramıştır. Emredici vekalet, temsilcilerin kendilerini seçenlerin çıkarlarıyla bağlı olmasından dolayı, dar görüşlülüğü ve çatışmayı teşvik etme eğilimi taşımaktadır. Bu vekalet türünün terk edilmesinde en önemli husus bu olmuş olmuştur. Diğer taraftan,

⁷⁹ ARASLI, s. 12-13.

⁸⁰ Atilla YAYLA, *Sosyal ve Siyasal Teori: Seçme Yazılar*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1993, s. 72.

⁸¹ ARASLI, s. 13.

emredici vekaletin temsil kavramıyla uzlaşabilmesi de tartışmalıdır. Heywood'un ifade ettiği gibi, "...seçilmiş olmalarının ötesinde profesyonel siyasetçilerin seçim bölgelerini temsil ettiklerini nasıl ve niçin ileri sürebilecekleri pek açık değildir. 'Temsil' terimi bünyesinde pek çok anlamlar barındırmaktadır. Bu terim, temsilcilerin kendi fikirlerini hiç karıştırmaksızın seçmenlerinin görüşlerini tamı tamına aktaran delegeler veya araçlar olduklarını ima edebilir. Daha yaygın olarak, temsil daha büyük bir grup adına ve onların çıkarları istikametinde hareket etmek anlamını taşır. Bu anlayış siyasetçileri seçmenlerinin çıkarına olacak şekilde kendi başlarına düşünebilmeye muktedir kılar. Nihayet, temsil, siyasetçilerin halkla aynı geçmişe, sosyal tecrübelere, çıkarlara sahip olması anlamında halkın karakteristik bir örneğini yansıttığı anlamına da gelir"⁸²

Emredici vekalet anlayışı çeşitli eleştirilere uğramış ve zamanla uygulamada geçerliliğini yitirmiş olmakla birlikte, temsili vekaletle yönelik en ciddi eleştiriler başta radikal demokrasi taraftarlarıncaya gelmiştir. Rousseau'cu bu yaklaşıma göre, egemenlik halka aittir ve vatandaşlardan her birisi bu egemenliği bir parçasına sahiptir. Dolayısıyla, demokrasi halkın egemenliği bizzat kullandığı rejimlerde söz konusu olur. Eğer bu mümkün değilse, halkın emir ve talimatları çerçevesinde hareket eden temsilcileri aracılığı ile egemenliği kullanmasının en uygun yol olduğu savunulmuştur. Bunun da ancak emredici vekalet niteliği taşıyan bir temsil ilişkisi gerçekleşmesi mümkündür. Çünkü Rousseau'ya göre, temsili sistem gerçekten demokratik olamaz. Temsili sistemde insanlar yalnızca birkaç yılda bir yapılan seçim zamanlarında özgürdüler. Bundan sonra ise, kölelikten de kötü olan yöneticilerine boyun eğme konumuna geri dönerler. Başlıca eleştirilerden bir diğeri, belki de demokrasi karşıtı ve sosyalizmin öncülerinden olan Proudhon'un sözleriyle ortaya konulmuştur. Ona göre, kusursuz bir seçim sistemi bulunamayacağı gibi, temsilcilerin belli bir ilçeyi, ili, köyü, sanayiye, ticareti ya da tarımı, yani farklı çıkarları değil de bütün bir memleketi temsil etmeleri kabul edilemez. Üstelik bütün bir ülkeyi temsil etmekle hiçbir şeyi temsil etmemek aynı şeydir⁸³

Parti vekaleti, özellikle siyasal partilerin günümüzde ulaştıkları belirleyici rolün bir sonucudur. Siyasal partiler belirli bir program dahilinde seçimlere

⁸² YAYLA, s. 75.

⁸³ İlhan AKIN, **Kamu Hukuku**, Beta Basım, Yayım ve Dağıtım, İstanbul, 1993, s. 163.

katılmakta, seçmenlerde bu programlara bakarak oy vermektedir. Yani burada temsilci tek bir kişi değil, bir siyasal partidir. İşte bu parti vekaletidir. Parti vekaleti türü, uluslar arası kriz durumlarında yetersiz kalacağı ve sadece çoğunlukçu seçim sistemlerine uygulanabileceği gibi konulardan eleştirilmiştir.⁸⁴

Mikro kozmik temsilde, temsili hükümet toplumdaki bütün kesimlerden olmalı ve sayı bakımından da toplumdaki grupların büyüklüğü ile orantılı olmalıdır. Örneğin, kadınları kadınlar, erkekleri erkekler temsil etmelidir. Bu temsil türü de temsili dar kapsamda tanımladığı için eleştirilmiştir.⁸⁵

Sembolik temsil de ise, bir şeyin ya da bir kişinin daha büyük ve soyut bir varlığı temsili söz konusudur. Kişiler ya da nesnelere sembolik temsil unsuru olabilirler. Terazinin hukuk ve adaleti temsil etmesi sembolik temsile örnektir. Kişiler de sembolik temsilciler olabilmektedir.⁸⁶

⁸⁴ ERDOĞAN, s. 236.

⁸⁵ GÜRSOY, s. 77.

⁸⁶ ERDOĞAN, s. 237.

İKİNCİ BÖLÜM

YEREL SİYASETTE VE YEREL YÖNETİMLERDE KADIN

Çalışmanın ikinci bölümünde Türk kadınının siyasal haklarını elde ediş süreci başlıklar altında incelenmiştir. Bununla birlikte, kadının yerel yönetimlerdeki temsil ve katılım durumunun ne düzeyde olduğu, kadının siyasette karşısına çıkan sorunların neler olduğu ve bu sorunları giderebilmek için alınabilecek önlemler açıklanmıştır.

2.1. Türk Kadınının Siyasal Haklarını Elde Ediş Süreci

Türkiye’de kadın haklarının elde edilişi Türk modernleşme tarihinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Türk modernleşme tarihi Tanzimat dönemiyle başlamaktadır. Bu dönemde öncelikle askeri alanda sonra ise eğitim, sağlık, kadın

hakları gibi alanlarda reformlar gerçekleştirilmiştir. Tanzimat döneminden sonra Meşrutiyet, Milli Mücadele ve Cumhuriyet dönemleri yaşanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti, Türk milletinin engin sabrı ve sarsılmaz inancıyla savaştığı Kurtuluş Savaşı sonucunda kurulup, genç bir devlet olarak dünyada yerini almıştır. Atatürk sadece siyasal alanda değil, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda da reformlar yapılarak Türk insanının yenileşmesini ve çağdaşlaşmasını hedeflemiştir. Atatürk, Türk milletini her zaman bir bütün olarak değerlendirmiştir. Dolayısıyla hiçbir zaman erkeği kadından üstün tutmamıştır. Aksine, her fırsatta kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olması gerektiğini vurgulamıştır. Kadına da erkeğe olduğu gibi insancıl bir anlayışla yaklaşmıştır. Siyasi, kültürel ve medeni alanlarda kadın ile erkeğin eşit olmasını sağlayacak yenilikler gerçekleştirmiştir.

Eğitim ve kültür alanlarında atılan her adım doğrudan kadının toplumdaki etkisini arttırmıştır. Bununla birlikte siyasal hakların elde edilmesiyle de kadın tarih boyunca sürdürdüğü ikincil konumundan sıyrılmıştır. Toplum yaşamı içerisinde kadının kendini göstermeye çalışması, toplumda kendine bir yer edinme çabası eğitim almasıyla başlayıp, meslek edinme ile devam etmiştir. Ayrıca, kadın derneklerinin kurulmasıyla birlikte kadın evin dışına çıkıp sosyal yaşam içerisinde yer almaya başlamıştır.

Cumhuriyet döneminde yalnızca kadınların eğitimine önem verilmekle kalmayıp kadınların meslek edinmeleri üzerinde de önemle durulmuştur. Bunun için kadınların meslek edinmesine yönelik okullar açılmıştır. Böylece kadınların farklı iş kollarına yönelmesi, çalışan birey olması, kadına hem aile içinde hem de toplum hayatında söz söyleme imkanı sağlanmıştır. Kadınlar, sanayileşme ve kentleşme sürecinin etkisiyle birlikte değişime daha açık hale gelmiştir. Hukuk alanındaki gelişmelerle de, kadının özgüven duygusunun gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur.

Türk kadınının siyasal haklarını elde etmesi yavaş değişimlerle gerçekleşmiştir. Ancak Cumhuriyet dönemine gelindiğinde gerçek anlamda çok mesafe kat edilmiş, ülke tarihinde olduğu gibi, Türk kadınının da tarihinde bir devrim yaşanmıştır. Medeni Kanun'un kabulü, seçme ve seçilme haklarının elde edilmesi dönemin köklü değişimleri arasında sayılabilir. Türk modernleşmesinin gelişim aşamalarının kadınlar üzerindeki yansımalarının anlaşılması için dönemsel açıdan kanunun irdelenmesinde yarar vardır.

Günümüzde Türk kadınının siyasette ulaştığı noktayı tam olarak görebilmek için Cumhuriyet öncesi ve sonrası dönemde, kadınların toplumdaki konumlarının bilinmesi gerekmektedir. Bu bölümde, Türk kadınının toplumdaki yeri, üç ayrı başlık altında incelenmiştir.

2.1.1. Eski Türklerde Kadın

Dünya kadın ve erkek üzerine kurulmuşken, insanın zaman içerisindeki değişimiyle birlikte kadın dini kurallar, örf ve adetler bahane edilerek ikinci plana itilmiştir. Türk toplumunda kadının konumu açısından İslamiyet'in kabulü ile birlikte büyük bir değişim yaşanmıştır. Türkler İslamiyet'ten önce farklı inanışlarda bulunmuşlardır. Bunlardan ilki Totemizm'dir. Totemcilik; bir hayvan, bitki ya da cisme tapmadır. Türklerin totemi 'kurt'tur. İkinci inanış, Şamanizm'dir. Türkler bu dönemde, tanrılara ve tanrıçalara inanmışlardır. Türklerin en fazla inandıkları tanrıça ' Ana Tanrıça'dır. Bu durum, kadına verilen değer bir göstergesidir. Şamanizm'de ise, kadınlar kutsaldır ve kadın ve erkeğin eşit olması temel kuraldır.⁸⁷

⁸⁷ Burhan GÖKSEL, **Çağlar Boyunca Türk Kadını ve Atatürk**, Kültür Bakanlığı Yayınları: 906, Ankara, 1993, s. 104-105.

İslamiyet öncesi Türk toplumlarına bakıldığında, toplumsal anlamda kadın ve erkeğin eşit statüde oldukları çeşitli araştırmalarca kanıtlanmıştır. Siyasal anlamda ise, hakan ve hatun eşit sayılmaktadır.⁸⁸ Orta Asya'da Hunlar zamanında, hakan ve hatun devleti birlikte temsil ederlerdi. Halktan olan Hun kadınları da erkeklerin yanında dövüşebilmek için, çok iyi eğitilip, silahlandırılırlardı. Kadın, erkek gibi ata biner, kılıç kullanır ve hatta düşmanla savaşırdı. Türklerde, diğer bazı kavimlerdeki gibi kız çocuğunun dünyaya gelmesi mutsuz bir olay olarak sayılmazdı. Hatta Türklerde kadınlar, kendilerine kız çocuk vermesi için Oğuz prenseslerinin Tanrıya yalvarmalarını isterlerdi. Orhun kitabelerinde de Türk kadınından saygı ile bahsedilirdi. Bu kitabelerde, 'Devleti idare eden Han' ve 'Devleti bilen Hatun' cümleleri bulunmaktaydı. Bir emir yalnızca ' Han emreder.' sözcükleriyle başladyısa geçersiz sayılırdı. Emrin geçerli sayılabilmesi için ' Han ve Hatun emreder.' şeklinde başlaması gerekliydi. Hatun da devlet işleri ile ilgili kararlar verip, gerektiğinde savaflara katılabiliyordu. Yabancı ülkelerden gelen temsilcileri Han ve Hatun birlikte karşılardı. Erkekler tek bir kadınla evlenebilirlerdi. Kadınlarda, savaflarda, siyasi toplantılarda ve sosyal ilişkilerde hep kocalarının yanlarında yer alırlardı. Ailede çocuğun sorumluluğunu anne ve baba birlikte üstlenirdi. Ailede kadın ve erkek için Od Ata (Baba Tanrı), Od Ana (Anne Tanrı) diye adlandırılmış tanrı ve tanrıçalar bulunurdu. Evli kadınlar kutsal sayılırdı. Bu yüzden evli bir kadına tecavüz eden şiddetle cezalandırılırdı. Kızlar kendileri ile evlenmek isteyen erkeklerle düello yapıp, yendikleri erkeklerle evlenmezlerdi. Bu durum bize, kadınların erkekler kadar iyi dövüştüğünü kanıtlamaktadır.⁸⁹

Dede Korkut kitabında, kadının erkeği tamamladığından, silah kullanıp ata binebildiğinden ve gerektiğinde savaflara katılabildiğinden bahsedilmektedir. Yine Yusuf Has Hacib'in 'Kutadgu Bilig' adlı eserinde, kadının sosyal, siyasal ve toplumsal yaşamdaki yeri ve konumu konusunda bilgiler verilmektedir.⁹⁰

Ziya Gökalp'in 'Türkçülüğün Esasları' adlı eserinde de kadından bahsedilmektedir. Bu esere göre, kadın ve erkek eşit durumdadır. Ev, kadın ve

⁸⁸ Ayşegül YARAMAN, **Bir Demokrasi Tartışması: Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili (1935- 1999)**, Bağlam Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1999, s. 40.

⁸⁹ Emel DOĞRAMACI, **Türkiye'de Kadının Dünü ve Bugünü**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1992, s. 3-4.

⁹⁰ GÖKSEL, s. 106.

erkeğin ortak malıdır. Bu nedenle evin erkeğine ‘ev ağası’, evin hanımına da ‘ev hanımı’ denmektedir. Hakan, bir elçiyi huzuruna kabul ederken, hatunun hakanın yanında yer alması gerekir. Ayrıca, şölenlerde, kurultaylarda, ibadetlerde hatun hakanla beraber bulunmaktadır.⁹¹

İslamiyet’in kabulü ile birlikte kadınların toplumsal durumunda farklılıklar ortaya çıkmıştır. Müslümanlığı ilk kez Arap ülkeleri kabul etmiştir. Bu ülkelerde, kadın hep arka plana itilirdi. Erkekler istediği sayıda kadınla evlenebilir, isterlerse kadınları öldürebilirlerdi. Kız çocukları diri diri toprağa gömülürdü. İslamiyet’in kabulü ile birlikte evlilik kurumu ortaya çıkmıştır. Erkeklerin evlendikleri kadın sayısına sınır konmuştur. Erkeklerin kadınlara daha hoşgörülü olması öngörülüp, eşlerin ihaneti halinde iki tarafa da ceza verilmesi söz konusu olmuştur. Boşanma halinde ise, erkeğin kadına nafaka ödemesi zorunlu hale getirilmiştir. Hz. Muhammed, ‘Cennet anaların ayakları altındadır’ ve ‘Karısının haklarını gözeten iyi bir Müslüman’dır.’ sözleriyle kadına verdiği önemi dile getirmiştir. Bütün bunlara rağmen, İslam topluluklarının benimsediği iki gelenek vardır. Bunlardan ilki, kadınların inzivaya çekilmesidir. İslamiyet’in ilk yıllarında kadınların inzivaya çekilmesi gibi bir durum söz konusu değildi. Öyle ki, kadınlar şair, öğretmen ve hatta asker bile olabiliyorlardı. Ancak, zamanla kadınlar peçe takmaya ve eve kapatılmaya zorlandı. İkinci gelenek ise, erkeklerin birden fazla kadınla evlenmeleri yani poligami sistemidir. Bu iki gelenek de kadınların toplumsal anlamda dışlanmasına ve psikolojik açıdan zarar görmelerine yol açmıştır.⁹²

Görüldüğü gibi İslamiyet öncesi ve sonrası dönemde kadının konumunda önemli farklılıklar görülmektedir. İslamiyet öncesinde, eski Türklerde, devlet yönetiminde kadın ve erkek ortak bir şekilde sorumluluk almaktadır. Ancak, kadının anne ve eş olma özellikleri nedeniyle İslam tutum ve davranışların etkisiyle giderek sosyal yaşamdan uzaklaştırılarak ev ile ilgili rollerle donatılmışlardır.

⁹¹ Ziya GÖKALP, **Türkçülüğün Esasları**, Eflatun Yayıncılık, İstanbul, 2004, s. 158.

⁹² DOĞRAMACI, “**Türkiye’de Kadının Dünü...**”, s. 4-5.

2.1.2. Osmanlı Devletinde Kadın

Osmanlılar kuruluş yıllarında, basit bir medeniyete ve iyi ahlak ilkelerine sahip bir devlettir. Eşitlik, özgürlük, sadelik gibi değerler esas alınmıştır.⁹³

Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş yıllarında, kadının toplum içerisindeki durumuna bakıldığında, kadına değer verildiği ve erkekle eşit olarak görüldüğü gözlemlenmektedir. Kadın, eski zamanlarda olduğu gibi, erkeğin yanında yer alırdı. Sultan, elçi kabul edip, misafir ağırlardı. Henüz harem kurulmamıştı. Fatih dönemine kadar örtünme söz konusu değildi. Zaman içerisinde, İran ve Bizans ile ilişkiler kurulmaya başladıktan sonra örtünme ve harem gibi adetler ortaya çıkmıştır.⁹⁴

Osmanlı İmparatorluğu'nun gerileme dönemine girmesi ile birlikte, kadına karşı olan tutumda da bir geriye gidiş söz konusu olmuştur. Kadının tüm özgürlükleri kısıtlanmaya başlamıştır. İlk önce, kadının sokağa çıkması yasaklanır. Sonra da kadın tamamen eve kapatılır. Evlenme, boşanma, velayet, miras konularında kadınların aleyhine durumlar ortaya çıkar. Evlilik çağına gelmiş kızların mirastan yarım pay almaları, kadın şahitlerin ifadesinin erkek şahitlerin ifadesinden daha değersiz sayılması, erkeğin sadece bir sözüyle kadını boşayabilmesi bu durumlardan bir kaçıdır.⁹⁵ Kızların eğitim hakları da ellerinden alınmıştır. Şöyle ki, kızlar sadece 5-6 yaşlarına kadar Sübyan Mekteplerine gidebiliyorlardı. Bu mektepleri bitirdikten sonra okul hayatları da bitmiş oluyordu. Bu nedenden dolayı eğitimli Türk kadını sayısı çok azdır. Zeynep Hatun, Amasyalı Mehri Hatun, Saffet Nesibe, Dilhayat, Esmâ İbrat bu kadınlardan bazılarıdır.⁹⁶

Tüm bu kısıtlamalara karşın kadınlarda bir direniş gözlemlenmektedir. Özellikle, kılık kıyafet konusunda getirilen yasaklar kadınlar arasında 'Moda' akımını ortaya çıkarmış ve kıyafetlerde değişimler kendini göstermiştir.⁹⁷

Kadınlara kötü gözle bakılması durumuna edebi eserlerde de rastlanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselme döneminde yaşayan Fuzuli 'Leyla ile Mecnun'

⁹³ DOĞRAMACI, "Türkiye'de Kadının Dünü...", s. 7.

⁹⁴ GÖKSEL, s.129.

⁹⁵ Emel DOĞRAMACI, "Atatürk ve Kadın Hakları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı: 24, Cilt:8, Temmuz, 1992, <http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=Dergiİçerik&SayıNo=45> (E.T. 26.12.2009).

⁹⁶ GÖKSEL, s.131.

⁹⁷ DOĞRAMACI, "Türkiye'de Kadının Dünü...", s. 12

adlı eserinde kadının tarafını tutsa da, diğer yazılarında kadınların huzur bozucu olduğundan bahsetmiştir.⁹⁸ Tanzimat Dönemi'ne kadar Osmanlı toplumunda kadın devletin, dinin, ailenin ve erkeğin denetimi altındadır. Evde kapalı kapılar ardında yaşamaya mecbur bırakılan Türk kadını, İslami kuralların erkekler lehine yorumlanması ile birlikte çıkarılan fermanlarla, sokağa çıkması bile yasak olan bir konuma düşürülmüştür. Türk kadını, her türlü eğitim ve çalışma olanaklarından yoksun kalarak kaderine boyun eğmiş ve yüzyıllardır bu duruma katlanmak zorunda kalmıştır.

Osmanlı imparatorluğundaki yenilikçi hareketler Tanzimat ile başlamaktadır. Halide Edip gibi bazı aydınların çabaları sonucunda kadınların eğitimi konusunda büyük adımlar atılmıştır.⁹⁹ 19.yüzyılın ikinci yarısında, Batıdaki gelişmelere paralel olarak, kadınlar ev dışına çıkmaya, isteklerini ifade etmeye, siyasallaşmaya ve örgütlenmeye başlamışlardır.¹⁰⁰ Tanzimat ile birlikte daha çok eğitim ve öğretim alanında yenilikler yapılmaya başlanmıştır. Kızlar orta öğretim kurumlarına gitmeye hak kazanmış ve bunun devamında da kız öğretmen okullarına gitmişlerdir. Böylece, başta öğretmenlik olmak üzere çalışma hayatına katılmışlardır. 1843 yılında kadınlar ilk kez Tıbbiye Mektebinde ebelik eğitimi almışlardır. 1847'de İrade-i Seniyye yayınlanmıştır. Buna göre, kız ve erkek çocuklar eşit şekilde miras alacaklardır. 1858'de yayınlanan Arazi Kanunnamesi ile kız ve erkek çocuğa eşit şekilde miras verileceği hükme bağlanmıştır. Aynı yıl içerisinde Kız Rüştiyeleri açılmıştır. 1869'da Maarif-i Umumiye Nizamnamesi yayınlanmıştır. Bu nizamnameye göre kızların eğitimine yasal zorunluluk getirilmiştir. 1870'de Kız Öğretmen Okulu açılmıştır. 1876'da Kanuni Esasi ile kız ve erkekler için ilköğretim zorunlu hale getirilmiştir. 1897 yılında, kadınlar işçi olarak çalışmaya başlamıştır. 1913-1914'te, İstanbul'da İstanbul İnas Sultanisi adıyla kızlar için ilk lise açılmıştır. 1915'te İstanbul Üniversitesi'nde, haftada dört gün olmak üzere, kadınlar için konferanslar verilmeye başlanmıştır. Yine 1915'te İnas Darülfünunu adıyla kızlar için ilk yüksek öğretim kurumu açılmıştır.¹⁰¹

⁹⁸ DOĞRAMACI, "Türkiye'de Kadının Dünü...", s. 9

⁹⁹ DOĞRAMACI, "Atatürk ve Kadın...", s. 15

¹⁰⁰ AREM, *Kadın Hakları ve Yerel Yönetimler*, Yalçın Yayıncılık, Şubat, 2008, s. 18.

¹⁰¹ Şefika KURNAZ, *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 2422, Bilim ve Kültür Dizisi: 617, Düşünce Dizisi: 23, Ankara, 1991, s. 242.

Eğitim ve öğretim dışında, bazı kanunlarda da kadınlara yönelik değişiklikler gözlenmektedir. Değişikliğin yapıldığı kanunlarda biri Arazi Kanunu'dur. Bu yeni kanun ile ölen babanın mülkünden kız çocukları da pay almaya başlar. Evlenen kızlarda alınan 'Gelinlik Vergisi' kaldırılır. Cariyelik sistemi kaldırılır. Sanatsal anlamda da, özellikle tiyatro alanında, kadınlar önemli faaliyetlerde bulunmuşlardır. 1920'de 'Afife' isimli bir kadın tiyatro sahnesine çıkar. Başarılı olmasına rağmen Darülbeydi (Şehir Tiyatrosu)'nin bağlı olduğu belediye reisliğinden gelen emirle sahneye çıkması yasaklanır. Bu durum Atatürk dönemine kadar böyle devam eder.¹⁰²

Osmanlı döneminde kadının bu denli öne çıkmasında basınında çok önemli katkıları olmuştur. Yazarları kadın olan gazete ve dergilerin yayınlanması, derneklerin kurulması, Namık Kemal, Şemseddin Sami gibi düşünürlerin, yazılarında kadını konu almaları da bu sürecin tetikleyicilerindedir.¹⁰³

2.1.3. Cumhuriyet Döneminde Kadın

Birinci Dünya Savaşından yorgun ve yenik çıkan, "Hasta Adam" olarak nitelendirilen Osmanlı İmparatorluğu yerine yeni, genç ve dinamik bir Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Atatürk yanlıca bağımsız bir devlet kurmakla kalmamış, aynı zamanda ülkesini ve milletini çağdaş bir hale getirmek için çalışmıştır. Kurulan bu yeni devletle birlikte Türk kadınında kaderi değişmeye başlamıştır. Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte başlayan reform hareketleri, kadınların konumunda önemli değişikleri beraberinde getirmiştir. Cumhuriyet öncesi dönemde dine dayalı toplum kuralları geçerli olduğundan kadınlara toplum ve meslek hayatında yeteri kadar değer verilmemiştir. Cumhuriyet döneminde ise, topluma daha çağdaş ve yenilikçi bir görünüm kazandırılmak istenmiş ve kadınların toplumun her alanındaki etkisi arttırılmaya çalışılmıştır. Kadın ve erkek arasında siyasi alanda olduğu kadar, sosyal alanda da eşitlik sağlanmaya çalışılmıştır.

Milli mücadele döneminde, kadınların önemli görevler üstlenmesi ve gerektiğinde erkeklerle omuz omuza savaşa girmesi gibi nedenlerden dolayı

¹⁰² GÖKSEL, s. 133, 139.

¹⁰³ Vahap SAĞ, "Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kadını ve Atatürk", **Cumhuriyet Üniv. İİBF Dergisi**, Cilt 2, Sayı 1, s. 9, <http://cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/89.pdf> (E.T. 21.12.2009).

kadınların statüsünde bir yükselme söz konusu olmuştur. Cumhuriyet'in ilan edildiği sıralarda kadının genel durumu aşağıdaki gibi özetlenebilir:¹⁰⁴

- İstanbul'daki aydın kadınlar işgalleri protesto eden mitingler düzenlemişlerdir.
- İstanbul Üniversitesi'nde kız ve erkek öğrencilerin beraber okuyabilmesi kararı alınmıştır.
- Birinci Dünya Savaşı nedeniyle, erkeklerin boş bıraktığı kadrolara kadınların yerleşmesi ile iş hayatındaki kadın sayısı artmıştır.
- Kadınlar hayır kurumlarında ve Kızılay teşkilatında çalışmışlardır.
- Anadolu'nun her yerinde, okuyan kız çocukları ve kadın öğretmen sayısı artmıştır.
- Kadınlar Kurtuluş Savaşı sırasında vatani müdafaa etmişlerdir.
- Öğrenim gören kızlar çeşitli mesleklerde görev almaya başlamışlardır.

Kadınların toplumsal statülerinde yaşanan ilk gelişme eğitim alanında olmuştur. Eğitimin yalnızca kalkınma açısından değil, politik olarak sosyalleşme aracı olması, cumhuriyet döneminde eğitime büyük önem verilmesini beraberinde getirmiştir. Atatürk'ün söylevleri ve yapılan eğitim reformları Kemalist rejimin kadınların eğitimine büyük önem verdiğini göstermektedir. Atatürk kadınların eğitim görmesinin önemini vurgularken iki gerekçe sunmuştur. Bunlardan birincisi, kadınların sosyal hayatın bütün alanlarında erkeklerle yan yana görev almalarının toplumsal ilerleme açısından önemli olduğudur. İkincisi ise, çocukları ilk eğiten kişi olmaları dolayısıyla kadınların gelecek kuşakların yetiştirilmesinde önemli bir misyona sahip olmalarıdır. Atatürk, kadınların erkeklere oranla daha bilgili olmaları konusu üzerinde önemle durmuş ve kadınların eğitimi için kız okullarının sayısı artırılmış ve 1922'de Ankara'da ilk kız lisesi açılmıştır. 1921'de Sakarya Savaşı'nın yaklaştığı sıralarda toplanan Muallimler (Öğretmenler) Kongresi kararlarına göre

¹⁰⁴ Semra GÖKÇİMEN, "Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi", **Yasama Dergisi**, Eylül- Ekim- Kasım- Aralık 2008, s. 19, http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2008/sayi10/sayi10.html (E. T. 15.01.2010).

1923'te ' Birinci İلمي Heyet' adıyla eğitimcilerimiz bir araya gelerek milli eğitimin temel planlamasını yaparlar. Böylece, bugünkü Milli Eğitim Bakanlığı ve Terbiye Kurulu oluşturulmuştur. 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nu yayınlamıştır. Bu kanunla, kızların ilkokulla birlikte, ortaokul, lise ve yüksek öğrenime katılma imkanı doğmuştur. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile günümüzde sürdürülmekte olan eğitim sisteminin temelleri atılmıştır. Yine 20 Nisan 1924 tarihinde Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun 87. Maddesi değiştirilerek ilköğretim zorunlu hale gelmiştir. Böylece, kızlara okuma eşitliği ve mecburiyeti getirilmiştir. 1922 yılında tıp fakültesine giren kadınlar 1927 yılında diplomalarını almaya hak kazanıp ilk Türk kadın hekimleri unvanını alırlar. 1930 yılında Sağlık Bakanlığında görev alanlar da olmuştur. Arap harflerinin okunup yazılması zor olduğu için 1 Kasım 1928 tarihinde Arap harfleri kaldırılıp, yerine Türk Alfabesi kabul edilmiştir. 1933'te Üniversite Reformu gerçekleştirilmiştir. Böylece Türk kadınının üniversitelerde akademik kariyer yapma imkanı bulmuştur. 1924'te kurulan Musiki Muallin Mektebi, 1940'da Devlet Konservatuvarı haline getirilir. 1943'te ilk tiyatro ve opera sanatçılarımız buradan mezun olur. Hukuk dalında yetişen kadınlarımızda 1928'de avukat olarak baroya girerler.¹⁰⁵

Eğitim alanında olduğu kadar hukuk alanında da reform hareketleri söz konusudur. Bu alanda yapılan en önemli yenilik İsviçre Medeni Kanunu'nu esas alan ve 4 Ekim 1926'da yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu'dur. Yeni medeni kanuna göre Türk kadınına bazı haklar verilmiştir.¹⁰⁶

- Yasa önünde kadın ve erkek eşit sayılmıştır.
- Boşanma, miras ve vekalet konularında kadınlarla erkeklere eşit haklar tanınmıştır. Çok eşlilik ve vekaletle evlenme yasaklanmıştır.
- Evlenme yaşı olarak kızların 18 yaşını bitirmiş olması gerekmektedir.
- Evlilik işlemlerini nikah memurları yapacaktır.
- Kadınlarda erkeklerle aynı işlerde çalışma ve eşit ücret alma hakkına sahip olacaktır.

¹⁰⁵ GÖKSEL, s.s.160.

¹⁰⁶ DOĞRAMACI, "Atatürk ve Kadın...", s.16

Türk kadını Kurtuluş Savaşı sonrasında gerçekleştirilen reformlara paralel olarak, siyasal anlamda da bir mücadele başlatmıştır. Bu amaçla, 15 Haziran 1923'te, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın kurulmasından iki ay önce, Kadınlar Halk Fırkası kurulmuştur. Partinin başkanı ilk kadın parti başkanı olan Nezihe Muhittin, genel sekreteri ise Şukufe Nihal'dır. Partinin hedefi eğitim, aile hukuku ve çalışma hayatıyla ilgili haklar konusunda kadınların bilgilendirilmesidir. Siyasi haklar ise, bundan sonra kendiliğinden oluşacaktır. Bu partinin kurulması erkekler tarafından desteklenmemiştir. Sebep olarak ise, 1923'te kabul edilen Seçim Kanunu'na göre erkeklerin seçme ve seçilme hakkına sahip olduğu, siyasi haklara sahip olmayan kadınların parti kuramayacağı gösterildi. Bunun üzerine 1924 yılında Türk Kadınlar Birliği kuruldu.¹⁰⁷ Türk kadınının seçme seçilme hakkından ilk defa, 1926'da Trabzon Türk Ocağı'nda Süreyya Hulusi adlı bir konuşmacı verdiği konferansta bahsetmiştir. 1927'de de İstanbul'da Kadınlar Birliği tüzüğüne kadına siyasi haklar sağlamak için çalışılacağı yolunda madde eklenmiştir. Birinci ve ikinci Büyük Millet Meclisi'nde kadınla ilgili konular ve kadın hakları konusunda tutucu bir kesim olmasına rağmen, 20 Mart 1930'da çıkan Belediye Kanunu ile Türk kadınına belediye seçimlerine katılma hakkı tanınmıştır.¹⁰⁸

Türkiye'de kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkı verildiği sıralarda çok partili hayata geçiş denemeleri yapılmaktaydı. Çok partili hayata geçişte ilk adım olarak Serbest Cumhuriyet Halk Fırkası kuruldu. Bu partinin kuruluşundan sonra yapılan seçimlerde de Latife Bekir, Rana Sani Yaver, Refika Hulisi Behçet gibi isimler meclise seçildiler.¹⁰⁹

Türk kadınları, siyasal haklarını kullanmada erkeklerle tam bir eşitliğe üç aşamada ulaşmışlardır. İlk aşama, 1933 yılında Köy Yasası'nda yapılan değişikliklerle kadınlara köyde muhtar ve ihtiyarlar kurulunu seçme ve seçilme hakkının verilmesidir.¹¹⁰ İkinci aşama, 1934 yılında kadınlara TBMM için seçme ve seçilme hakkı tanınmasıdır.

¹⁰⁷ GÖKÇİMEN s. 20.

¹⁰⁸ GÖKSEL, s. 165.

¹⁰⁹ GÖKÇİMEN, s. 21.

¹¹⁰ Bernard COPARAL, **Kemalizm'de ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını 1919-1970**, (Çev: Ercan EYÜBOĞLU), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları:233, İstanbul, 1982, s. 702.

Son aşama ise, 1935 yılında Türk kadınının TBMM için oy kullanmasıdır. 1935 yılında yapılan bu seçimlerde 18 kadın milletvekili meclise girmiştir.¹¹¹ Bu milletvekillerinin isimleri ve seçim çevreleri tablo 3'te verilmiştir:

Tablo 3. TBMM 5. Dönem Milletvekilleri

Adı ve Soyadı	İli	Adı ve Soyadı	İli
Mebrure Gönenç	Afyonkarahisar	Fakiye Öymen	İstanbul
Hatı (Satı) Çırpan	Ankara	Benal Arıman	İzmir
Türkan Örs Baştuğ	Antalya	Ferruh Güpgüp	Kayseri
Sabiha Gökçül Erbay	Balıkesir	Bahire Bediz Morova Aydilek	Konya
Şekibe İnel	Bursa	Mihri Bektaş	Malatya
Hatice Özgener	Çankırı	Meliha Ulaş	Samsun
Huriye Öniz Baha	Diyarbakır	Esmâ Nayman	Seyhan
Fatma Memik	Edirne	Sabiha Görkey	Sivas
Nakiye Elgün	Erzurum	Seniha Hızal	Trabzon

Kaynak: Semra GÖKÇİMEN, Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi, Yasama Dergisi, Sayı:10, Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 2008, s.s. 23.

Türk kadınının hakları konusunda yaşanan son gelişmeler ise şöyle özetlenebilir: 1980'li yıllarda dünyada ve Türkiye'de, kadınlar ile ilgili her soruna 'kadın bakış açısıyla yaklaşma ilkesi'ni içeren kadın hareketi ivme kazanmıştır. 1 Mart 1980 tarihinde Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) üye ülkelerin imzasına açılmış, Türkiye'nin 1985 yılında onayladığı Sözleşme 19 Ocak 1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kadın erkek eşitliğinin uluslararası düzeyde temel belgesi ve kadın hakları evrensel beyannamesi niteliğindeki bu sözleşme, kadınların siyasal kararlara katılım hakkının genel çerçevesini tanımlamakta ve eşit katılımı sağlamak için taraf devletlere özel önlemler alma zorunluluğunu getirmektedir. Ayrıca, Avrupa Sosyal Şartı, Çocuk Hakları Sözleşmesi, ILO, OECD, AGİK gibi kuruluşların sözleşme, karar ve tavsiyelerinin Kahire Dünya Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Planınının, 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı ve Pekin Deklarasyonunun iç hukukta uygulanması yönünde çalışmalar sürdürülmektedir. İmzalanan CEDAW Sözleşmesinin 18. maddesi uyarınca; taraf devletler, her dört yılda bir dönemsel ülke raporlarını Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi (CEDAW) Komitesine sunmak zorundadırlar. Türkiye bu zorunluluk kapsamında raporlarını 1990, 1997, 2005 ve son olarak da

¹¹¹ GÖKSEL, s. 167- 168.

2008 yıllarında CEDAW Komitesi'ne sunmuş ve savunmuştur. Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesini onaylayan ülkemiz de, kadın politikaları geliştirmek amacıyla ulusal mekanizma olarak 1990 yılında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) kurulmuştur.¹¹²

Cumhuriyetin ilk yıllarında kadınlara yönelik olarak yapılan sosyal ve kültürel alanda yeni düzenlemelerle birlikte, özellikle kadınların batıdaki hemcinslerine benzemeleri için büyük çaba gösterilmiştir. Dünya kadın etkinliklerinde Türk kadınlarının da yer alması desteklenmiştir. Türk toplumu içinde kadının değişimi gözden geçirildiğinde, kadının toplumsal konumunun ulaştığı düzey görülür. Atatürk'ün toplumu muasır medeniyetler seviyesinin üstüne çıkarma isteği sonucunda yaptığı yenilikler, Türk kadınına da etkilemiş ve Türk kadını batıdaki hemcinslerinin önüne geçmiştir. Çünkü hiçbir ülkede, hiçbir lider, kadın hakları için böylesine savaşmamıştır. Atatürk, kadın hakları konusunda verdiği mücadeleler sonucunda, uygar oldukları ileri sürülen birçok batılı devlete, çağdaş olma dersi vermiş ve onlara yol göstermiştir.

Görüldüğü üzere cumhuriyetin ilk yıllarında başlayan kadının siyasal, hukuksal ve sosyal haklara kavuşması süreci 1980 sonrasında da devam etmiştir. Bu süreç hala daha devam etmektedir. Özellikle günümüz Türkiye'sinde bu sorumluluğu üstlenen kadın temelli örgütler ve dernekler toplumsal duyarlılığı ve toplumsal bilinci arttırmaya çalışmaktadırlar.

2.2.Türkiye'de Yerel Yönetimlerde Kadının Konumu

Ülkemizde yönetim sistemi merkezi ve yerel olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Merkezi yönetim ulusal güvenlik, dış politika, iç güvenlik ve esnekliğin sağlanması, yasal düzenlemelerin yapılması gibi ülke bütünüyle ilgili genel politikaların yürütülmesinden sorumluyken; yerel yönetimler, merkezi yönetimin çizdiği yasal sınırlar ve denetim çerçevesinde, yerel nitelikteki kamu hizmetlerinin görülmesine yönelik politikalar yürütür.¹¹³

¹¹² GÖKÇİMEN, s. 31-32.

¹¹³ Ayten ALKAN, **Yerel Yönetimler ve Cinsiyet: Kadınların Kentte Görünmez Varlığı**, Dipnot Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2005, s. 32.

Yerel yönetimler, kişilerin sosyal, kültürel, toplumsal her türlü gereksinimini karşılamak ve ortak sorunlarını çözmek için vardır. Dolayısıyla yerel yönetimler kişilerin sağlıklı, güvenli, planlı ve düzenli çevrelerde yaşamasını, çalışmasını, konut edinmesini, sağlık, eğitim, sosyo-kültürel etkinliklerden eşit şekilde yararlanmasını, siyasal kararlara katılıp, yapılanları denetlemesini sağlamalıdır.¹¹⁴

Halkın yönetime katılabilmesi ve idareyi denetleyebilmesinin en kolay ve etkili yeri yerel yönetimlerdir. Bu anlamda yerel yönetimlere ‘demokrasinin beşiği’ denmektedir.¹¹⁵

Türkiye’de yerel yönetimlerde kadınların durumu incelendiğinde toplumun her alanında olduğu gibi yerel siyasette de kadınların ikinci planda kaldıkları göze çarpmaktadır. Kadınların siyasal haklarını elde edişleri uzak bir geçmişe dayansa da, günümüz açısından gelinen tablo çok da parlak değildir. Bu durum şu şekilde açıklanabilir: Toplumda kadın ve erkeğin ihtiyaçları, sorunları ve beklentileri farklı farklıdır. Dolayısıyla yerel hizmetler ile ilgili politikalar ya da politikasızlıklar kadın ve erkeği farklı biçimde etkiler. Örneğin, su sıkıntısının çekildiği bir yerde su ihtiyacını karşılamak için çeşmelere gidip, bidonlarla su taşıyanlar kadınlardır. Ya da mahalledeki pazarın pahalı olması sebebiyle başka semtlere gidip alışveriş yapanlar yine kadınlardır. Öte yandan, sorun yalnızca hizmetlerin sunumu ile ilgili değildir. Pek çok hizmet, politika ve düzenlemenin kadın ve erkeğe eşit olarak uygulandığı söylene de tam tersi bir durum söz konusudur. Yerel yönetimlerdeki bu durum kadınları temsilden yoksun bıraktığı gibi kadın sorunlarının çözümsüz kalmasına da yol açmaktadır.¹¹⁶

Türk kadınının siyasal haklarını elde ediş süreci eskiye dayanmasına rağmen, katılım ve temsil oranlarının çok düşük olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle kırsal kesimlerde kadınlar oy kullanırken bile bireysel olarak karar vermek yerine koca, baba ya da ağabey gibi erkeklerden etkilenirler.¹¹⁷

¹¹⁴ Yıldız TOKMAN ve Sema KENDİRCİ, **Yerel Yönetimlere İlişkin Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde Kadınlara Yer Açmak**, “Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili ve Gerçek Demokrasi”, 2. Baskı, Ankara, Mayıs, 2006, s. 11.

¹¹⁵ Bilal ERYILMAZ, **Kamu Yönetimi**, Erkam Matbaası, İstanbul, 2005, s. 124-125.

¹¹⁶ KAGİDER, **Cinsiyet Eşitliği Yolunda Yerel Politikalar Raporu**, “Yerel Yönetimlerin Kadınların Yaşamına Etkileri”, 1. Baskı, Ankara, Haziran, 2006, s. 11-12.

¹¹⁷ Ayten ALKAN, “Yerel Siyaset Kadınlar İçin Neden Önemli?”, <http://kasuum.ankara.edu.tr/yazi.php?yad=10126>

Bu durum kadınların toplumsal konumları ile açıklanabilir. Kadınların toplumda ikinci plana itilmesi siyasal yaşama da yansımaktadır.¹¹⁸ Kadının erkekten farklı olarak, kadınsı özelliklerinin bulunması ve kadının içyapısının siyasete uygun olmaması gibi nedenlerden dolayı kadının siyasal yaşama katılmadığına dair görüşler bulunmaktadır. Bu görüşe göre, kadın öncelikle eş ve annedir. Eğer kadın siyasal yaşamın içerisine girerse, bu rollerini yeteri kadar yerine getiremeyebilir.¹¹⁹

Kadınların etkinlikleri, ilişki ağları ve hareketlilikleri evden başlayıp yerel yönetimlere doğru gelindikçe azalır. Yurttaşlık haklarının yasalarla korunduğu durumlarda bile kadınlar, devlet organları ile resmi ilişkide ya hiç bulunmazlar ya da bu ilişkileri yok denecek kadar azdır¹²⁰

Tekeli’de bu durum destekler nitelikte görüşler ortaya koymuştur. Tekeli’ye göre, sayıca ve güç olarak üstün oldukları için politik kuralları erkekler belirler. Bu kuralları belirlerken kadınları hesaba katmazlar ve hatta dışlarlar. Çünkü politik kurallar kadınların değil, erkeklerin yaşam tarzlarına uygundur.¹²¹

Konunun daha iyi anlaşılması için siyasal anlamda kadının, ülkemiz açısından genel görünüşünün analiz edilmesinde fayda vardır. Bunun için, kadının yerel yönetimlerde temsili ve katılımı konuları ayrı ayrı incelenecektir.

2.2.1. Kadının Yerel Yönetimlerde Temsili

Türkiye, kadınlar başta politika olmak üzere tüm toplumsal süreçlerde ve karar alma mekanizmalarında yeterli oranda temsil edilmemektedir. Demokrasinin en temel unsuru olan temsil ve katılımı kadınların payının çok düşük olması sadece toplumsal bir sorun değil, aynı zamanda Türk Demokrasisi açısından da büyük bir sorun olarak düşünülebilir.

¹¹⁸ Oya ÇİTÇİ, **Yerel Yönetimlerde Temsil**, TODAİE Yayını, 226, Ankara, 1989, s. 88.

¹¹⁹ Nilüfer NEGİZ, “Türkiye’de Yerel Siyasette Kadının Konumu: Siyasetçi Kadınlar Gözüyle Eleştirel Bir Değerlendirme” **Yerel Siyaset Dergisi**, Okutan Yayınları, 1. Baskı, Ocak, 2008, s. 220, <http://www.yerelsiyaset.com/v2/medya/ysiyaset.pdf> (E.T. 08.09.2009).

¹²⁰ ALKAN, “**Yerel Yönetimler ve Cinsiyet...**”, s. 78.

¹²¹ Şirin TEKELİ, **Kadınların Siyasetten Dışlanmışlıklarının 55 Yıllık Öyküsü, Kadınlar ve Siyasal Yaşam: Eşit Hak- Eşit Katılım**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1991, s. 121, Aktaran; ALKAN, s. 78.

Türkiye’de siyasal katılımın temeli olan temsile bakıldığında, yerel yönetimlerde kadın temsiline erkeğe oranla daha sınırlı olduğu göze çarpmaktadır. Bu durumun temel nedeni, kadının toplumdaki konumudur. Özellikle, geleneksel geniş aile tipinin olduğu toplumlarda siyasetin erkek işi olarak algılanması ve kadının yaşam alanının evin sınırları ile çizilmesi kadının siyasete karşı olan ilgi düzeyini olumsuz olarak etkilemektedir. Bunun yanı sıra, ailelerin siyasal yaşama ilgili oluşu ya da uzak kalışı da özellikle kız çocuklarının üzerinde etkilidir.¹²²

Toplumsal engeller kadar, partilerin uyguladıkları politikalarda kadınların aleyhine sonuçlar doğurmaktadır. Partilerde kadın politikaları denince, yalnızca kadın kolları örgütlenmesinin anlaşılması bu durumu kanıtlar niteliktedir. Kadın temsil oranının düşük olmasının bilinmesine karşın, yasalarla da bu durumu düzeltici önlemler alınmamıştır. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:¹²³

- Yerele yönetimlerde kadın temsiline arttırıcı önlemler alınmamıştır.
- Kadınların kentlerdeki hakları ile yerel yönetimlerin görev ve sorumlulukları bağlamında eşitlikçi ilişki geliştirmeye yönelik saydamlık ve bilgi edinme hakkını yaşama geçirecek araçlar sınırlıdır.
- Kadınlara yönelik politikalar, yerel yönetimlerin olanaklarına ve yöneticilerin tercihlerine bağlıdır.
- Yerel yönetimlerin sunduğu hizmetlerin özelleştirilmesi durumunda kadınlar, ücretli hale gelen bu hizmetlerden yararlanamaz hale gelmektedir. Bu sorunu çözecek güçlendirici önlemler alınmamıştır.
- Yerel hizmetlere gönüllü katılımı ilgili düzenleme, kadınların yasal haklarına yönelik hizmetleri kamu hizmeti olmaktan çıkarıp, gönüllülerin tercihine bırakma tehlikesi yaşamaktadır.
- Kadın ve çocukları korumaya yönelik ‘ koruma evleri’ açmak görevi, bütçe ve personel açısından yasal bir güvence altına alınmamıştır.
- Yerel yönetimlerin bünyesinde özel olarak, kadın-erkek eşitliği politikaları üretecek ve yerel hizmetlerin ihtiyaç ve sorunlarını dikkate alarak gözden geçirilmesine hizmet edecek bir birimin kuruluşuna ilişkin yasal bir zorunluluk getirilmemiştir.

¹²² NEGİZ, “Türkiye’de Yerel Siyasette...”, s. 227.

¹²³ TOKMAN ve KENDİRCİ, s. 12.

Kadınların siyasal temsil oranlarının düşük olmasına ilişkin ortaya atılmış görüşler söz konusudur. Bu görüşlerden ilkinde göre, siyasal yaşamda kadın sayısının bir önemi yoktur. Siyasal temsilin özünde, kişilerin siyasi hakları, kendi seçtikleri temsilciler aracılığı ile kullanılır. Bu temsilciler, kendilerini seçen vatandaşlara karşı sorumludurlar. Siyaset, bir mücadele işi olduğu için bu mücadeleyi kazanan kişiler diğerlerini temsil edebilirler. Yani siyasal temsilde cinsiyetin bir önemi yoktur. Bu görüşü savunan bilim insanları ve siyasetçiler, kadının siyasal katılım ve temsildeki düşüklüğün evrensel bir nitelik taşıdığını savunmaktadırlar. Çünkü onlara göre kadınların eğitim düzeyleri düşüktür ve ev dışı etkileşimleri fazla değildir. Diğer görüşe göre ise, kadınların eksik temsili önemli bir sorundur ve giderilmelidir. Kadınların ve erkeklerin yaşam şekilleri, ihtiyaçları ve sorunları farklı olduğu için, kadınların siyasete katılması ile yeni bakış açıları oluşacaktır. Siyasette kadın-erkek eşitliğinin sağlanması için kadınların siyasal yaşama katılımı sağlanmaktadır.¹²⁴

Türkiye’de yapılan araştırmalar, kadının yetersiz temsili durumunu doğrulayacak nitelikte bilgiler sunmaktadır. Aşağıdaki tabloda 2009’da yapılan mahalli idareler seçimlerinde Türkiye’deki bazı partilerin, belediye başkanlığındaki kadın aday sayılarını göstermektedir.

Tablo 4. 2009 Yılında Türkiye’de Bazı Partilerin Belediye Başkanlığındaki Kadın Aday Sayıları

PARTİ	PARTİNİN BELEDİYE BAŞKANLIĞINDA KADIN ADAY SAYISI	PARTİNİN BELEDİYE BAŞKANLIĞINDA TOPLAM ADAY SAYISI
<i>MHP</i>	37	2946
<i>AKP</i>	18	2946
<i>CHP</i>	46	1964
<i>DTP</i>	41	334
<i>DSP</i>	62	1335

Kaynak: <http://www.ka-der.org.tr/?p=istatistik> (E.T.18.10.2009).

Tablo 4’te de görüldüğü gibi, partilerin yerel yönetimlerde kadın belediye başkan adayları sayısı, toplam sayıya oranla çok azdır. Bu veriler bize, partilerin kadının siyasette temsil sorunu üzerinde durmadıklarını kanıtlamaktadır. Nitekim

¹²⁴ Songül SALLANGÜL, “Seçimin Galibi Kim? Bıyıklı Kadınlar mı Yoksa Eril Siyaset mi?”, **Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:1, Sayı:1, Eylül-Aralık, 2007, s. 15

2004 ve 2009 yerel seçimleri sonucunda yerel yönetimlerde bulunan kadın sayıları da bu durumu doğrular niteliktedir. Aşağıdaki tablo 5 ve 6’da hem 2004 hem 2009 yerel seçimi sonrasında yerel yönetimlerde bulunan kadın sayıları gösterilmektedir. Böylece kadının yerel siyasetteki temsilinde gelinen nokta daha iyi anlaşılacaktır. Tablolar incelendiğinde kadının yerel siyasetteki temsil oranının düşüklüğüne ilişkin değerlendirmeleri destekleyici rakamlar görülmektedir.

Tablo 5. 2004 Yerel Seçimleri Sonrası Yerel Yönetimlerde Bulunan Kadınlar

2004 YILI	SAYI	TOPLAM	TOPLAM İÇİNDEKİ PAY (%)
<i>Büyükşehir Belediye Başkanı</i>	-	-	-
<i>Belediye Başkanı</i>	18	3.225	0,6
<i>Belediye Meclisi</i>	817	34.477	2,3
<i>İl Genel Meclisi</i>	57	3.208	1,8

Kaynak: <http://www.ka-der.org.tr/?p=istatistik> (E.T. 18.10.2009).

Tablo 5’te görüldüğü üzere ülkemizde kadının siyasetteki temsil oranı oldukça düşük bir seviyededir. 2004 yerel seçimleri sonrasında Türk kadınının yerel yönetimlerde de yeterince görev alamadıkları görülmektedir. 2004 belediye seçimlerinde 3 bin 225 belediye başkanlığının 18’ine kadınlar seçilebilmiştir. Yani, kadın belediye başkanlarının sayısını erkeklerin oranı içerisinde %1 dilime bile koymak mümkün değildir. Türkiye genelindeki 34 bin 477 belediye meclis üyesinden 817’si, 3 bin 208 il genel meclisi üyesinden ise sadece 57’sinin kadın oluşu kadına ilişkin temsil bulgularının düşüklüğünü gözler önüne sermektedir.

Tablo 6. 2009 Yerel Seçimleri Sonrası Yerel Yönetimlerde Bulunan Kadınlar

2009 YILI	SAYI	TOPLAM	TOPLAM İÇİNDEKİ PAY (%)
<i>Büyükşehir Belediye Başkanı</i>	-	-	-
<i>Belediye Başkanı</i>	26	2.903	0,90
<i>Belediye Meclisi</i>	1.471	32.392	4,54
<i>İl Genel Meclisi</i>	115	3.281	3,51

Kaynak: <http://www.yzk.gov.tr/ysk/docs/2009MahalliIdareler/SecimSonuclari/KazananAdaylarCinsiyet.pdf> (E.T. 10.02.2010)

2009 seçimlerinde ise; bazı belediyelerin kapatılması sonucu 3225 olan başkanlık sayısı 2903'e inmiştir. 2009 yılında yapılan yerel seçimler sonrasında, 2004 yılı yerel seçimlerine göre, kadın sayısında kısmen bir artış gözlenmiştir. Ülkemizdeki bayan belediye başkanı sayısı 26'ya yükselmiştir. Bunun yanı sıra belediye meclisi ve il genel meclisindeki kadın sayılarında da artışlar söz konusudur. Ancak, her iki yıl içinde hiçbir kadın adayın büyükşehir belediye başkanı olamaması da oldukça dikkat çekicidir.

Sonuç olarak, her iki yılın seçim sonuçlarında da görüldüğü gibi, erkekler kadınlara göre sayıca fazladır. Buradan yola çıkarak siyasete aktif katılmak anlamına gelen yerel yönetimlere aday olmak konusunda kadınların yeteri kadar yer almadığı anlaşılmaktadır. Oysaki demokratik niteliklere sahip bir yönetim anlayışında kadınlarında erkeklerin yanında yer almaları, yönetim ve karar alma süreçlerine katılmaları arzulanan bir durumdur.

Dünyada kadınların yerel yönetimlerdeki temsil oranlarına bakıldığında, ülkemizin bu konudaki eksikliği daha açık bir şekilde gözler önüne serilecektir. Tablo 7'de, bazı ülkelerin meclis üye sayılarının cinsiyetlere göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 7. 2009 Yılında Dünyada Yerel Yönetimlerdeki Kadın Oranları

ÜLKE	KADIN MECLİS ÜYESİ SAYISI	ERKEK MECLİS ÜYESİ SAYISI	TOPLAM MECLİS ÜYESİ SAYISI	KADIN MECLİS ÜYESİ ORANI %
<i>Kosta Rika</i>	964	365	1329	72,5
<i>Yunanistan</i>	8	6	14	57,1
<i>Almanya</i>	12249	39225	51474	23,8
<i>İngiltere</i>	6254	23163	29417	21,3
<i>İtalya</i>	20239	106254	126493	16
<i>İsviçre</i>	418	3215	3633	11,5
<i>Türkiye</i>	974	37685	38659	2,5
<i>Lübnan</i>	139	7523	7662	1,8
<i>İran</i>	12	988	1000	1,2

Kaynak: <http://www.ka-der.org.tr/?p=istatistik> (E.T.18.10.2009).

Tablo 7'den de görüldüğü üzere kadın meclis üyesi oranının en yüksek olduğu ülke, % 72, 5 oranla Kosta Rika olmuştur. Türkiye ise, kadın yerel meclis üyeleri oranlarına dair istatistiği bulunan 68 ülke içerisinde 62. sıradadır. Bugün,

Türkiye ile kıyaslandığında Almanya, İngiltere gibi bazı ülkelerde kadınların meclis üyesi oranlarının % 20'leri geçmesi ve Yunanistan'da bu oranın %60'lara yaklaşması ülkemizdeki kadın temsil oranının ne denli az olduğunu bir kez de uluslar arası düzlemde gözler önüne sermektedir.

Ülkemizde, kadınların seçme ve seçilme haklarını kazanmasından uzun yıllar geçmesine karşın; kadınların siyasal ve yönetsel alanlardaki temsilci düzeyinin düşüklüğü kabul edilebilir bir durum olmamalıdır. Bu sorunun aşılması yönünde tedbirlerin alınması, kadın temsili ve katılımını arttırmaya yönelik teşvik politikalarının arttırılması üzerinde durulması gereken bir konu olmalıdır.

2.2.2. Kadının Yerel Yönetimlere Katılımı

Dünyada ve ülkemizde yaşanan gelişmelere paralel olarak katılım kavramı ön plana çıkarken yerellik de önem kazanmaktadır. Bu nedenle kadınların siyasal katılımı yerel düzeyden bağımsız olarak düşünülmemelidir. Nitekim yerel yönetimler toplumsal, sosyal, kültürel, ekonomik alanlarda görülen sorunları belirleyip, ortak çözümler belirlemeyi amaç edinmiştir. Dolayısıyla kadının siyasal katılımı ile yerel yönetimler arasında doğrusal bir ilişki bulunmaktadır.

Kadının kamusal yaşama katılması, toplumsal alanda kendini özgürce ifade edebilmesi ve gereksinimlerine uygun bir kentsel çevrenin oluşması sürecinde söz sahibi olması çağdaş düşüncenin ve gelişmenin gereğidir. Çalışan ve çalışmayanı ile kentsel sistem oluşurken, bütün kadınların günlük yaşamda karşılaştıkları zorlukların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu sorunları bilen en iyi kesim olarak da kadınların yönetimde ve halk katılımıyla gerçekleştirilecek çalışmalarda yer alması gerekmekte ve yönetimlerin kadınların bilgi ve düşüncelerinden yararlanmayı bir zorunluluk olarak algılamaları gerekmektedir.¹²⁵

Kadınların siyasal yaşama katılımları modernleşmenin bir kanıtıdır. Batıda sanayi devrimi ile üretim sürecinde yer almaya başlayan kadınlar, 19. yüzyılın sonlarına doğru da siyasal haklarını elde etmişlerdir. Ancak, batı ülkelerinde kadınlar siyasi haklarını farklı zamanlarda elde etmişlerdir. Örneğin, İsviçre kadınların oy hakkı için 1970'lere kadar beklemiştir. Dolayısıyla ülkemiz bu açıdan şanslı

¹²⁵ DPT, **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı**, www.dpt.gov.tr (E.T. 13.12.2009).

sayılabilir.¹²⁶ Türkiye’de kadınlar 1930’lu yıllarla birlikte siyasal yaşamada yer almaya başlamışlardır. 3 Nisan 1930’da kabul edilen Belediye Kanunu ile kadınlar, belediye seçimlerinde seçme ve aday olma hakkı elde etmişlerdir. Hatta ilk kadın belediye başkanının kim olduğuna dair çeşitli söylentiler söz konusudur. Bazı kaynaklar 1930 yılında Artvin Yusufeli ilçesinden Sadiye Hanım’ın ilk bayan belediye başkanı olduğunu söylerken; bazı kaynaklar 1950’de Mersin’de Müfide İlhan’ın ilk kadın belediye başkanı olduğunu söylemektedir. Belediye seçimlerinden sonra, 1933’te Köy Kanunu’nda yapılan değişikliklerle muhtar olma ve ihtiyar heyetine seçilme hakları verilmiştir. 1934 yılında kadına seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. 1935 yılında yapılan genel seçimlerle birlikte de ilk Türk kadın milletvekilleri görev yapmaya başlamışlardır.¹²⁷ 1980’li yıllara gelindiğinde, kadın kendine yeni kimlikler kazanmaya başlamıştır. Siyasal partiler, siyasette kadına daha çok yer verebilmek için çalışmalarında bulunmuşlardır. Siyasal partilerin bunu yapmasındaki temel amaç, kadın oylarından yararlanabilmektir.¹²⁸

Kadın-erkek eşitliğini sağlamak amacıyla, kadına tanınan siyasal haklar birçok ülke gibi, ülkemizde de uygulanamamaktadır. Kadın ve erkek yasalar önünde eşit olmasına rağmen, çevresel, dinsel, ekonomik pek çok faktöründe etkisiyle, siyasal alanda ikincil durumdadır. Kadının dış ilişkilerinde kendisine yüklenen kadınlık, cinsellik, hamilelik, annelik gibi roller, kadını siyasetten uzaklaştırmaktadır.¹²⁹

Ülkemizde kadının siyasal alandaki varlığında gerek siyasal partilerin yönetim organlarında gerekse seçimle oluşan ulusal ya da yerel meclislerde kadın katılımı hala %10’un altındadır.¹³⁰

Yerel düzeydeki siyasetin, sürekli olarak ulusal düzeydeki siyasetin etkisinde kalması, yerel siyasette ulusal siyasetin uzantısı olan gündemlerin egemenliğini

¹²⁶ M. Deniz TANSİ, “Kadınların Siyasal Temsili ve Katılımı”, **Kadın Çalışmalarında Disiplinler Arası Buluşma**, 3. Cilt, 2004, s. 112.

¹²⁷ Nesrin Türel ve Nedret Çağlar, “Yerel Yönetimde Kadın Temsili- Isparta İli Örneği”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, Yıl:2010, Cilt:2, Sayı:1, s. 21, <http://edergi.sdu.edu.tr/index.php/sduvd/article/viewFile/1790/1735> (E.T. 17.04.2010).

¹²⁸ TANSİ, s. 112.

¹²⁹TÜRELİ ve ÇAĞLAR, s. 18.

¹³⁰Serpil SANCAR, “Türkiye’de Kadınları Siyasal Kararlara Eşit Katılımı”, **Toplum ve Demokrasi Dergisi**, Yıl:2, Sayı:4, Eylül-Aralık, 2008, s. 174.

kaçınılmaz kılmaktadır. Bu özellik, kadınların yerel siyasal katılım fırsatlarına kolay ulaşmasını engellemektedir. Bunun dışında toplumun kadına ve erkeğe farklı roller yüklemesi de kadının katılımını sınırlamaktadır. Şöyle ki; erkek daha çok evi geçindiren bir role bürünüp, imar, arsa, kentsel yapı, ... vb. gibi konularla daha çok ilgilenirken; kadın ev işleri, çocuk bakımı, gıda sağlığı gibi konularla ilgilenmektedir. Yani, yerel hizmetlerin ne olduğunu tanımlayabilecek, talep edecek ve bu hizmetlerden yararlanacak bireylerin başında gelen kadınların, yerel hizmetlerle ilgili kararlara katılımı oldukça sınırlıdır.¹³¹

Türkiye’de kadınların yerel siyasete katılma koşullarına bakıldığında, dünya geneline göre zıt bir durum ortaya çıkmaktadır. Birçok ülkede kadının siyasal katılımı fazladır. Çünkü yerel siyaset genellikle, kadının sorumluluğunda olan, ev, aile, mahalle gibi alanlardaki sorunlara çözüm aramaktadır. Türkiye’de ise, kadının siyasal katılım oranı çok düşüktür. Çünkü Türkiye’de yerel yönetimler daha çok arsa, imar, kentsel altyapı işleriyle ilgilenir.¹³²

Ülkemizde kadınların siyasal katılımı oy verme bazında düşünüldüğünde ise tam tersi bir durum ortaya çıkmıştır. 29 Mart 2009 tarihinde yapılan genel mahalli idareler seçiminde Türkiye genelinde oy kullanan seçmenlerin 48,97’sini erkekler oluştururken, 51,03’ünü kadınlar oluşturmaktadır.¹³³ Bu durum, ülkemizde kadınların, siyasal katılımlarında oy verme eylemini en az erkekler kadar yerine getirdiklerini göstermektedir.

Siyasal katılımın temeli olan oy verme eyleminde, kadınların okur-yazar olup olmamaları, ekonomik özgürlüklerini kazanıp kazanmamaları, evli ya da bekar olmalarının bir önemi bulunmamaktadır. Ayrıca, oy verme eyleminde erkeklerde kadınların önüne engeller çıkarmamaktadır. Aksine, bu konuda erkekler kadınlara destek vermektedir.

Gerek literatür gerekse araştırma bulguları Türkiye’de kadınların yalnızca pasif katılım olarak nitelendirilen ‘oy verme’ davranışını yoğun ve düzenli olarak, aktif katılım konusunda ise, aile ve toplumsal çevreleri tarafından baskı altına

¹³¹ DPT, “Sekizinci Beş Yıllık...”, (E.T. 13.12. 2009).

¹³² SANCAR, s. 176-177.

¹³³ <http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2009MahalliIdareler/2009MahalliIlceOKSCD.pdf> (E.T.05.12.2009).

oldukları ifade edilmektedir. Kadınların bu engellemelere rağmen, siyasete aktif olarak katılma istekleri hala tartışılan bir konudur.

2009 yerel seçim sonuçları bize tüm yasal düzenlemelere rağmen, siyasette cinsiyet ayrımcılığının devam ettiğini ve erkek egemen yapının ön plana çıktığını göstermektedir.¹³⁴ Oysa demokratik nitelikte bir siyasetten söz edebilmek için siyasal alanda kadınların erkeklerle eşit olması, çıkarlarını koruyup yönetim sürecine katılması gerekmektedir.

2.2.3. Yerel Yönetimlere Katılımda ve Temsilde Kadının Karşılaştığı Sorunlar

Kadınlar ve erkekler doğumlarından ölümlerine kadar geçen sürede, toplum tarafından kendilerine biçilmiş rolleri öğrenirler. Zaman geçtikçe bu roller o kadar çok benimsenir ki, kimse bu rollerin üzerinde düşünmeye, onları sorgulamaya ihtiyaç duymaz. Bu süreçte kadına öğretilen, aile içine dönük ve uzlaşmacı olmasıdır. Kadının temel görevi iyi bir eş ve anne olmasıdır. Erkek ise, kendisini ve ailesini idare edebilmelidir.¹³⁵

Kadın ve erkek arasındaki toplumsal hayattaki bu eşitsizlik siyasette de kendini gösterir. Toplumdaki genel düşünceye göre siyaset duygusallığın olmadığı, yıpratıcı, kararlılık ve güç gerektiren bir iştir. Oysa kadınlar doğaları gereği duygusaldırlar ve lider olma özellikleriyle yetiştirilmezler. Parti programlarında göstermelik olarak sadece birkaç kadına yer verilir Kadını siyasette etkin kılabilmek için çeşitli politikalar geliştirilir, sözleşmeler imzalanır ama beklenen sonuçlar çoğu zaman kadının lehine gelişmez.

Türkiye’de kadın ve erkeğin eşit konumda olması için engellerin aşılması, kadınların siyasal karar alma süreçlerine katılarak kendi sorunlarına uygun çözümler üretebilmesine bağlıdır. Kadınların kendilerini siyasal alanda temsil edebilmeleri ise siyasal partilerin, bu temsilin gerçekleşmesi için harekete geçmeleriyle olanaklıdır. Ancak, ülkemizdeki siyasi partilerin birçoğu henüz bu noktada kadın lehine yoğun politikalara eğildikleri söylenemez.

¹³⁴ TÜRELİ ve ÇAĞLAR, s. 24.

¹³⁵ Serpil SANCAR, Selma ACUNER, İlknur ÜSTÜN, Aksu BORA, Lara ROMENIUC, **Birde Buradan Bak**, “Cinsiyet Eşitsizliği Bir Kadın Sorunu Değil, Toplumun Sorunudur”, 1. Baskı, Ankara, Haziran, 2006, s. 14-17

Sonuç olarak, dünyada olduğu gibi ülkemizde de gözlemlenen, kadının katılımının yetersizliği sorununun altında kadın ve erkeğin farklı yetiştirilme biçimleri yatmaktadır. Eğitim alanında erkeklerden daha kısıtlı durumda olan kadınlar geleneksel anlayış çerçevesinde kendilerine biçilen rol ve sorumluluk açısından da kısıtlanmaktadır. Hal böyle olunca, yeterli eğitim imkanına erkek kadar sahip olmayan kadın, yetiştirilme sürecinde de siyasal yaşam ve olaylara karşı ilgisiz kalmaktadır. Siyasal ilgi ve bilgi düzeyinin düşük oluşu elbette ki katılmayı azaltıcı bir kriterdir. Öte yandan toplumda ailenin salt ‘oy verme davranışında’ dahi kadını yönlendirmesi, kadının ilgi ve bilgi düzeyi yetkin olsa dahi, kadının karşılaştığı bir baskı unsuru olarak düşünülebilir. Özellikle kırsal alanda yoğun olarak görülen bu durum, kentsel alanlarda da görülebilmektedir. Denebilir ki, eğitim açısından yeterli, meslek sahibi ve toplumda sosyo-ekonomik açıdan belli bir yere sahip kadınlar daha ziyade bu konuda avantajlı olup, karar alma süreçlerinde parti ve aday tercihinde kendi bilgi ve ilgilerini kullanabilmektedirler.

Kadının siyasal yaşamdaki görünmez varlığına ilişkin ülkemiz gündeminde söylenecek bu olumsuz tablonun altında yatan, kimi zaman yukarıda da yer verilen kısıtlayıcılar aşağıda ayrıntılı olarak irdelenmektedir.

2.2.3.1. Geleneksel Yapı ve Dışlanma

Kadının siyasette varlığından söz ettirebilmesi için aşması gereken en önemli engel, toplumdaki geleneksel tutumlardır. Kadının karşılaştığı bu engel tek bir cümle ile özetlenmektedir: “ Bizim oralarda kadının böyle şeyler yapmasına iyi gözle bakılmaz!”¹³⁶

Türkiye’de, geleneksel bakış açısı kadınlara ev hanımlığı ve annelik misyonları yüklediğinden, kadınlarda bu kalıpların dışına çıkamamaktadırlar. Ya da oldukça zorlanmaktadırlar. Toplumda kadınlardan evleriyle eş ve çocuklarıyla ilgilenmeleri beklenirken, erkeklerden evlerinin geçimini sağlamaları beklenmektedir. Meslek yaşamında da durum pek farklı değildir. Kadınların seçtiği meslekler, özel hayatlarında, ailelerinde sorun yaratmayacak ailesel rol ve sorumluluklarını aksatmayacak niteliktedir.

¹³⁶ Aksu BORA ve Ceren İŞAT, **Düğüm Bilgisi**, “Yerel Kadın Örgütü Olmak”, 2. Baskı, Ankara, 2006, s. 14-15.

Zaman içerisinde ülkemizde yaşanan değişimle birlikte Türk kadınının bugün ulaşılmış olduğu konumunda göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Buna göre, sanayileşme süreci, tüm dünyayı olduğu gibi ülkemizi de yakından etkilemiş ve hızlı kentleşmeyi beraberinde getirmiştir. Bu durum, maddi sıkıntıları ve buna bağlı olarak göç olgusunu beraberinde getirdiğinden kadının sosyal-ekonomik hayata katılımını zorunlu hale getirmiştir. Kadının çalışma hayatına girmesi ile birlikte zamanla eğitim düzeyi yükselmiş ve eskisinden oldukça farklı bir konumda algılanmaya başlanmıştır. Ancak ülkemizdeki erkek egemen yapının devam etmesi ve kadınlara karşı oluşan algının korunduğu bilinmektedir. Özellikle, kadınların iş yükselme ve terfi olanakları konusundaki sıkıntıları iş yaşamında ayrımcılığın yapıldığı gerçeğini hatırlatmaktadır. Örneğin, eşit deneyim ve başarılarla sahip olmasına karşın eğer bir üst pozisyona atanmada kadın ve erkek rekabet içinde ise, yönetimin kararı daha çok erkek yönünde olmaktadır. Yönetimin takdir yetkisinin olduğu böylesi durumlarda genel kanaat, bu tip yönetsel pozisyonların ağır sorumluluk gerektirmesidir ki, kadının doğası ve rollerinin bu noktada kadını zorlayacağıdır. Kadınların yaşamlarının sadece özel yaşam alanıyla sınırlandırılmaları onları siyaset yaşamından uzak tutmaktadır. Siyasete katılan ya da katılmak isteyen kadınlar için var olan toplumsal, kültürel ve ekonomik yargılar kadının önünde mücadele için beklemektedir.

Siyaset, belirli bir azınlığın elinde tuttuğu ve bunun üzerinden kendine güç sağladığı bir araç olarak algılanır. Kadınlar bu süreçte dışlanmaktadır. Kadınların siyasetten uzak tutulması, sadece bu işlerin kadın işi olarak görülmemesinden değil, bunun toplumdaki güç ilişkilerini bozacak bir tehdit olarak algılanmasından dolayı da dirençle karşılaşır. Örneğin, yerel yöneticiler, kermes düzenleyip, yoksul çocukları giydirmek isteyen kadınlara içtenlikle destek vermektedir. Ancak, kadın meclisi kurup, siyasal katılımı artırma faaliyetlerinde bulunmak isteyenlere destek olmayabilir. Çünkü kermes düzenleyip, yoksul çocuklara giysi almak güç dengelerini sarsmazken; kadın meclisi kurup, siyasal katılımı artırmaya çalışmak güç dengelerini tamamen değiştirebilir.¹³⁷

¹³⁷ BORA ve İŞAT, s. 15-16.

Dünya’da olduğu gibi Türkiye’de de siyasi yaşam erkekler tarafından belirlenmektedir; oyunun kuralları, iyi-kötü tanımlamaları, yaşam değerleri ve alışkanlıkları bu belirlemeler çerçevesinde oluşmaktadır. Kadınlar siyasi yarışta başarılı olabilmek için erkekler gibi yapmalı, gece gündüz çalışarak erkeklerle eşit koşullarda mücadele vermelidir. Bu durumda da bu oyunu kuralına göre oynayabilen az sayıda güçlü kadının şansı olmaktadır. Sonuç olarak da, kadınların çok büyük bir kısmı siyasetin dışında kalmaktadır.¹³⁸

Sonuç olarak, sanayileşme ve teknolojik gelişmelerin beraberinde getirdiği yeni yaşam koşullarının, ülkemizde kadınların da ekonomik baskılar yüzünden işgücü piyasasına katılımını zorunlu hale getirdiği; kadının çalışmasına ilişkin geleneksel yargıların yavaş da olsa çözülmesine neden olduğu söylenebilir. Kadın, artık geleneksel, aile içindeki evsel rollerini ve çocuk gibi bağımlı bakımını bir kenara bırakmakta veya ertelemekte, eğitim görmekte, sosyo-ekonomik olarak istihdama katılmaktadır. Sonuçta, toplumda yükselen eğitim düzeyi, kadının toplumsal cinsiyet rollerinin tartışılması sürecini hızlandırmaktadır.

2.2.3.2. Kaynak Azlığı

Siyasette var olabilmek ve bu varlığı sürdürebilmek, örgütlenebilmek masraflı bir iştir. Dolayısıyla kadınların siyasette yer alabilmeleri için ekonomik olarak kendi ayakları üzerinde durmaları gerekmektedir. Oysa Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, özellikle de kırsal bölgelerde, kadının ekonomik güç oluşu oldukça zordur. Özellikle kırsal bölgelerde kadının ekonomik varlığı eşi ile beraber tarım işçisi ya da kendi tarla ya da bahçelerinde üretime katılmaları olarak görülmektedir. Kentsel alanlarda çalışan kadınlarda da durum pek farklı değildir. Çünkü çalışan kadınların aldıkları ücrette cinsiyet ayrımcılığına dayalı olarak ortaya çıkan adaletsizlikle birlikte yoksulluk ile de karşı karşıya kalmaları sadece ülkemizde değil tüm dünyada yaşanan bir gerçektir. Kadınların her hangi bir örgüte üye olabilmeleri ya da daha aktif olarak siyasetin içinde bulunabilmeleri için paraya ihtiyaç vardır. Ancak, genellikle ülkemizdeki kadınların bu isteklerini gerçekleştirebilmek için yeterli paraları bulunmamaktadır. Elde bulunan para ise ya eş ya da baba parasıdır.¹³⁹

¹³⁸ GÖKÇİMEN, s. 44.

¹³⁹ BORA ve İŞAT, s. 16.

Kadınlar kentsel ekonomide var olmadıkları için siyasal bir örgütlenmeye para ayıramamaktadır. Çoğu zaman ekonomik bunalımlar yüzünden vasıfsız işlerde çalışan kadınların eve geldiklerinde çocuk bakımı, temizlik vb. işleri de yapmaları, onların politika için zaman harcamalarını olanaksız bir hale getirmektedir. Ekonomik anlamda yeterli olan, yani kendi parasını kazanan, kadınlar ise, genellikle bu parayı siyasette kullanmak yerine ailesi için kullanmayı tercih etmektedirler.

Kadınların kurdukları örgütlerin birçoğu gönüllü faaliyetlerde bulunup, karşılığında para almamaktadırlar. Siyasal örgüt için toplanacak az miktarda bir aidat bile kadın üyeler arasında sorun yaratabilir. Hatta bu aidatın toplanması ciddi üye kayıplarına yol açabilir. Parasızlık bütün siyasal örgütlerin sorunudur. Ancak merkezdekiler yereldekilere göre daha kolay para bulabilirler. Çünkü merkezde maddi kaynağı sağlayanlara ulaşmak daha basittir. Uluslar arası fon kaynakları merkezde toplanmıştır. Bu kuruluşların temsilcileri ile yüz yüze görüşme yapmak daha az zahmet gerektirir. Yerelden bu kurumlara ulaşım ise daha fazla uğraş demektir. Kaynak dediğimizde ilk aklımıza gelen şey para da olsa, bir kadın örgütünün ihtiyaç duyduğu kaynaklar para ile sınırlı değildir. Aslına bakılırsa, “insan kaynakları”, mali fonlardan çok daha öncelikli ve önemlidir. Çünkü doğru insanların bir araya gelmesi halinde, para ve başka kaynaklara ulaşmak da kolaylaşacaktır. Yerel kadın örgütleri, geleneksel tutumların yaygınlığı ve örgüt içi sorunlar nedeniyle ciddi bir insan kaynağı sıkıntısı ile karşı karşıyadırlar. Kadınların zamanlarının olmayışı, herhangi bir örgüte girmeye ve orada çalışmaya ilişkin endişeleri, çevreden gelen baskılar gibi nedenler, bu sıkıntının bir boyutunu oluşturur.¹⁴⁰

2.2.3.3. Teknik Bilgi Yetersizliği

Kadınların aktif olarak siyaset içerisinde yer almasını engelleyen faktörlerden biri de teknik bilgi yetersizliğidir. Kadınlar çoğu zaman geleneksel tutumlar ya da kimi zaman ekonomik yetersizlikler gibi nedenlerden dolayı siyasetten uzak kalmışlardır. Bu durum onların teknik anlamda bilgi yetersizliğine ve kendilerine olan güvenlerinin azalmasına yol açmaktadır. Kadınlar, siyasal anlamda yeterli

¹⁴⁰ BORA ve İŞAT, s. 16-17.

bilgiye sahip olmadıkları için, önlerine çıkacak engelleri aşamayacaklarına inanmakta ve siyasetten uzak durmaktadırlar. Partilerinde bu sorunu düzeltici çalışmalarının varlığı bir tarafa, kadın adaylarını hep son anda belirleyerek konuyu yeteri kadar önemsemedikleri ortadadır. Ayrıca, partilerce belirlenen kadın adayların sayısına bakıldığında da erkeklere oranla oldukça az olması bu durumu desteklemektedir.¹⁴¹

Siyasal katılımı gerçekleştirmek için yalnızca istekli olmak yetmez. Parlamento veya parti pozisyonlarına aday olma aşamasından itibaren başta eğitim, meslek, ekonomik yeterlilik olmak üzere güçlü bir donanım gerekmektedir. Çünkü siyasette sürekli bir iktidar mücadelesi söz konusudur. Siyasi faaliyetler, aynı zamanda siyasi olaylara ilgili ve bu olaylar hakkında bilgili olmayı gerektirmektedir. Ülke sorunları ve bu sorunların çözümleri hakkında bilgisi olmayanların siyasette başarılı olması zordur. Kadınlar, genellikle siyasete erkeklerden daha az ilgi gösterirler. Dolayısıyla, kadınlar siyaset konusunda daha az bilgi sahibidirler. Bu durum siyasi süreç içerisinde kadınların erkeklerle yarışmasını zorlaştırır.¹⁴² Kadınların, siyaset içerisinde yapmak istediklerini proje haline getirmek, bütçe hazırlamak, izleme mekanları öngörmek gibi faaliyetler teknik bilgi birikimi gerektiren işlerdir. Ne yazık ki, bu bilgi birikimi kadınlarda, yeteri kadar mevcut değildir.¹⁴³ Çoğu kadının eğitim düzeyinin düşüklüğü, yabancı dil bilme sıkıntısı, politik bir birikimin olmayışı katılımı oldukça olumsuz yönde etkilemektedir

Kadınların seçilmelerine engel diğer bir neden de siyasi partilerdeki aday belirleme usulleridir. Türkiye’de aday belirlenirken “önseçim”, “örgüt yoklaması” ve “merkez yoklaması” usulleri kullanılmaktadır.¹⁴⁴ Her usulün kadın aday için iyi ve kötü yanları vardır. Örneğin, sivil toplum örgütlerince bir kadın aday destekleniyorsa, bu adayın önseçimde şansı daha yüksek olacaktır. Ancak bu usul, parti içinde güçlü bir kadın örgütlenmesi varsa iyi bir yöntem olur. Merkez

¹⁴¹ GÖKÇİMEN, s. 45.

¹⁴² KALAYCIOĞLU, “Karşılaştırmalı Siyasal Katılma...”, s. 20.

¹⁴³ BORA ve İŞAT, s. 17.

¹⁴⁴ Mehmet Ali AYDIN, “Milletvekili Adaylarının Belirlenme Usulü ve Önseçim”, **Yasama Dergisi**, Sayı 5, Nisan-Mayıs-Haziran, 2007, s. 91-92,

http://www.yasader.org.tr/web/yasama_dergisi/2007/sayi5/Milletvekili_Adaylarinin_Belirlenme_Usulu_Onsecim.pdf. (E.T. 14.04.2009).

yoklaması da partinin daha fazla kadın aday gösterme niyeti olduğunda kadınlar için büyük bir şans yaratır. Bu durum da kadın adayı tabandan kopararak lidere bağımlı bırakabilir. Kadınlar için aday belirleme sürecinin şeffaf olması çok önemlidir. Bu süreç önceden ne kadar belirli ise kadınlar bu konudaki mücadelelerini daha iyi yapabilirler. Aday olan kadınların seçimlerde başarılı olamamasının bir nedeni de kadınların siyaset arenasında başarı sağlayamayacakları konusundaki toplumdaki genel kanıdır.¹⁴⁵

2.2.3.4. İçsel Sorunlar ve Özgüven Eksikliği

Kadının siyasete katılımının önündeki bir diğer engel erkeği üstün ve hak sahibi, kadını ise eksik gören anlayıştır. Kadın, diğer engelleri aşmış bile olsa bu anlayışı aşmamaktadır. Kadınlar, yeterli bilgi, deneyim ve beceriye sahip olmadıkları ve engelleri aşamayacakları düşüncesine kapılırlar.

Yüzyıllar boyunca her toplumda kadın ve erkek arasında ayırım yapıldığı gibi, yine her toplumda ataerkil aile ve toplum yapısına rastlanmıştır. Bu ayırmadan dolayı kadın ev ve özel yaşamıyla sınırlı kalmaktadır. Erkek ise toplumda evin ekmeğini kazanan, aile gelirini temin eden, kararlarda söz sahibi olan bir güç olarak rol oynamaktadır. Ancak sanayileşmenin de etkisiyle günümüzde kadının toplumsal rollerinde değişimler yaşanmaya başlamıştır. Bu değişimler neticesinde kadın çalışma yaşamına girerek ekonomik bağımsızlığı ile beraber daha özgür ve daha bilinçli olma yönünde ilerlemektedir.

Kadın sorunlarının siyasal alandaki en önemli görünümü parlamentoda, hükümette, önemli kamusal kurumların yönetimlerinde, siyasi partilerde, sendikalarda yeterince temsil edilmemesi ve karar alma mekanizmalarında bulunamamasıdır. Bu duruma yol açan başlıca faktör, kadının asli görevinin eş ve anne olarak algılanmasıdır. Bu şekilde düşünen zihniyetlere göre kadın siyasetle ilgilendiği takdirde hem eşini hem de çocuğunu ihmal edecektir.

Bugüne kadar bilgi ve becerilerinin farkında olmayan, sosyal ve politik olarak ikinci planda yer alan, politik deneyimi bulunmayan kadınların örgütlenmeleri oldukça güçtür. Kadınlar evdeki sorumluluklarını azaltıp, çocuklarını büyüttükten

¹⁴⁵ GÖKÇİMEN, s. 46.

sonra ya da çalışan bir kadın emekli olduktan sonra siyasal bir örgütlenme içerisinde yer almaya başlamaktadır. Ayrıca, kadınların bir siyasal örgüte katılabilmeleri için belirli bir refah seviyesine ulaşmaları gerekmektedir. Çünkü yalnızca ekonomik anlamda yeterli olan kadınlar para kazanmak yerine siyasal faaliyetlerde bulunabilirler.¹⁴⁶ Kadınların bu tür siyasal örgütlere katılmalarındaki temel amaç, boş zamanlarını değerlendirmektir. Kentlerde yaşayan kadınlar kırsal bölgelerde yaşayan kadınlara göre daha fazla örgütsel faaliyetlerde bulunmaktadır. Çünkü kentlerde bu tür istekler daha fazla anlayışla karşılanır. Buna karşılık kırsal bölgelerde kadının evinin sorumluluklarını bırakıp, örgütün faaliyetlerine katılması çok büyük bir dirençle karşılanır. İşsel olarak nitelendirilebilecek diğer bir sorun ise, güç odaklarına yakınlıktır. Bazı kadınlar, yakınlarının konumları nedeniyle iktidara daha yakındır. Bu sorun bazı kadınların örgüt içerisinde dışlanmasına ve iç çatışmalara yol açmaktadır.¹⁴⁷

Özetle, ülkemizde ataerkil ve geleneksel bir toplum yapısı hakimdir. Bu yapı kadına ve erkeğe farklı roller ve görevler yüklemiştir. Buna göre, kadının yaşamı ev ile sınırlı kalırken; erkek dış dünya ile ilişkilendirilmiştir. Bu durum siyasetinde erkeklere yönelik bir iş olduğu düşüncesini beraberinde getirmiştir. Bu düşünce toplum içerisinde öyle çok yaygınlaşıp, benimsenmiştir ki, hiç kimse bu düşüncüyü tartışamaz hale gelmiştir. Bu da beraberinde kadında bir özgüven probleminin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

2.2.4. Kadının Katılımını Arttırmaya Yönelik Biri Çözüm Önerisi: Kota Uygulamaları

Günümüzde, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de yasalar önünde kadın ve erkeğe eşit haklar verilmiştir. Ancak, bu hakların kullanımında eşitlikten söz etmek mümkün değildir. Bu konuda kadınlar erkeklerden çok geridedir. Özellikle siyasal süreç içerisinde, kadınların birikim, donanım ve deneyimlerinin erkeklerden az olması sebebiyle, kadınlar siyasal karar alma süreçlerinden tasfiye edilmektedirler. Kadınların siyasete olan ilgisini arttırmak ve siyasal katılımını sağlamak amacıyla bazı yöntemler geliştirilmiştir. Bu yöntemler içerisinde en etkili olanı 'kota

¹⁴⁶ KILIÇ, s. 20

¹⁴⁷ BORA ve İŞAT, s. 18, 20.

uygulamasıdır.¹⁴⁸ Kadınların siyaset alanında daha etkin ve eşitçi bir oranda temsil edilebilmesi için önemli bir araç olan cinsiyet kotası, günümüzde gittikçe yaygınlaşan ve daha demokratik bir siyaset ortamının oluşmasına katkı sağlayan bir yöntemdir.

Kotanın sözlük anlamı pay, miktardır. Siyasal anlamda kota ise, eşitlikçi bir demokrasiye ulaşılması için geliştirilen bir seçim tekniğidir.¹⁴⁹ Kadınlara yönelik kotalar; bir aday listesi, bir parlamento meclisi, bir komite veya bir hükümet olup olmadığına bakmaksızın bir kurulun veya birimin üyelerinin belli bir sayısının ve yüzdesinin kadınlar tarafından oluşturulmasının zorunlu olduğunu içeren bir kavramdır.¹⁵⁰ Her tür siyasal sürece katılımın belli bir cinsin tekelinde olmasını engelleyerek, karar alma süreçlerinde cinsler arasında dengeli bir dağılımı ve eşit temsili sağlayan bir uygulamadır.¹⁵¹ Cinsiyet kotası, seçim veya atama ile gelinen siyasi ve diğer karar organlarında, sürekli ve çok belirgin düzeyde eksik temsil edilen büyük bir grubun bu organlarda eşit temsili sağlamaya yönelik geçici bir özel önlemdir.

Kota uygulaması ilk kez 1972’de İsveç’te görülmüştür. Fransa, Almanya, Avusturya, İrlanda, Finlandiya, Lüksemburg, Slovakya, Yunanistan’da kota tekniğini uygulayan ülkeler arasındadır.¹⁵²

Kotanın bazı çeşitleri vardır. Bunlar; sabit, oranlı ve boş koltuk kotalarıdır. Sabit kota tekniğine göre, bir seçimde eksik temsil edilen cinse belirli bir oranda sandalye ayrılır. Bu oran %20 ile %50 arasında değişmektedir. Sabit kota uygulaması anayasal ya da yasal yolla düzenlenebileceği gibi partilerin iç düzenlemeleri ile de olabilmektedir. Bu uygulanmadaki temel amaç, kadınları siyasette aktif hale getirmektir. Bu teknik, partilerin karar alma organlarında, milletvekili aday listelerinde, delegeliklerde, kurul, komite ve komisyonlarda, bakanlar kurulunda uygulanabilir.¹⁵³

¹⁴⁸ Zeynep KILIÇ, **Eşitlik İçin Kota Politikaları**, Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 2000, s. 21-22.

¹⁴⁹ Aysun SAYIN, **Koya El Kitabı**, Yalçın Matbaacılık, Ankara, Ağustos, 2007, s. 31, 38.

¹⁵⁰ Nazlı TEKİN, Bahadır ESER, Mehmet DİNÇ, “Kadınların Siyasal Katılımını Arttırmaya Yönelik Bir Yöntem Olarak Kota Uygulamaları”, **Yerel Siyaset Dergisi**, Yıl: 2, Sayı 19, Temmuz 2007, s. 16.

¹⁵¹ KILIÇ, s. 21.

¹⁵² KILIÇ, s. 30.

¹⁵³ SAYIN, s. 34.

Oranlı kota tekniği; genellikle bu sistem siyasi partilerin kendi parti içi seçim mekanizmalarında uygulanmaktadır. Bu sisteme göre kadın ve erkeğin toplam üyeler içindeki oranına göre, seçimi yapılan organda temsil edilmeleri güvence altına alınabilir. Bu nedenle, bu sistemi uygulayan partiler farklı illerde, farklı oranlarda kotalar uygulayabilirler. Örneğin bir il teşkilatında %20, diğerinde %30 kadın üyesi olan bir siyasal parti her il yönetiminde sırasıyla %20 ve %30 oranlarında kadınlara yer ayrılır. Aynı partinin ülke düzeyinde %40 kadın üyesi varsa bu parti genel kongre delegelerinin ve merkez yönetim kurulunun %40'ını kadınlara ayırabilir. Oranlı kotalar, tabanda, üyelik düzeyinde eksik katılım gösteren toplumsal grubun katılım oranının artmasını teşvik eden bir özelliğe sahiptir. Bu sistem üyelik kayıtlarının yasal, açık ve düzenli olduğu yerlerde uygulanmalıdır. Aksi takdirde sahte üyeliği teşvik ederek siyasal yapıyı daha da çarpıtıcı sonuçlar yaratabilir. Oranlı kota, siyasal örgütlerde tabanda eşit katılım için enerji ve istek yaratarak demokratikleşme sürecine katkıda bulunur. Siyasal süreçlerde eksik temsil edilenler kendi katılımları ile siyasal temsilcileri arasında kurulan doğrudan bağlantıyı görerek katılımlarını arttırmırlar.¹⁵⁴

Boş koltuk kotası, kadınların yeterince aday gösterilmediği, üye olmalarının engellendiği, seçmen yazılımlarında ve kütüklerinde kadınlara hile yapıldığı yani kadınların temsil edilmesi ile ilgili gönüllü bir irade olmadığı durumlar da uygulanır. Bu tekniğin uygulanmasında amaç, eksik temsil edilen cinsiyetin temsil oranını düşük tutmaktır. Sabit ve oranlı kota tekniğine ek olarak kullanılmaktadır. Kadınlara ayrılan koltuk, bu cinsiyetin aday gösterilmemesi, yeterli katılımının olmaması durumlarında boş kalır. Kota uygulanan karar organı bir sonraki seçime kadar eksik sayı ile görev yapar. Bir sonraki seçimde eksik temsil edilmenin nedeni ortadan kaldırılıncaya kadar boş koltuk uygulaması sürer ve aslında kotanın amacına uygun kullanılması teşvik edilmiş olur.¹⁵⁵

Kota uygulamasına karşı ortaya atılmış olumlu ve olumsuz görüşler yer almaktadır. Bu uygulamaya karşıt olanlara göre, siyaset erkek işidir. Dolayısıyla kadınlar siyaset içerisinde yer almak istemezler. Bu uygulama fırsat eşitliğine karşı

¹⁵⁴ Şaban SİTEMBÖLÜKBAŞI, "Kadınların Siyasal Hayata Etkin Katılımının Bir Aracı Olarak Kota Uygulamaları", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:12, Sayı:1, s. 15-16.

¹⁵⁵ SAYIN, s. 34-35.

olan bir uygulamadır. Ayrıca, demokratik değildir. Çünkü seçmenler kimin seçileceğine karar veremezler. Onlara göre, seçilen kimse yalnızca belirli bir kesimi değil, herkesi temsil ettiği için siyasette cinsiyet önemli değildir. Kota uygulamasını destekleyen görüşlere göre ise, erkekler kadar kadınlarda donanımlıdır. Kadınların bu donanımları da siyasal yaşam için gereklidir. Kota bir seçim tekniğidir ve hangi cinsiyetin % kaç oranında temsil edileceğini söyler, kimin seçileceğini belirlemez. Dolayısıyla kotaya niteliği belirlemiyor diye karşı çıkmak anlamsızdır. Kaldı ki erkek seçilmişler için nitelik gündeme gelmezken, kadınlar için en niteliklisinin aranmasının kendisi ayrımcıdır.¹⁵⁶

Sonuç olarak, kotaların amacı kadınların siyasal katılım ve temsillerini artırmaktır. Kota sisteminin başarılı olabilmesi için siyasi partilerin etkili ve kaliteli kadın adaylar belirleyip, bu adayları karar alma süreçlerine dahil etmeleri gerekmektedir. Çünkü kadınların siyasette deneyim kazanıp, yönetime katılmaları yalnızca siyasette etkin olarak görev yapmalarıyla mümkün olacaktır. Bu durumun gerçekleşebilmesi için gerekli alt yapının hazırlanıp, kota uygulamalarının siyasal partiler tarafından kabul görmesi için birtakım tedbirler alınmalıdır.

¹⁵⁶<http://www.bianet.org/biamag/bianet/102129-kota-niteligi-dusurmez-niceligi-dengeler> (E.T. 24.12.2009)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERDE KADIN: TEMSİL VE KATILIM DÜZLEMİNDE CİNSİYET SORUNLARI (2009 MART SEÇİMLERİ SONRASI ANALİTİK BİR İNCELEME)

Çalışmamızın uygulama kısmı iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada, Türkiye’de kadınların siyaset içerisindeki temsil oranının ne olduğunu öğrenebilmek için Türkiye’de ki kadın belediye başkanları ile görüşmeler yapılmıştır. İkinci aşamada ise, Türkiye’de kadınların siyasal katılımının hangi düzeyde olduğunu araştırmak için bayan belediye başkanına sahip olan Aydın merkez ilinin yerel halkına yönelik olarak bir anket uygulaması yapılmıştır.

3.1. 2009 Mart Yerel Seçimleri Sonrası Kadın Belediye Başkanları Üzerine Bir İnceleme

3.1.1. Amaç Kapsam ve Yöntem

Kadınların siyasal hayata katılımı ve siyasal süreç içerisindeki temsili, dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Son yıllarda siyaset içerisinde aktif olarak rol oynayan kadın sayısında bir artış gözlemlense de, ülke geneline bakıldığında bu sayının yetersiz olduğu açıktır.

Çalışmanın amacını, kadınların siyasal yaşama katılımı, Türkiye’de kadının siyasal yaşama katılımını etkileyen faktörler, siyasette kadın temsiline erkeklerle oranla daha az olmasının nedenleri, kadının siyasal yaşamda karşısına çıkan sorunlar ve kadının siyasal katılımının artırılması konusunda ne gibi önlemler alınabileceği oluşturmaktadır. Bu çalışma, siyasal temsil içerisinde kadının konumunun açıklanabilmesi için, Türkiye’deki kadın Belediye Başkanlarının kadının siyaset içerisindeki yeri konusundaki bakış açılarının araştırılması gerektiği fikrinden hareket etmektedir.

Araştırma kapsamında siyasal katılım, katılım düzeyi, katılıma etki eden faktörler, siyasal temsil gibi kavramlara açıklık getirilmiş ve siyasette kadın sorunu

değerlendirilmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda çalışmanın kapsamını, 2009 mahalli idareler seçimlerinde seçilip, göreve başlayan 26 kadın belediye başkanı oluşturmaktadır.

Araştırmada kullanılan mülakat formu, açık uçlu olarak oluşturulmuş ve araştırma kapsamındaki kadın belediye başkanlarına posta, internet ve faks yoluyla ulaştırılmıştır. Söz konusu soru formu, röportaj niteliğinde olup, katılımcıların hazırlanan açık uçlu sorulara yanıt vermeleri istenmiştir.

Hedef evreni oluşturan 26 kadın belediye başkanından 24 tanesine ulaşılarak araştırmaya katılımları istenmiştir. Sonuçta 16 kadın belediye başkanının araştırmaya katılımı sağlanmıştır.

3.1.2. Bulgular

Araştırmada kullanılan mülakat formunda 15 soru yer almaktadır. Görüşme formunun ilk bölümünü kişinin kendisi ve siyasal yaşama katılımları ile ilgili demografik sorular oluşturmaktadır. Formun ikinci bölümünde katılımcıların öncelikli olarak siyasette kadın sorunu ve kadının siyasal katılımı ve temsili konularını nasıl değerlendirdiklerini, bu konudaki eksiklikleri gidermeye yönelik çözüm önerilerini ve faaliyet gösterdikleri partilerin bu konudaki çalışmalarını tespit etmeye yönelik sorular sorulmuştur.

Açık uçlu olarak hazırlanan sorulara katılımcıların verdikleri yanıtlar genel olarak değerlendirilerek aşağıda verilmiştir.

3.1.2.1. Demografik Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde alınan yanıtlar çerçevesinde katılımcıların demografik özellikleri (yaş, eğitim durumu, meslek, gelir) yanında, siyasete yönelik olan ilgilerinin nasıl başladığı, siyasete katılım sürecinde kendilerini geliştirme aşamalarının neler olduğu, siyaset yapma konusunda ailelerinden ve sosyal çevrelerinden aldıkları destek ya da tepkilerin ne yönde olduğu ve bu durumun kendilerini ne şekilde etkileyip, nasıl yönlendirdiği konuları incelenecektir.

Katılımcılar yaş açısından genel olarak iki gruba ayrılır. Buna göre, 35-44 yaş grubunda 5, 45-60 yaş grubunda ise 11 katılımcının olduğu görülmektedir.

Görüldüğü gibi katılımcıların yarsında fazlası orta yaş grubunda yer almaktadır. Dolayısıyla orta yaş grubundaki bayanların siyasetle daha yakından ilgilendikleri ve siyasette daha yoğun şekilde görev aldıkları söylenebilir.

Katılımcıların 11'i evli olup, 8'i çocuk sahibidir. Hem eş hem anne olan katılımcılar genel olarak çocuklarının bakımlarını okul çağına kadar kendileri üstlenmişlerdir. Bunun yanı sıra bakıcı, kreş ve aile büyüklerinden de yardım almışlardır. Genel olarak katılımcılar, çocuklarının anneye olan bağımlılıkları geçip, okul çağına geldikleri dönemden sonra siyaset içerisinde yer almaya başlamışlardır. Bu durum geleneksel aile yapısı içerisinde kadınların ancak çocukların bağımlı bakımı sona erdikten sonra, siyasette yer alabilmelerinin mümkün olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların özel yaşamlarında evli ve çocuklu olmaları, onlara kariyer edinimleri konusunda belli bir dönem duraklama yaşatmıştır. Fakat çocuk bakımı ve eve ilişkin sorumluluklarda eşlerinden ve yakın çevrelerinden gördükleri destek ile bu duraklama dönemi kısa sürmüştür. Hatta katılımcıların geneli, siyasete aktif katılmaları konusunda en büyük desteği eş ve yakın çevrelerinden gördüklerini ve bu destek sayesinde siyaset yaşamında daha kolay şekilde kariyer edindiklerini ifade etmişlerdir. Yalnızca bir katılımcı önceleri eşinin bu duruma karşı çıktığını ancak zamanla kabullendiğini ifade etmiştir.

Katılımcıların eğitim durumları değerlendirildiğinde; 9 katılımcı lise, 6 katılımcı yüksek öğretim, 1 katılımcının da lisansüstü eğitim gördükleri elde edilmiştir. Bu durum siyasette aktif olarak yer alan kadınların öncelikle eğitimlerine önem verdikleri ve kendilerini bu konuda geliştirdikleri sonucu çıkmaktadır. Katılımcıların aldıkları eğitim doğrultusunda edindikleri asıl meslekleri konusunda da bir çeşitlilik söz konusudur. Buna göre katılımcıların 1'inin emekli işçi, 3'ünün memur, 4'ünün serbest meslek sahibi, 1'inin de esnaf olduğu görülmektedir. Geriye kalan katılımcılar ise meslek olarak şu anda icra ettikleri belediye başkanlığını göstermişlerdir.

3.1.2.2. Diğer Bulgular

Siyasete katılma sebepleri ile üstlendikleri görevler ve görev süreleri;

Katılımcıların siyasete aktif olarak katılmaları süre olarak, 1 ile 27 yıl arasında değişmektedir. Katılımcılar siyasette üst görevler alana kadar, uzun yıllar siyasetle içi içe olduklarını ve siyaset yaşamını yakından takip ettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların geneli, siyasette belediye başkanlığı görevini üstlenmeden önceki dönemlerde başka görevlerde bulunmuşlardır. Bu görevlerden bazıları; kadın kolları ve sivil toplum örgütlerinde üstlendikleri görevler, ilçe yöneticiliği, il başkanlığı, meclis üyeliği şeklindedir. Bu durum bize katılımcıların siyasete karşı ilgili ve bilgili olduklarını, tabandan yetiştiklerini, uzun yıllar boyunca siyasetle iç içe olduklarını ve siyaset yaşamını yakından takip ettiklerini göstermektedir. Yani tabandan yetişmek, siyasal örgütlere üye olmak ya da bu örgütler için çalışmak siyasal yaşama katılmayı destekleyici bir zemin hazırlamaktadır.

16 katılımcıdan 14'ünün yerel siyasette belediye başkanlığı görevinde ilk dönemidir. Bir katılımcı ise belediye başkanlığında ikinci dönemi olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca katılımcıların eşlerinin de siyaset içerisinde yer almaları ve hatta belediye başkanlığı görevini üstlenmeleri kadınların siyasal yaşama girmesinde teşvik edici olmuştur. Eşlerinin teşviki ile siyaset içerisinde etkin olmaya başlayan katılımcılarda dikkat çeken nokta, kendilerine yüklenen evsel rollerden (ev işi, yemek, çocuk bakımı,..) vakit buldukça siyasetle ilgilendiklerini ifade etmeleridir. Yani geleneksel iş bölümünden kaynaklanan, toplumun ev ve çocuk sorumluluk ve bakımlarını kadına yüklemesi sonucu kadın zaman engeli ile karşılaşmaktadır. Dolayısıyla, geleneksel toplum yapısının özel hayatı kadına, kamusal hayatı ise erkeğe sunmasından ötürü siyaset yaşamında erkekler kadınlara oranla daha aktif rol oynadıklarını ya da en azından böylesi bir sorumluluk sürecinden dolayı zaman engeliyle karşılaşmadıkları doğrulanmaktadır.

Katılımcıların açıklamaları doğrultusunda siyasette aktif olarak görev alan kadınlar çoğunlukla aile içerisindeki erkeklerden etkilenerek bu kararı daha kolay verebilmektedir. Dolayısıyla, ailedeki erkeklerin kadınların siyasete girmesinde örnek rol modeli oluşturduğu söylenebilir. Bekar iken babanın ya da erkek kardeşlerin evli iken ise esin, kadınların siyasal karar alma süreçlerindeki etkisi, siyasal görevlere aday olunması noktasında da varlığını göstermektedir.

Katılımcılara neden belediye başkanlığı görevini üstlenmek istedikleri sorulduğunda alınan cevaplar doğrultusunda ortaya çıkan nedenler aşağıdaki gibi genellenmiştir.

- Yerel yönetimlerin temelini oluşturan belediyeler, halkın sorunlarının dile getirilip, bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin araştırıldığı temel birimlerdir. Belediye başkanları halkın kendi içerisinde özgür bir irade ile seçtikleri yöneticilerdir. Dolayısıyla halk tarafından seçilen bu belediye başkanları halkın sorunlarını daha iyi anlayabilmektedirler. Bu sorunları çözüme kavuşturup halka hizmet etmek temel amaçtır.
- Ülkemizde erkeklerin egemen olduğu, geleneksel bir yapı söz konusudur. Siyaset bir “erkek işi” olarak algılanmaktadır. Kadınlar ise toplumsal yapının kendilerine yüklediği evsel rolleri gerçekleştirirken siyaset yaşamından uzak kalmak zorunda bırakılmışlardır. Dolayısıyla katılımcılar, özellikle siyaset yaşamında, toplumda var olan kadın-erkek eşitsizliğini ortadan kaldırabilmek amacıyla bu görevi üstlendiklerini belirtmişlerdir.

Siyasete katılımı etkileyen faktörler;

Katılımcıların ailelerinde siyasal görevler üstlenmiş kişilerin olup olmadığı kendilerine sorularak, siyasette aktif görevler üstlenmelerinin aileden gelen bir gelenek olup olmadığı araştırılmak istenmiştir. Verilen yanıtlara göre, katılımcıların birçoğunun aile ve çevresinde siyasetle ilgilenen kimseler bulunmasına rağmen, bu durumun bir aile geleneği olmadığı ifade edilmiştir. Verilen bu yanıtlardan, siyasette görev alabilmek için teşkilattan yetişme gereği olmadığı ve ailesinde siyasete aktif katılan bireylerin olup olmamasının kişilerin siyaset yaşamına katılmalarında belirleyici bir etken olmadığı sonucu çıkarılabilmektedir. Katılımcılara göre, ne aile geleneği ne de teşkilattan yetişme temel değerdir. Önemli olan kişinin siyasete ilgi duyması ve bu konuda kendini yetiştirebilmesidir.

Katılımcıların çoğu siyasete katılmayı bir ideal olarak gördükleri için, katılım kararını kendilerinin aldığını ifade etmişlerdir. Katılımcılar arasında, az sayıda da olsa, eş, dost ve yakın çevrelerinin yönlendirmesiyle siyasete katılanlar da yer almaktadır.

Kadının sosyal ve siyasal olarak toplumdaki yeri;

Yüzyıllar boyunca her toplumda kadın ve erkek arasında ayırım yapıldığı gibi, yine her toplumda ataerkil aile ve toplum yapısının egemen olduğu bir gerçektir. Kadın ve erkek arasındaki cinsiyet ayırımının bütün toplumlarda bir rol ayırımına yol açtığı, bu rol bölüşümü nedeni ile kadının ev ve özel yaşamla sınırlandığı, erkeğin ise toplumda evin ekmeğini kazanan, aile gelirini temin eden, kararlarda söz sahibi olan bir güç olarak etkin bir rol oynadığı görülmektedir. Halen süre gelen geleneksel düşünce sistemine göre kadının ilk görevi iyi bir eş ve anne olmaktır. Ancak, kadının bu rolüne sanayileşme ve kentleşme olgusu içinde ve toplumsal değişme sürecine bağlı olarak yeni sosyal roller eklenmektedir. Bu değişim sonucu, kadın ister kendi iradesiyle, isterse ekonomik zorunluluklar nedeniyle olsun, çalışma yaşamına girmek suretiyle ekonomik bağımsızlığını kazanarak daha özgür, güçlü ve bilinçli olma yolundadır.

Katılımcıların bu konuya yaklaşımları genel olarak toplumun kadın üzerinde bir baskı yaratması yönündedir. Katılımcılar, toplumumuzun erkeği ön plana çıkaran, dolayısıyla kadını arka planda tutan bir yapısının olduğunu ve bu durumun kadınlar üzerinde bir baskı oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılara göre, erkek egemen zihniyeti kadınları yaşamın her alanında pasif kılmıştır. Bunun yanı sıra, ekonomik kısıtlamalar ile kültürel ve etnik köken farkı da kadınları pasif kılan nedenler arasında gösterilebilir. Kadınlara yönelik toplumda var olan bu baskılar kadınların cesaretini kırmakta ve özgüven eksikliği sorununu ortaya çıkarmaktadır. Tüm bu nedenler kadınların siyasete aktif olarak katılımını da engellemektedir. Katılımcılar üzerlerine yükledikleri misyonlarla kadınlara cesaret vermeyi ve onları toplumun her alanında aktif kılmayı amaçladıklarını belirterek; kadınların toplumun her alanında sorumluluklarını yerine getirebilecek yapıya sahip olduklarını ifade etmişlerdir.

Kadınların erkeklere oranla ev içerisindeki sorumluluklarının fazla olmasının çalışma, yönetim ve siyaset alanı üzerindeki etkileri;

Katılımcılara kadının toplum içerisinde arka plana itilme sebebinin annelik ve iyi bir eş olma sorumluluğundan kaynaklanıp kaynaklanmadığı sorulmuştur. Katılımcıların bu soru karşısındaki tutumları genel olarak kadınsı rollerin kadının

sorumluluğunu arttırdığına yöneliktir. Bugün kadın, gerek yasal mevzuatta, gerekse uygulamadan kaynaklanan nedenlerle kamusal yaşamın tüm alanlarına yeterince katılamamaktadır. Kadının kamusal yaşam içerisinde yer almasını etkileyen başlıca faktör, kadının asli görevini eş ve anne olarak algılayan cinsiyetçi toplumsal değerlerin halen devam etmesidir. Böylece kadın hem eşini ve çocuğunu ihmal edebileceği endişesiyle, hem de çalışan kadın olarak erkeğe kıyasla çok daha fazla sorumluluk üstlendiği için psikolojik olarak etkilenmektedir. Bunun sonucunda kadınlar mesleki kariyer ile annelik, eşlik ve ev kadınlığı arasında ikilem yaşamaktadırlar. Toplumumuzda ataerkil bir yapının olması, erkek egemen zihniyetinin varlığından dolayı kadınlar arka plana itilmişlerdir. Kadın ve erkeğin rolleri geleneksel yaklaşımlara belirlenmiştir.

Bazı katılımcılar bu görüşe katılmadıklarını, kadınların üzerlerine aldıkları sorumlulukları başarıyla yerine getirebileceklerini dile getirmişlerdir. Onlara göre geleneksel toplumun kadına ve erkeğe yüklediği roller farklı olsa da hayat müşterektir. Dolayısıyla kadın ve erkeğin sorumlulukları aynıdır. Bu sebeple iki tarafında birbirine yardımcı olması gerekmektedir. Ayrıca annelik kadınlara özgü bir davranış olduğu için kadınlara bir dezavantaj değil, avantaj sağlayıcı bir durum olarak değerlendirilmiştir.

Katılımcılara, kadınların siyasal haklarını elde etmiş olmalarına rağmen siyasal katılımlarının “oy verme” ile sınırlı kalmasının sebepleri sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdiği cevaplar aşağıda maddeler halinde açıklanmıştır:

- Toplumun geleneksel yapısından dolayı kadının her alanda özellikle de siyasette dışlanması,
- Kadınların yetiştirilme tarzından dolayı yaşamlarının yalnızca ev ile sınırlandırılması,
- Toplumda cinsiyetçi bakışın hakim olması,
- Özgüven eksikliğinden dolayı kadınların kazanmış olduğu hakları kullanmamaları,
- Kadınların eğitim eksikliği,

- Değişen yasalarda eşitlik ve kota gibi pozitif ayrımcı politikaların uygulanmaması ve yasaların uygulayıcılarının erkek olması,
- Siyasetin “erkek işi” olduğuna dair toplumda yaygın olan bir düşüncenin var olması,
- Siyaset yaşamına aktif olarak katılan kadın sayısının azlığı,
- Kadınları cesaretlendirici, onları yönlendirici rol modellerinin az olması,

Son olarak katılımcılara kadınların siyasal katılımını arttırmaya yönelik neler yapılması gerektiği sorulmuştur. Bu konuda verilen cevaplar aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır:

- Her şeyden önce, siyasetin bir erkek işi olduğu ve kadınların ellerinin hamuru ile bu işe karışmaması gerektiğine dair toplumda var olan düşüncenin değişmesi gerekmektedir.
- Kadınların özgüven eksikliği problemini çözüp siyasete daha aktif katılım sağlamaları gerekmektedir.
- Kadınların eğitim kalitelerini yükseltip, her konuda kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir.
- Toplumsal ve yasal boyutta kadın lehine düzenlemeler yapılmalıdır.
- Kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olması durumu anayasada mutlaka yer almalıdır.
- Kadın ve erkek arasında bir eşitlikten söz edebilmek için pozitif sayısı yükseltilmelidir. En azından % 40’ın altında temsil edilmesi engellenmelidir.
- Toplumda kadınların siyasal katılımı arttırmaya yönelik bilgilendirici ve kadınları harekete geçirici programlar düzenlenmelidir.
- Yukarıda sözü edilen önlemleri siyasi partilerde almalıdır.

3.2. Yerel Siyasete Kadının Katılımı: Aydın Merkez Uygulaması

3.2.1. Amaç Kapsam ve Yöntem

Araştırmanın ikinci kısmını oluşturan bu çalışmada, çalışmanın araştırma alanı olan Aydın Merkez ilinde kadınların siyasal katılımları ve önündeki engeller, mahalli seçimler düzleminde araştırma alanında seçim sonuçlarına ilişkin, özellikle yerel siyaset bağlamında kadın temelli çeşitli bulgulara ulaşılmak amaçlanmıştır.

Araştırmanın kapsamını Aydın Merkez ili oluşturmaktadır. Aydın'ın araştırma alanı olarak seçilmesindeki gaye yöneticinin kadın olmasıdır.

Anket soruları akademik çevreden kişilerle görüşülerek hazırlanmıştır. Anketin güvenilirliğini ölçmek için Süleyman Demirel Üniversitesi'nde toplamda 50 kişi üzerinde anket uygulanmıştır ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. 2010 yılı Ocak ayı içinde de uygulama safhasına geçilmiştir.

Araştırma alanında evreni Aydın merkez oluşturmaktadır. Buna göre evren TÜİK'in adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre 2009 yılı Aydın'ın yaklaşık nüfusu 172.000'dir. Çalışmada evrene tamamen ulaşabilmek adına Aydın'ın mahalle büyüklükleri ve toplam seçmen sayıları alınarak¹⁵⁷ her bir mahalleyi temsil edecek katılımcı hesaplanmış, anketler bu ölçüte uyularak yapılmıştır. Bu hedef evreni temsil edebilecek örneklem büyüklüğü %95 güven aralığında, \pm %5 örnekleme hatası için, 383 olarak belirlenmiştir.¹⁵⁸ Buna göre çalışmada 383 olan örneklem büyüklüğünün her bir mahalle için temsil edebilecek alt sınırı, orantı yoluyla belirlenerek toplamda 400 katılımcıya ulaşılmıştır. Anketler yüz yüze görüşme yöntemi ile serbest tesadüfi olarak uygulanmıştır. Katılımcılara anketi uygularken anketörlerden yardım alınmıştır.

Araştırmada 32 sorudan oluşan anket formu hazırlanmıştır. Anket formundaki sorular üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, "Demografik Bilgiler" başlığı altında yaş, cinsiyet, eğitim, meslek ve gelir durumları ile nereli oldukları

¹⁵⁷ Mahalle başına düşen seçmen sayısı ve toplam Aydın İl Seçim Kurulundan Kasım 2009'da alınmıştır.

¹⁵⁸ Farklı hedef kitle büyüklükleri ve hata düzeyleri için ihtiyaç duyulan örneklem büyüklükleri için bkz Türker BAŞ, **Anket Nasıl Hazırlanır Uygulanır Değerlendirilir**, Seçkin Yayınları, 4. Baskı, Ankara, 2006, s. 47

sorulmuştur. İkinci bölümde, “Siyasete İlgi ve Katılım Düzeyi İle İlgili Sorular” başlığı altında bireyin siyasete karşı ilgili olup olmadığı, siyaseti hangi yollarla takip ettiği, ailesinde siyaset ile ilgilenenlerin olup olmadığı, herhangi bir parti ya da dernek üyeliğinin bulunup bulunmadığı, seçimlerde parti tercihini etkileyen faktörlerin neler olduğu gibi sorular sorulmuştur. Üçüncü bölümde, “Yerel Siyasette Kadın Katılımına Yönelik Sorular” başlığı altında 2009 yerel seçimlerinde oy kullanıp kullanmadığı, oy kullanmamış ise sebebinin ne olduğu, şu an ki belediye başkanından ve faaliyetlerinden memnuniyet derecesi, tekrar bayan bir adaya oy verip vermeyeceği, belediyenin faaliyetlerinden ne derecede haberdar olduğuna ilişkin sorular sorulmuştur.

Anket sonucunda elde edilen veriler SPSS 15.0 for Windows paket programına işlenerek, çalışmanın amacı doğrultusunda istatistiksel analizler yapılarak bulgulara ulaşılmıştır.

3.2.2. Demografik Bilgiler

Araştırmaya katılan deneklerin demografik özellikleri tablo 8’de yer almaktadır. Genel anlamda tüm yaş aralıklarında yakın ortalamalar elde edilmiştir. Ankete katılanların çoğunluğunu %32 oranla 26-34 yaş aralığında bulunanlar oluşturmaktadır. Bu durum yetişkin bireylerin araştırmaya daha yoğun bir şekilde katıldıklarını göstermektedir. Ancak; 35-45 yaş aralığında bulunanların %23,3 ve 46 yaş üstünde olanların %26,5 olan oranları birbirine eklendiğinde %49,8 gibi bir oranla karşılaşılmaktadır. Bu durum da; çoğunluğu orta yaş ve daha üzeri yaşlarda olan bireylerin oluşturduğunu göstermektedir.

400 kişiden oluşan örneklem grubunun %34,8’ini kadınlar, %65,3’ünü erkekler oluşturmaktadır.

Araştırma alanında eğitim durumu %52 oranında lise, %25,3 oranında üniversite ve %6 oranında lisansüstü olmak üzere toplamda %83,3 oranında yüksek eğitim düzeyi olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlara bakarak, Aydın ilinde eğitim seviyesinin düşük olmadığı söylenebilir. Çünkü deneklerin çoğunluğu lise mezunu olmakla birlikte; üniversite mezunlarının oranı da fazladır. Bu orana yüksek lisans eğitimi almış bireyleri de eklersek Aydın ili genelindeki eğitim seviyesinin yüksek

olduğu sonucuna varabiliriz. Bu durumun çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Birincisi, Aydın ilinin gelişmek için çaba sarf eden bir kent olmasıdır. İkinci neden ise, Aydın'da bulunan Adnan Menderes Üniversitesi'nin Aydın'ın gelişimine sağladığı katkı olduğu düşünülebilir.

Tablo 8. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Sosyo-Ekonomik Değişkenler	Sayı	Yüzde
YAŞ		
18-25	73	18,3
26-34	128	32,0
35-45	93	23,3
46üstü	106	26,5
MEDENİ		
Evli	276	69,0
Bekar	92	23,0
Eşi Ölmüş/Eşinden Boşanmış	32	8,0
CİNSİYET		
Kadın	139	34,8
Erkek	261	65,3
EĞİTİM		
İlkokul	66	16,5
Lise	208	52
Üniversite	101	25,3
Lisansüstü	24	6
GELİR		
Çalışmıyor	92	23
Alt gelir	27	6,8
Orta altı gelir	165	41,3
Orta gelir	116	29
MESLEK		
Memur	119	29,8
İşçi	64	16
Öğrenci	34	8,5
Esnaf	60	15
Serbest Meslek	25	6,3
Emekli	42	10,5
İşsiz	18	4,5
Ev Hanımı	34	8,5
Diğer	4	1

Araştırma alanında gelir durumu %23 oranında çalışmayanlar, %6,8 oranında alt gelire sahip olanlar, %41,3 oranında orta altı gelire sahip olanlar ve %29 oranında orta gelire sahip olanlar şeklinde saptanmıştır. Bu verilere göre dikkat çeken ve eleştirilmesi gereken nokta, Aydın ilinde çalışmayan kesimin oranının yüksek olmasıdır. Çünkü Aydın ili gelişmek için çaba sarf eden bir ildir ve yerel halkın geneli belirli bir eğitim seviyesine sahip bireylerdir. Tüm bunlara rağmen çalışmayan bireylerin çokluğu ülkemizde olduğu gibi Aydın'da da çözülmesi gereken bir problemdir.

Araştırmaya katılanların mesleki açıdan dağılımlarında dikkat çeken meslekler %29,8 oran ile memurlar, %16 oran ile işçiler, %15 oran ile esnaflar ve %10,5 oran ile emekliler olmuştur. Çalışmada tüm meslek gruplarından temsilciye ulaşıldığı da ayrıca görülmektedir. Araştırmaya katılanların mesleksi dağılımı incelendiğinde en yüksek yüzdeyi memur kesim oluşturmaktadır. Bu durumun eğitim ile bağlantılı olduğu bir gerçektir. İyi eğitim görmüş bireylerin yüksek statülü işlerde görev alması bu durumun doğal bir sonucudur.

Araştırmaya katılanların medeni durumları incelendiğinde %69'unun evli, %23'ünün bekar, %8'inin ise dul ya da boşanmış olduğu görülmektedir.

Katılımcılara aydınlı olup olmadıkları sorulmuştur. Bu sorunun soruluş amacı yerel halkta hemşericilik bilincinin gelişip gelişmediğini ortaya koymaktır. Örnekleme oluşturan bireylerin %78,5'i aydınlıdır. %21,5'i ise diğer bölgelerden Aydın'a göç etmişlerdir. Aydın ili en fazla Akdeniz bölgesinden göç almıştır. Örnekleme oluşturanların %31,4'lük kısmı Akdeniz bölgesinden, %24,4'lük kısmı Doğu ve Güneydoğu bölgelerinden göç etmiştir. Bu oranları %16,3 ile İç Anadolu bölgesi takip etmektedir. Karadeniz ve Marmara bölgelerinin oranları birbirine çok yakındır. En düşük yüzde ise Ege bölgesine aittir. Sonuç olarak Türkiye'nin her yerinden vatandaşlar Aydın'a göç etmişlerdir.

3.2.3. Diğer İstatistikî Veriler

3.2.3.1. Kadının Siyasete Katılımı ve Katılım Önündeki Engellere Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcıların siyasete ilgi ve katılım düzeylerini ölçmek amacıyla bazı sorular yöneltilmiştir. Bu soruların bulguları aşağıda tablolar halinde gösterilip açıklanmıştır. Bütün ifadelerin tek tek frekans ve yüzdeleri alınmıştır. İlk üç sıralamasına ulaşabilmek için her bir ifadeye ait tablo tek bir tablo da toplanmış ve sütundan bakılarak 1, 2 ve 3. derecedeki ifadeler bulunmuştur.

Tablo 9. Ankete Katılanların Siyasete Yönelik Olan İlgi Düzeylerinin Cinsiyet Olarak Dağılımı

Cinsiyet	<i>Çok ilgiliyim</i>		<i>İlgiliyim</i>		<i>Kısmen ilgiliyim</i>		<i>İlgi duymuyorum</i>	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
<i>Kadın</i>	1	7	64	46,4	43	31,2	30	21,7

Tablo 10. Katılımcıların Siyaseti Takip Etme Düzeylerinin Cinsiyet Olarak Dağılımı

Cinsiyet	<i>Takip ediyorum</i>		<i>Kısmen takip ediyorum</i>		<i>Takip etmiyorum</i>	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
<i>Kadın</i>	65	47,1	53	38,4	20	14,5

Tablo 11. Ankete Katılanların Siyaseti Takip Yolları

	1		2		3	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
<i>Gazete</i>	11	13,6	49	60,5	21	25,9
<i>Televizyon</i>	74	64,3	40	34,8	1	,9
<i>Radyo</i>		-	17	73,9	6	26,1
<i>İnternet</i>	30	50	9	15	21	35
<i>Miting ve Toplantılara Katılım</i>	2	66,7	1	33,3	0	0
<i>Siyasal Parti-Şube Merkeze gitme</i>	0	0	0	0	9	100
<i>Çevre</i>	1	1,6	2	3,2	60	95,2

Araştırmaya katılanların siyasete yönelik ilgi düzeylerini ölçmek amacıyla '*Siyasete karşı ilgili misiniz?*' sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların siyasete olan ilgi düzeylerinin cinsiyete bağlı olarak dağılımları Tablo 9'da yer almaktadır. Toplumdaki genel kanı kadınların siyasete ilgi ve siyaseti takip düzeylerinin erkeklere oranla daha düşük olduğu yönündedir. Çünkü geleneksel toplum yapısına göre kadının siyasetle ilgilenmekten önce gelen annelik, eşlik gibi rolleri bulunmaktadır. Tablo 9'daki veriler de toplumdaki bu geleneksel yargıyı kısmi olarak destekler nitelikte sonuçlar içermektedir. Tablo 9'a göre kadınlar arasında siyasete çok ilgi duyanların oranı %7 ile en düşük yüzdeyi oluşturmaktadır. Erkeklerin ise, %5,3'ü siyasete karşı çok ilgili olduklarını söylemişlerdir. Yine aynı şekilde kadınların %46,4'ü siyasete karşı ilgi duyduklarını belirtirken, bu oran erkeklerde yalnızca %25,6'dır. Yani kadınlar erkeklere oranla siyasete karşı daha fazla ilgi duymaktadırlar. Buradan kadınların erkelere göre siyasetle daha yakından ilgili olmalarına rağmen toplumsal baskılardan dolayı siyaset içerisinde aktif olarak yer alamadığı sonucu çıkarılabilir. Bunun dışında kadınların %31,2'si siyasete kısmen ilgi duyduklarını; yine kadınların %21,7'si siyasete karşı ilgi duymadıklarını ifade etmişlerdir.

Bu soruyla bağlantılı olarak katılımcılara, siyaseti takip edip etmedikleri sorulmuş ve içinde yaşadıkları alanın yönetsel birimleri ile ilişkili olarak ne derecede ilgili oldukları saptanmaya çalışılmıştır. Elde edilen veriler tablo 10'da gösterilmektedir. Sonuç olarak kadınların erkeklere göre siyaseti daha yakından takip ettikleri söylenebilir. Öyle ki, siyaseti takip etmeyen erkeklerin oranı kadınların oranından daha fazladır. Burada yine geleneksel toplum yapısından söz etmekte fayda vardır. Siyasal katılım konusunda yapılmış olan çalışmalara göre, kadınlar erkeklere göre siyaseti daha yakından takip etseler dahi; erkekler kadınlara oranla siyasal yaşama daha yoğun bir şekilde katılmaktadırlar. Bu farkın temel sebebi toplumun kadına ve erkeğe yüklediği farklı rollerdir. Bu süreç çocuğun yetiştiriliş tarzıyla başlayıp eğitim aldığı süreç boyunca ve daha sonra devam etmektedir. Geçmişten günümüze kadar gelerek kalıplaşmış olan bu yargılardan ötürü kadınlar siyasal hayatın dışına itilmektedirler. Kadın ve erkek arasındaki bu fark katılımın temelini oluşturan oy verme davranışından başlayıp, üst düzeydeki siyasal katılma yollarına kadar görülebilmektedir. Ancak, son dönemlerde kadınların eğitim

seviyesinin yükselişi ve kadınların çalışma hayatına katılmaya başlaması gibi sebeplerin kadın ve erkek arasındaki bu dengesizliği azaltmaya başladığı söylenebilir. Böylece kadınlar siyasal anlamda daha çok bilinçlenerek siyasal yaşamla daha çok ilgilenmeye başlamışlardır.

Ankete katılanlara siyasal faaliyetleri hangi yollarla takip ettikleri sorulmuş ve bu takip yollarını önem derecelerine göre numaralandırmaları istenmiştir. Çalışmamızın temelini kadınlar oluşturduğu için, ankete katılan kadın katılımcıların verdikleri yanıtlar tablo 11’de gösterilmiştir. Verilen yanıtlarda ilk sırayı %64,3 ile televizyon almaktadır. İkinci sırada %60,5 ile gazete, üçüncü sırada ise %95,2 ile çevre faktörü yer almaktadır. Tablodaki veriler yüzdelerine bakılarak değerlendirilmektedir. Buna göre miting ve toplantılara katılımın yüzdesi televizyona göre daha yüksek olmasına rağmen, sayısı oldukça düşüktür. Dolayısıyla yüzdesi yüksek olan televizyon baz alınmıştır. Aynı durum ikinci sütun içinde geçerlidir. Tablodan da görüldüğü üzere en yüksek oranı medya yani görsel-işitsel basın oluşturmaktadır. Aydın’daki kadınların en çok tercih ettiği bilgi edinme yöntemi, en kolay ve zahmetsiz yöntem olarak bilinen medya olmuştur. Burada çevre faktörünün büyüklüğü de görmezden gelinemez bir niteliktedir. Vatandaşların, buldukları ortamlarda çevreleri ile kurdukları iletişim sayesinde siyasal konularda bilgi edinip, siyasal katılım faaliyetini gerçekleştirdikleri anlaşılmaktadır. Ankette yer verilen diğer takip etme yollarında ise oldukça düşük oranlar elde edilmiştir.

Tablo 12. Ankete Katılan Kadınların Buldukları Ortamlarda Siyaset Konuşulup Konuşulmama Durumu

Cinsiyet	Evet bende konuşurum		Evet ben dinlerim		Hayır konuşulmaz	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Kadın	88	63,8	36	26,1	14	10,1

Tablo 13. Katılımcıların Siyaset Konuştuğu Ortamların Dağılımı

	1		2		3		4	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ev/Aile Ortamı	54	43,5	31	25	20	16,1	19	15,3
İş/Arkadaş Ortamı	69	55,6	53	42,7	2	1,6	0	0
Kahvehane/Kafe Ortamı	1	,8	36	29	46	37,1	41	33,1
Diğer	0	0	4	3,2	56	45,2	64	51,6

Araştırmaya katılan kadınlara, buldukları ortamda siyaset konuşulup konuşulmadığı sorulmuştur. Böylece katılımcıların içinde buldukları topluluklarda (aile, iş v.b.) siyaset konuşmaları yapılıp yapılmadığı ve bireylerin bu konuşmalara ne tür tepkiler verdikleri ölçülmek istenmiştir. Katılımcılar arasında en yoğun tutum %63,8 ile ‘*Evet, bulunduğum ortamda siyaset konuşulur ve bende konuşmaya katılırım.*’ ve %26,1 ile ‘*Evet, bulunduğum ortamda siyaset konuşulur, ancak ben bu konuşmayı yalnızca dinlerim.*’ yanıtlarında elde edilmiştir. En düşük yüzde ise ‘*Bulduğum ortamda siyaset konuşulmaz.*’ yanıtına aittir. Bu verilere bakılarak, toplumda özgür bir düşünce ve konuşma ortamının bulunduğu; vatandaşlarında çekinmeden siyasi içerikli konuşmalara eşlik ettiği, siyasal konulardaki fikir, bilgi ve tecrübelerini hem aile ve akraba hem de diğer çevreleriyle paylaştığı sonucu çıkarılabilir.

Siyasetle ilgili konuştuğunu söyleyen katılımcılara bu konuyla ilişkili olarak en çok hangi ortamlarda siyaset konuştukları sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlar Tablo 13’de gösterilmiştir. Buna göre, %55,6 oranla en çok iş/arkadaş ortamında siyaset konuşulduğu ortaya çıkmıştır. İkinci sırada %29 oranla kahvehane/kafe ortamları yer almaktadır. Üçüncü sırada ise %45,2 ile diğer ortamlarda siyaset konuşulduğu ortaya çıkmıştır. Son sırada ise, %15,3 ile ev-aile ortamı yer almaktadır. Yani katılımcılar evlerinde anne ve babalarıyla ya da eşleriyle siyasi konulardan söz etmek yerine iş arkadaşlarıyla ya da sosyal çevreleriyle bu konuları paylaşmayı tercih etmektedirler.

Tablo 14. Kadın Katılımcıların Ailelerinde Siyasetçi Olma/Olmama Durumu

Cinsiyet	Evet		Hayır	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
<i>Kadın</i>	23	16,7	115	83,3

Tablo 15. Katılımcıların Siyasetçi Olan Akrabalarıyla Yakınlık Dereceleri

Cinsiyet	Kendisi		Anne-Baba		Amca-Teyze		Kardeş		Aile Büyüğü	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
<i>Kadın</i>	0	0	0	0	1	4,3	5	21,7	17	73,9

Kadın katılımcılara ailelerinde aktif olarak siyaset içerisinde yer alan yakınlarının olup olmadığı sorulmuştur. Bu soru ile katılımcıların siyasete karşı ilgili ve bilgili olma/olmama sebebinin aileden gelip gelmediği ölçülmeye çalışılmıştır. Katılımcıların ailelerinde politika ile ilgilenen kişilerin olması durumunda, bu konulara daha çok ilgi duyabilecekleri, hatta aile bireyleri gibi siyasete aktif katılabilecekleri düşünülmüştür. Verilen yanıtlara göre kadınların %83,3'lük kesiminde ailesinde aktif olarak siyaset içerisinde yer alan yoktur. Geri kalan %16,7'lik kesimin ailesi içerisinde siyasetçi bulunmaktadır.

Ankete katılan kadınların %73,9'u aile büyüklerinin siyaset ile ilgilendiğinden söz etmiştir. Burada aile büyüğü derken dede, anneanne, babaanne gibi yakınlarından bahsedilmektedir. İkinci en yüksek oranı %21,7 ile katılımcıların kardeşleri oluşturmaktadır. Üçüncü en yüksek oranı %4,3 ile katılımcıların amca-teyze gibi 2. derece akrabaları oluşturmaktadır. Burada dikkat çekici olan nokta katılımcıların kendilerinden ya da anne-babalarından siyasetle ilgilenen kimselerin bulunmamasıdır.

Tablo 16. Kadın Katılımcıların Parti/Dernek Üyesi Olma/Olmama Durumu

Cinsiyet	Evet		Hayır	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
<i>Kadın</i>	26	18,8	112	81,2

Kadın katılımcılara herhangi bir parti/dernek/ kadın kolları gibi oluşumlara üyeliklerinin olup olmadığı sorulmuştur. Alınan yanıtlara göre örnekleme oluşturanların %81,2'sinin herhangi bir üyeliği bulunmazken; %18,8'i çeşitli siyasi oluşumlara üye olduklarını belirtmişlerdir.

Ankette yer alan '*Herhangi bir dernek/parti üyeliğiniz var mı?*' sorusuna verilen yanıtların Türk toplum yapısıyla örtüşür nitelikte olduğu söylenebilir. Çalışmanın genelinde bahsedildiği üzere Türk toplumu geleneksel, ataerkil bir toplum yapısına sahiptir. Toplum tarafından kadına ve erkeğe yüklenen rollerin ve bu rol paylaşımının farklı olmasından dolayı kadınlar toplumun her alanında olduğu gibi siyasal alanda da etkin olarak varlık gösterememektedirler. Siyasette aktif roller üstlenmek bir yana dursun, bu anlamda ilk adım olarak düşünülebilecek olan üye olma faaliyetini bile gerçekleştirememektedirler. Araştırmaya katılanların verdiği yanıtlarda bu durumu destekleyecek niteliktedir.

Tablo 17. Ankete Katılan Kadınların Siyasete Katılım Yolları

	1		2		3		4		5	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Oy Verme	95	68,8	26	18,8	17	12,3	-	-	-	-
Dinleyici Olarak Katılım	26	18,8	111	80,4	1	,7	-	-	-	-
Kitle İletişim Araçları İle Katılım	-	-	-	-	64	46,4	0	0	74	53,6
Üye Olma	17	12,3	0	0	49	35,5	70	50,7	2	1,4
Aday Olma	-	-	1	,7	7	5,1	68	49,3	62	44,9

Ankete katılan kadınlara siyasal katılımı gerçekleştirirken en çok hangi yolları tercih ettikleri sorulmuştur. Bu soruyla katılımcıların siyasal katılımı aktif olarak mı yoksa pasif olarak mı gerçekleştirdikleri saptanmak istenmiştir. Sonuçta katılımcılar %68,8 oranla en çok 'oy vererek' siyasal katılımı gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. İkinci sırada %80,4 oran ile dinleyici olarak katılım, üçüncü sırada %46,4 oran ile kitle iletişim araçları aracılığı ile katılım, dördüncü sırada %50,7 oran ile siyasal partilere ya da derneklere üye olarak katılım, son sırada ise %44,9 oran ile siyasal görevlere aday olarak katılım yer almaktadır.

Tablo 18. Kadın Katılımcıların Bir Partide Dikkat Ettikleri Özellikler

	1		2		3		4		5	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
<i>İdeoloji</i>	87	63	7	5,1	22	15,9	15	10,9	7	5,1
<i>Adaylar</i>	26	18,8	15	10,9	37	26,8	54	39,1	6	4,3
<i>Lider</i>	9	6,5	57	41,3	55	39,9	15	10,9	2	1,4
<i>İcraatlar</i>	8	5,8	54	39,1	22	15,9	29	21	25	18,1
<i>Diğer</i>	8	5,8	5	3,6	2	1,4	25	18,1	98	71

Tablo 19. Kadın Katılımcıların Parti Tercihlerini Etkileyen Faktörler

	1		2		3		4		5	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
<i>Eş Etkisi</i>	5	7,2	24	34,8	22	31,9	8	11,6	10	14,5
<i>Baba-Ağabey Etkisi</i>	8	5,8	8	5,8	30	21,9	64	46,7	27	19,7
<i>Arkadaş-Komşu Etkisi</i>	4	3,1	18	13,8	51	39,2	21	16,2	36	27,7
<i>Akraba Etkisi</i>	0	0	0	0	29	28,7	31	30,7	41	40,6
<i>Medya Etkisi</i>	5	4,2	79	65,8	0	0	13	10,8	23	19,2
<i>Dernek Etkisi</i>	0	0	7	77,8	2	22,2	0	0	0	0
<i>Bireysel Karar</i>	120	96,8	2	1,6	1	,8	1	,8	0	0

Katılımcılara seçimlerde oy kullanırken bir partide ne gibi özelliklere dikkat ettikleri sorulmuştur. Verilen yanıtlar tablo 18’de gösterilmiştir. Buna göre katılımcılar, %63 ile en çok parti ideolojisine, ikinci sırada, % 41,3 ile parti liderine, üçüncü sırada %26,8 ile adaylara, dördüncü sırada %21 ile parti icraatlarına, son sırada ise %71 ile diğer parti özelliklerine dikkat ettiklerini ifade etmişlerdir.

Bu soruyla ilişkili olarak katılımcılara parti tercihlerini etkileyen faktörlerin neler olduğu sorulmuştur. Verilen yanıtlar tablo 19’da gösterilmiştir. Buna göre katılımcılar, %96,8 ile parti tercihlerinde en fazla bireysel kararlarının geçerli olduğunu ifade etmişlerdir. İkinci sırada %77,8 ile katılımcıların üyesi oldukları dernek, vakıf gibi kuruluşların etkisi, üçüncü sırada %39,2 ile katılımcıların arkadaşlarının ve komşularının katılımcılar üzerindeki etkisi, dördüncü sırada %46,7 ile katılımcıların ailelerindeki baba-ağabey gibi erkeklerin etkisi, son sırada ise %40,6 ile katılımcıların akrabalarının etkisi yer almaktadır.

Tablo 20. Kadınların Aktif Siyasal Katılımını Engelleyen Nedenler

	1		2		3	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
<i>Eş-yakın çevre</i>	56	66,7	23	27,4	5	6
<i>Annelik</i>	4	5,8	52	75,4	13	18,8
<i>İş- Kariyer</i>	5	16,1	7	22,6	19	61,3
<i>İlgisizlik</i>	39	39,8	8	8,2	51	52
<i>Evsel roller</i>	31	27,2	43	37,7	40	35,1
<i>Maddi</i>	0	0	5	33,3	10	66,7
<i>Yasal</i>	3	100	-	-	-	-

Çalışmanın genelinde, toplumun kadına ve erkeğe farklı roller yüklediğinden bahsetmiştik. Kadına biçilen ailesel ve evsel görevler bu rol paylaşımından ileri gelmektedir. Kadın ve erkek arasındaki bu farklılık siyasal olarak da kendini göstermektedir. Toplum kadını yumuşak başlı; erkeği ise sert ve iddialı olarak tanımladığı için kadınların siyaset içerisinde varlığı yeterli düzeyde olamamaktadır. Çünkü siyaset mücadelelerin ve tartışmaların yaygın olduğu bir ‘erkek işi’ olarak nitelendirilmektedir. Bu konuyla ilgili olarak katılımcılara kadınların siyaset içerisinde aktif olarak bulunmalarının önündeki engellerin neler olduğu sorulmuş ve edinilen yanıtlar tablo 20’de verilmiştir. Kadınların siyasal katılımını engelleyen en büyük neden %66,7 oran ile çevre faktörüdür. Kadınlar toplumsal baskılar nedeniyle ve ‘eş-dost ne der?’ düşüncesiyle siyasal yaşama katılamamakta ve siyasal faaliyetlerde bulunamamaktadır. Kadınların önündeki ikinci engel, %75,4 oranla kadınlara yüklenen annelik rolleridir. İçinde bulunduğumuz toplum anlayışına göre, kadınların en temel görevi evin düzeni, yemek, bulaşık, çocuk bakımı gibi evsel rollerdir. Yine bu anlayışa göre, eğer kadın siyasetle yakından ilgilenip, siyasal yaşamda kendine bir yer edinirse temel görevi olan eş ve annelik görevlerini ihmal edebilir. Üçüncü engel ise, % 66,7 oran ile kadınların maddi anlamda yetersiz olmalarıdır. Kadınların siyaset içerisinde var olabilmeleri için paraya ihtiyaçları vardır. Çünkü siyasette var olabilmek ve bu varlığı sürdürebilmek masraflı bir iştir. Oysa Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, özellikle de kırsal bölgelerde, bu durumun gerçekleşmesi beklenemez. Dolayısıyla çalışıp para kazanma görevi erkeğindir. Ancak son zamanlarda, eğitim düzeyindeki artış, kentleşme ve kadının iş yaşamında yerini almaya başlaması gibi nedenlerden dolayı kadınlarda maddi olarak kendi kendilerine yetmeye başlamışlardır.

3.2.3.2. Kadının Yerel Siyasete Katılımına Yönelik Bulgular

Tablo 21. Ankete Katılanların 2009 Mart Yerel Seçimlerindeki Oy Kullanma/Kullanmama Durumlarının Cinsiyet Olarak Dağılımı

Cinsiyet	Evet		Hayır	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
<i>Kadın</i>	103	74,6	35	25,4
<i>Erkek</i>	237	90,5	25	9,5

Katılımcılara siyasal katılımın temeli olarak kabul edilen oy verme görevlerini 2009 yerel seçimleri için gerçekleştirip gerçekleştirmedikleri sorulmuştur. Toplamda bu seçimlerde oy kullanan 340 katılımcının kadın/erkek açısından dağılımında ise, %74,6 kadınlar ve %90,5 erkekler yer almaktadır.

Görüldüğü gibi ülkemizde kadınlar, kendilerine tanınan seçme ve seçilme hakkının yalnızca seçme kısmını oy vererek gerçekleştirmektedirler. Toplumda kabul görmüş olan siyasetin ‘erkek işi’ olduğu ve kadının asıl yerinin ev olduğu görüşünden dolayı kadınlar seçilme haklarını özgürce yerine getirememektedirler.

29 Mart 2009 mahalli idareler seçiminde oy kullanmadığını söyleyen katılımcılardan oy kullanmama sebeplerini önem derecelerine göre sıralamaları istenmiştir. Katılımcıların verdiği yanıtlar Tablo 22’de gösterilmektedir.

Tablo 22. 2009 Mart Yerel Seçimlerine Katılmayan Deneklerin Oy Kullanmama Sebepleri

	1		2		3		4	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
<i>Lidere güvensizlik</i>	0	0	26	74,3	0	0	3	8,6
<i>İcraatlardan memnuniyetsizlik</i>	21	60	-		4	11,4	5	14,3
<i>Adayları tanımama</i>	-		3	8,6	21	60	2	5,7
<i>Siyasete karşı yabancılık</i>	1	2,9	6	17,1	1	2,9	8	22,9
<i>Oy vermek istememek</i>	-		0	0	-		-	
<i>Diğer</i>	-		0	0	4	11,4	17	48,6
<i>Gerekli başvuruyu yapmama</i>	13	37,1	-		5	14,3	-	

Tablo 22’de görüldüğü üzere 2009 Mart yerel seçimlerinde katılımcıların oy kullanmama nedenlerinden ilki %60 oran ile icraatlardan memnuniyetsizliktir. Vatandaşların oy kullanmamaları altında yatan ikinci neden %74,3 oran ile parti liderlerine karşı duydukları güvensizliktir. Yerel halkın neredeyse tamamına yakını her seçim döneminde parti lideri ve yöneticilerinin bölgeyi ziyaret edip çeşitli vaatlerde bulduklarını; ancak seçim bittikten sonra verilen sözlerin hiçbirinin yerine gelmediğinden şikâyet etmektedirler. Bu durumun doğal sonucu olarak katılımcılarda siyasete ve siyasetçilere yönelik bir güven problemi doğmuştur. Üçüncü neden, vatandaşların adayları tanımamasıdır. Bu durum bize Aydın halkının yerel siyaset ve siyasal katılım konularında ilgili ve bilgili olmadıklarını düşündürmektedir. Vatandaşlar partiler, liderler ve parti icraatları konusunda bilinçli değillerdir. Vatandaşların oy kullanmama sebeplerinden dördüncüsü ise, diğer sebepler olarak nitelendirdiğimiz aile ve çevre etkisi gibi sebeplerdir.

Tablo 23. Katılımcıların Belediye Başkanından Memnun Olma/Olmama Durumu

Cinsiyet	Memnunum		Kısmen memnunum		Memnun Değilim		Kararsızım	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
<i>Kadın</i>	50	36,2	67	48,6	14	10,1	7	5,1
<i>Erkek</i>	101	38,5	80	30,5	42	16	39	14,9

Katılımcılara şu an görevde olan belediye başkanından ve faaliyetlerinden memnun olup olmadıkları sorulmuştur. Bu sorunun sorulma amacı ilk defa bayan bir adaya oy vererek onu başkanlık görevine getiren Aydın halkının verdikleri bu karardan memnuniyet seviyelerini ortaya koymaktır. Katılımcıların bu soru karşısında verdikleri yanıtlar hem çok şaşırtıcı hem de sevindirici niteliktedir. Genel olarak toplumumuzda kadınların siyasette yer almamaları görüşünü destekleyen zihniyetler çoğunluktadır. Özellikle erkekler, siyasetin bulunduğu ortamlarda rekabet ve tartışmanın yoğun olduğunu dolayısıyla kadınların doğaları gereği böyle ortamlarda bulunmamalarının daha doğru olacağını savunmaktadırlar. Oysa araştırmamızda elde ettiğimiz veriler bu durumun tersi niteliğinde olabilecek sonuçlar ortaya koymamızı sağlamaktadır.

Tablo 23’de katılımcıların belediye başkanından memnun olma/olmama durumları kadın/erkek olarak verilmiştir. Tablodan da görüldüğü üzere erkek katılımcıların belediye başkanından ve faaliyetlerinden memnuniyet dereceleri bayan katılımcılara göre daha fazladır. Bayan katılımcıların %36,2’si ile erkek katılımcıların %38,5’i belediye başkanından memnun olduklarını; bayan katılımcıların %48,6’sı ile erkek katılımcıların %30,5’i belediye başkanından kısmen memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Bir bölgede belediye başkanından memnun olanlar kadar memnun olmayanların da bulunması normaldir. Dolayısıyla Aydın’da da belediye başkanından memnun olmayanlar ya da bu konuda kararsız olanlar mevcuttur. Buna göre, bayan katılımcıların %10,1 ile erkek katılımcıların %16’sı belediye başkanından ve faaliyetlerinden memnun olmadıklarını; yine bayan katılımcıların %5,1’i ile erkek katılımcıların %14,9’u bu konuda kararsız olduklarını söylemişlerdir. Memnuniyetsizliklerini ya da kararsızlıklarını dile getiren katılımcıların pek çoğu şu an görevde olan belediye başkanını sorumluluklarının bilincinde olmadığı, gereksiz işlerle ilgilendiği, vaat ettiklerini unuttuğu ve erkeklere oranla pasif kaldığı konusunda eleştirmektedirler.

Bu soruyla ilişkili olarak katılımcılara bir sonraki mahalli idareler seçiminde şu an ki belediye başkanının aday olmasını isteyip istemeyecekleri sorulmuştur. Katılımcıların verdikleri yanıtlar Tablo 24’de gösterilmektedir.

Tablo 24. Katılımcıların Şu an ki Belediye Başkanının Tekrar Adaylığını İsteyip İstememe Durumları

Cinsiyet	Evet		Hayır	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
<i>Kadın</i>	97	70,3	41	29,7
<i>Erkek</i>	178	67,9	84	32,1

Bu soru karşısında bayan katılımcıların %70,3’ü ile erkek katılımcıların %67,9’u şu an görevde olan belediye başkanının bir sonraki mahalli idareler seçiminde tekrar aday olması durumunu desteklediklerini belirtmişlerdir.

Sonuç olarak; günümüzde artık, geleneksel yapının aksine bayanlarda siyasette aktif roller üstlenmekte ve bayan siyasetçiler halk tarafından

desteklenmektedir. Toplumda kabul görmüş geleneksel yargıların aksine kadınlarında iyi birer siyasetçi olabilecekleri görülmüştür. Siyaset içerisinde etkin olmak isteyen kadınların özellikle eşleri, aileleri ve yakın çevreleri tarafından desteklenmeleri kadınlardaki özgüven problemini ortadan kaldırmış ve onlara siyasete atılmaları konusunda cesaret vermiştir. Nitekim 2004 Mahalli İdareler seçimi sonucunda bayan belediye başkanı sayımız 18 iken; 2009’da bu sayı 26’ya yükselmiştir.

Tablo 25. Katılımcıların Mahalli Seçimlerde Yeniden Bayan Bir Adaya Oy Verip Vermeme Durumu

Cinsiyet	Evet		Hayır	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
<i>Kadın</i>	107	77,5	31	22,5
<i>Erkek</i>	189	72,1	73	27,9

Katılımcılara mahalli seçimlerde bir kez daha bayan adaya oy verip vermeyecekleri sorularak bayan siyasetçiler ve faaliyetleri hakkında neler düşündükleri ölçülmeye çalışılmıştır. Bu soruya bayan katılımcıların %77,5’i ile erkek katılımcıların %72,1’i olumlu yanıt verirken; bayan katılımcıların %22,5’i ile erkek katılımcıların %27,9’u olumsuz şekilde yanıt vermişlerdir. Burada kadınların hem cinslerini her şekilde destekledikleri ortaya çıkmaktadır. Erkeklerin ise, şu an ki bayan belediye başkanından memnun olsalar dahi, bayan siyasetçilere şüpheyle yaklaştıkları ortadadır. Bu soruyla ilişkili olarak tekrar bayan bir adaya oy vermek istemeyen katılımcılara bunun nedenleri sorulmuştur. Katılımcıların verdikleri yanıtlar tablo 26’da gösterilmiştir.

Tablo 26. Katılımcıların Mahalli Seçimlerde Yeniden Bayan Bir Adaya Oy Vermeme Nedenleri

	1		2		3		4	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
<i>Yönetim kapasitesinin yetersizliği</i>	64	46,4	6	4,3	18	13	50	36,2
<i>Toplumsal roller</i>	30	21,7	60	43,5	32	23,2	16	11,6
<i>Duygusallık</i>	41	29,7	41	29,7	53	38,4	3	2,2
<i>Zayıf otorite</i>	3	2,2	31	22,5	35	25,4	69	50

Bayan bir adaya tekrar oy vermeyeceğini belirten katılımcıların böyle düşünmelerinin temel sebebi kadınların yönetim kapasitesini yetersiz bulmalarındır. Örnekleme oluşturan grubun %46,4'ü kadınların yönetim kapasitesini yetersiz buldukları için tekrar bayan bir adaya oy vermeyeceklerini belirtmişlerdir. İkinci neden olarak kadına yüklenen toplumsal roller gösterilmiştir. Katılımcıların %43,5'i kadının en temel vazifelerinin annelik ve eşlik olduğunu dolayısıyla siyasetin dışında kalması gerektiğini ifade etmişlerdir. Üçüncü neden, kadının doğası gereği duygusal bir yapıya sahip olmasıdır. Oysa siyasal ortamlarda yoğun tartışmalar ve kavgalar olmaktadır. Bu durum kadının psikolojik yapısıyla çelişmektedir. Katılımcıların %50'si kadının duygusal yapısıyla bağlantılı olarak zayıf bir otoriteye sahip olduklarını düşünmektedirler. Oysa yönetim kademelerinde görev alanlar duygusallıktan uzak ve hızlı bir şekilde karar vermek zorundadırlar.

Tablo 27. Katılımcıların Oy Kullanmak Dışında Yerel Siyaseti Takip Etme Durumu

Cinsiyet	Evet		Hayır	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
<i>Kadın</i>	75	54,3	63	45,7
<i>Erkek</i>	105	40,1	157	59,9

Katılımcılara yerel siyaseti oy kullanmak dışında takip edip etmedikleri sorularak siyasal katılımı ne şekilde gerçekleştirdikleri öğrenilmek istenmiştir. Kadın katılımcıların %54,3'ü ile erkeklerin %40,1'i yerel siyaseti oy kullanmak dışında da takip ettiklerini söylemişlerdir. Bununla birlikte kadın katılımcıların %45,7'si ile erkek katılımcıların %59,9'u sadece oy kullanarak siyaseti takip ettiklerini söylemişlerdir. Burada ilginç olan nokta kadınların erkeklere oranla yerel siyaseti daha yakından takip etmeleridir. Her ne kadar kadın katılımcı sayısı ana kütlede erkeğe düşük de olsa, kadın katılımcı içindeki oran bu konuda önemlidir. Günümüz kadınları için diyebiliriz ki; yalnızca pasif katılım şekli olan oy verme faaliyetinden daha aktif katılım yollarını kullanmaya doğru ilerlemektedir. Günümüzde artık kadınların eğitim seviyesinin yükselmesi ile birlikte kadının toplumun her alanında etkin olarak yer almaya başlamıştır. Bu durum bize kadınların siyasal anlamda da kendilerini yetiştirip, siyasal konularda bilinçlendiklerini göstermektedir.

Tablo 28. Meclis Toplantılarında Alınan Kararlar Hakkında Bilgi

Cinsiyet	Evet		Hayır	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
<i>Kadın</i>	25	18,1	113	81,9
<i>Erkek</i>	55	21	207	79

Yerel siyaset ve katılım adına katılımcılara yöneltilen ‘*belediye meclis toplantılarında alınan kararlar hakkında bilginiz var mı?*’ sorusuna kadın katılımcılar arasında verilen ağırlıklı yanıt %81,9 oranla ‘hayır’ olmuştur. Erkeklerin de %79’u belediye meclis toplantılarında alınan kararlardan habersizdir. Bu verilerden de anlaşıldığı üzere, vatandaşlar yalnızca kendilerini yönetecek kişileri belirlemektedirler. Sonuç olarak, vatandaşın seçim dışında kalan siyasal faaliyetler ve karar alma süreçlerinin oldukça uzağında bulduklarını söyleyebiliriz. Bu uzak kalışın temelinde ise, katılımcıların yönetimin karar ve uygulamalarını değiştiremeyecekleri düşüncesinin olduğunu düşünebiliriz.

Tablo 29. Belediye Meclis Toplantılarına Katılım

Cinsiyet	Evet		Hayır	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
<i>Kadın</i>	8	5,8	130	94,2
<i>Erkek</i>	18	6,9	244	93,1

Benzer oranlar, belediye meclis toplantılarına katılım konusunda da elde edilmiştir. Yani, araştırmaya katılan kadınların %94,2’si ile erkeklerin %93,1’i belediye meclis toplantılarında bulunmamışlardır. Bununla birlikte erkeklerin %6,9’u ile kadınların %5,8’i belediye meclis toplantılarına katıldıklarını ifade etmişlerdir. Oranlar erkek ve kadın açısından düşüktür. Ama yine de bu durum için şu şekilde bir değerlendirme yapılabilir. Araştırma alanımız olan Aydın ili merkezinde yerel katılım anlayışının pek fazla yerleşmediğini göstermektedir. Aydın halkı yalnızca yerel seçimlerde oy kullanarak siyasal katılımı gerçekleştirmektedirler. Burada asıl problemin vatandaşların siyasete karşı ilgisiz olmaları düşünülebilir. Çünkü yerel meclislerin toplantı ve kararlarını takip etmek gerçekten yerele ve yerel siyasete ilgili

ve katılımcı olmayı gerektirir. Özellikle yerel siyaset, vatandaş ile yöneticilerin yoğun ve yakın ilişki içerisinde olduğu bir alandır. Dolayısıyla da vatandaşlar sorunlarını daha çabuk ve kolay bir biçimde yöneticilere ulaştırıp, çözüm arayışı içerisine girebilirler. Ancak verilerden de görüldüğü üzere bu durum, ülkemizin genelinde olduğu gibi, Aydın halkı için de geçerli olmamaktadır. Bu sonuç belediyenin halkla ilişkilerini geliştirerek halkın katılımını arttırması yönünde çaba harcanması gerektiğini de akla getirmektedir.

Tablo 30. Belediyenin Karar ve Politikalarından Haberdar Olma

Cinsiyet	Evet		Hayır		Kısmen	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
<i>Kadın</i>	25	18,2	68	49,6	44	32,1
<i>Erkek</i>	47	17,9	100	38,2	115	43,9

Araştırma alanındaki katılımcıların siyasete karşı ilgisiz ve bilgisiz olduğunu gösteren bir diğer veri katılımcıların, belediyenin geleceğe yönelik karar ve politikalarından haberdar olma düzeyindeki düşüklüktür. Buna göre kadın katılımcıların sadece %18,2'si ile erkeklerin %17,9'u belediyenin karar ve politikalarından haberdardır. Söz konusu karar ve politikalardan haberdar olmayan kadınların oranı %49,6 ve erkeklerin oranı % 38,2 iken; kısmen haberdar olan kadınların oranı %32,1 ve erkeklerin oranı %43,9'dir.

3.2.3.3. Araştırmanın Hipotezleri ve Test Edilmesi

İlk olarak verilerin “normallik” analizi yapılmış ve bunun için *Kolmogorov-Smirnov Testi* yapılarak verilerin normal olup olmadığı ortaya koyulmuştur. Verilerin normallik analizi yapıldığında p değeri < %5 olduğu için veriler normal dağılmamıştır.

Tablo 31. Normallik Testi

	Siyasete ilgi	Siyaseti takip	Siyaset konuşma	Adaylık	Tekrar oy	Oy dışında takip	Toplantılar daki bilgi	Toplantıya katılım	Hizmetleri bilme
Sayı	400	400	400	400	400	400	400	400	399
Anlamlılık (Çift Kuyruklu)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000

(teste dahil edilen yukarıdaki değişkenler kadının siyasete katılımı ile ilişkili olan değişkenlerdir).

Yani veriler normal dağılmamıştır.¹⁵⁹ Bu nedenle de Non-parametrik testler uygulanmıştır. Cinsiyet değişkeni iki gruplu (Kadın\Erkek) olduğu için “*Mann-Whitney U*” testi kullanılmıştır. Bu test bağımsız gruplar t-testinin parametrik olmayan alternatifidir. İki grup karşılaştırılması yapılırken t-testinde olduğu gibi iki grubun ortalaması değil, ortanca değerleri karşılaştırılır.

$$H_0 : \theta_1 = \theta_2 \text{ (Ortanca değerler arasında fark yoktur.)}$$

$$H_a : \theta_1 \neq \theta_2 \text{ (Ortanca değerler arasında fark vardır.)}$$

Bu test iki grubun aldığı değerleri sıralı hale dönüştürür, böylece iki grup arasındaki sıralamanın farklı olup olmadığını değerlendirir. Değerler sıralı hale dönüştüğü için değerlerin asıl dağılımları önemli değildir. Bu testte kabul ve reddedilen hipotezler belirlenmiş; kabul edilen hipotezler için gruplar arasındaki farklılıklar tespit edilip, reddedilen hipotezler ve 10, 11. hipotezler için, değişkenler arasında ilişki olup olmadığı Korelasyon analizi ile incelenmiştir.¹⁶⁰

$H_{01} : \theta_1 = \theta_2$: *Siyasete karşı ilgili olma konusunda kadın ve erkeklerin ortanca değerleri arasında fark yoktur.*

$H_{02} : \theta_1 = \theta_2$: *Siyaseti takip konusunda kadın ve erkeklerin ortanca değerleri arasında fark yoktur.*

$H_{03} : \theta_1 = \theta_2$: *Ortamda siyaset konuşulması- siyasete ilgi konusunda kadın ve erkeklerin ortanca değerleri arasında fark yoktur.*

¹⁵⁹ Şeref KALAYCI, *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Asil Yayın Dağıtım, 2. Baskı, 2006, s.s.13

¹⁶⁰ Berli DURMUŞ, Serra YURTKORU ve Murat ÇİNKÖ, *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*, Beta Yayınları, Ankara, 2007, s. 188-190

$H_{04} : \theta_1 = \theta_2$: *Siyasete adaylık açısından konusunda kadın ve erkeklerin ortanca değerleri arasında fark yoktur.*

$H_{05} : \theta_1 = \theta_2$: *Kadın bir siyasetçiye yeniden oy verme konusunda kadın ve erkeklerin ortanca değerleri arasında fark yoktur.*

$H_{06} : \theta_1 = \theta_2$: *Yerel siyaseti oy verme dışında takip etme konusunda kadın ve erkeklerin ortanca değerleri arasında fark yoktur.*

$H_{07} : \theta_1 = \theta_2$: *Belediye meclis toplantılarında alınan kararlar konusunda kadın ve erkeklerin ortanca değerleri arasında fark yoktur.*

$H_{08} : \theta_1 = \theta_2$: *Belediye meclis toplantılarına katılım konusunda kadın ve erkeklerin ortanca değerleri arasında fark yoktur.*

$H_{09} : \theta_1 = \theta_2$: *Belediyenin geleceğe yönelik karar ve hizmet politikalarından haberdar olma konusunda kadın ve erkeklerin ortanca değerleri arasında fark yoktur.*

$H_{10} : \theta_1 = \theta_2$: *Cinsiyet siyasete katılım yollarında (oy verme, dinleyici olarak katılım,...) belirleyicidir.*

$H_{11} : \theta_1 = \theta_2$: *Partiye oy verirken dikkate alınan unsurlar açısından cinsiyet bir farklılık ortaya koyar.*

(1-9) Hipotezler ile ilgili tablolar ve açıklamaları aşağıda verilmiştir.

Tablo 32.Cinsiyete Göre Değişkenlerin Anlamlılık Değerleri

	Siyasete İlgi	Siyaseti Takip	Oy Dışında Takip
Mann-Whitney U	31234,000	29848,000	30996,000
Wilcoxon W	40825,000	39439,000	40587,000
Z	-2,604	-3,367	-3,010
Anlamlılık (Çift Kuyruklu)	0,009	0,001	0,003

Tabloda p değeri <0,05 olan değişkenler yer almaktadır.

Söz konusu testte p değeri $<0,05$ olduğu için H_{01} , H_{02} ve H_{06} hipotezleri red edilirken H_{03} , H_{04} , H_{05} , H_{07} , H_{08} ve H_{09} hipotezleri kabul edilmiştir. Yani cinsiyet grubuna göre, 1 (Siyasete İlgi), 2 (Siyaseti Takip) ve 6.(Oy Dışında Takip) değişkenler için istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır, diğer hipotezler için istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Buna göre ilgili değişkenlerin cinsiyet açısından tespit edilen anlamlı farklılıkları için “Ortalama Rank” değerine bakılarak karar verilmiştir. Söz konusu değerler aşağıdadır.

Tablo 33. Değişkenler İçin Ortalama Rank Değeri

	Cins	Sayı	Ortalama Rank	Toplam Rank
Siyasete İlgi	Kadın	138	295,83	40825,00
	Erkek	524	340,89	178628,00
	Total	662		
Siyaseti Takip	Kadın	138	285,79	39439,00
	Erkek	524	343,54	180014,00
	Total	662		
Oy Dışında Takip	Kadın	138	294,11	40587,00
	Erkek	524	341,35	178866,00

Bu tablodan H_{01} hipotezi için; kadınların sıra değerlerinin ortanca değeri 295,83, erkeklerin ise 340,89 olduğu görülmektedir. Bu nedenle erkek katılımcıların siyasete ilgi düzeylerinin kadınların ilgi düzeylerine göre daha fazla olduğuna tespit edilmiştir. Benzer şekilde H_{02} ve H_{06} hipotezleri için sırasıyla kadın 285,79 ve erkek 343,54; kadın 294,11 ve erkek 341,35 olduğu görülmektedir. Buradan *Siyaseti Takip* ve *Oy Dışında Takip* konularında erkek katılımcıların kadınlardan daha yüksek seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Söz konusu testte istatistiksel olarak önemli bir farklılık bulunmayan ifadeler (değişkenler) arasında ilişki/bağlantı olup olmadığını görmek üzere Korelasyon testi kullanılmıştır ve sonuçlar tablo 34’te verilmiştir.

Aşağıda verilen Korelasyon test sonuçlarında; (*) %5’ten küçük olan değerler için ilişki olmadığını gösterirken, (**)%1’den küçük olan değerler için ilişki olmadığını göstermektedir. Buna göre,

$\%5$ ve $\%1 < H_0 = \text{Değişkenler arasında ilişki yoktur.}$

$\%5$ ve $\%1 > H_a = \text{Değişkenler arasında ilişki vardır.}$

Tablo 34. 3, 4, 5,7, 8 ve 9. Hipotezler İçin Korelasyon Testi Sonuçları

		Cinsiyet	Siyaset Konuşmak
Cinsiyet	Pearson Correlation	1	,039
	Anlamlılık (2-kuyruklu)		,437
	Sayı	400	400
Siyaset Konuşmak	Pearson Correlation	,039	1

$\%5$ ve $\%1 < H_0 = \text{Değişkenler arasında ilişki yoktur.}$

Tekrar Adaylık- Cinsiyet İlişkisi

		Cinsiyet	Tekrar Adaylık
Cinsiyet	Pearson Correlation	1	,024
	Anlamlılık (2-kuyruklu)		,631
	Sayı	400	400
Tekrar Adaylık	Pearson Correlation	,024	1

$\%5$ ve $\%1 < H_0 = \text{Değişkenler arasında ilişki yoktur.}$

Tekrar Oy- Cinsiyet İlişkisi

		Cinsiyet	Tekrar Oy
Cinsiyet	Pearson Correlation	1	,059
	Anlamlılık (2-kuyruklu)		,243
	Sayı	400	400
Tekrar Oy	Pearson Correlation	,059	1

$\%5$ ve $\%1 < H_0 = \text{Değişkenler arasında ilişki yoktur.}$

Meclis Toplantıları Hak. Bilgi- Cinsiyet İlişkisi

		Cinsiyet	Meclis Toplantıları Hak. Bilgi
Cinsiyet	Pearson Correlation	1	-,034
	Anlamlılık (2-kuyruklu)		,495
	Sayı	400	400
Meclis Toplantıları Hak. Bilgi	Pearson Correlation	-,034	1

$\%5$ ve $\%1 < H_0 = \text{Değişkenler arasında ilişki yoktur.}$

Meclis Toplantılarına Katılım- Cinsiyet İlişkisi

		Cinsiyet	Meclis Toplantılarına Katılım
Cinsiyet	Pearson Correlation	1	-,021
	Anlamlılık (2-kuyruklu)		,680
	Sayı	400	400
Meclis Toplantılarına Katılım	Pearson Correlation	-,021	1

$\%5$ ve $\%1 < H_0 = \text{Değişkenler arasında ilişki yoktur.}$

Bel. Hizmet. ve Politikalarını Bilme- Cinsiyet İlişkisi

		Cinsiyet	Bel. Hiz. ve Pol. Bilme
Cinsiyet	Pearson Correlation	1	,079
	Anlamlılık (2-kuyruklu)		,116
	Sayı	400	399
Bel. Hiz. ve Pol. Bilme	Pearson Correlation	,079	1

$\%5$ ve $\%1 < H_0 = \text{Değişkenler arasında ilişki yoktur.}$

Söz konusu hipotezler için Korelasyon test sonuçları, ilişki olmadığını göstermektedir.

$H_{10} : \theta_1 = \theta_2 : \text{Cinsiyet siyasete katılım yollarında (oy verme, dinleyici olarak katılım,...) belirleyicidir.}$

Tablo 35. Cinsiyet ve Siyaseti Takip Yolları Arasındaki Korelasyon İlişkisi

		Cinsiyet	Oy verme	Dinleyici olarak katılım	Kitle iletişim aracılığı ile katılım	Üye olma	Aday olma
Cinsiyet	Pearson Correlation	1	-,162(**)	,203(**)	-,201(**)	,128(*)	,183(**)
	Anlamlılık (2-kuyruklu)		,000	,000	,000	,004	,000
	Sayı	662	662	662	662	662	662

Siyaseti takip yolları ile cinsiyet değişkeni arasında yukardan da görüldü gibi anlamlı bir ilişki ortaya çıkmaktadır. Yani kadın ya da erkek olmak siyasete katılım türünü etkilemektedir. Bu nedenle de H_{10} : *Cinsiyet siyasete katılım yollarında (oy verme, dinleyici olarak katılım,...) belirleyicidir*, hipotezi için, %5 ve %1 $> H_a =$ Değişkenler arasında ilişki vardır, kabul edilmiştir.

H_{11} : *Partiye oy verirken dikkate alınan unsurlar açısından cinsiyet bir farklılık ortaya koyar.*

Tablo 36. Cinsiyet ve Parti Tercihleri Arasındaki Korelasyon İlişkisi

		<i>Cinsiyet</i>	<i>İdeoloji</i>	<i>Adaylar</i>	<i>Lider</i>	<i>İcraatlar</i>	<i>Diğer</i>
<i>Cinsiyet</i>	Pearson Correlation	1	,128(**)	,068	,053	-,256(**)	,033
	Anlamlılık (2-kuyruklu)		,001	,078	,172	,000	,401
	Sayı	662	662	662	662	662	662

Parti tercihlerini etkileyen faktörlerin cinsiyetle ilişkisinde test sonuçlarında ortaya çıkan “Bir partiyi ideoloji nedeniyle tercih etmek” ve “Bir partiyi icraatları nedeniyle tercih etmek” faktörlerinin cinsiyet değişkeni ile ilişkili olduğudur. Bu bağlamda bu iki faktör için;

%5 ve %1 $> H_a =$ Değişkenler arasında ilişki vardır kabul edilirken, adayları, lideri ve diğer faktörlerden dolayı parti tercihi ile cinsiyet arasında ilişki saptanmamıştır. Bunun için de; %5 ve %1 $< H_0 =$ Değişkenler arasında ilişki yoktur kabul edilmiştir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türkiye’de siyasi partilerinde kadınlara gereken önemi vermedikleri görülmektedir. Kadınların yaygın olarak bulunabileceği düşünülen kadın kolları oluşumunda dahi kadınların etkinliğinden söz edilememektedir. Çünkü bu oluşumlarda bile ataerkil yapının ve geleneksel iş bölümünün izleri bulunmaktadır. Parlamentoda ve yerel yönetimlerde bulunan kadın sayısındaki düşüklük bu durumu doğrular niteliktedir. 28 Mart 2004’te yapılan yerel seçim sonuçlarına göre seçilen 3225 Belediye Başkanının ancak 18’i, 34477 belediye meclisi üyesinin 834’ü, 3208 İl genel meclisi üyesinin ancak 58’i kadındır. Bununla birlikte, çalışmamızın uygulama kısmının ilk bölümünde elde edilen bulgularda yukarıdaki verilerle paralel niteliktedir.

Çalışmanın uygulama bölümünün birinci kısmında, 2009 Mart yerel seçimleri sonrasında göreve gelen bayan belediye başkanlarıyla görüşmeler yapılmıştır. Bu uygulamadaki temel neden, kadınların siyasette yerel ölçüde temsil edilmediğini gözler önüne sermektir. Tüm Türkiye’nin ele alındığı bu uygulamada yalnızca 26 tane bayan belediye başkanının olması, Türkiye’de kadının siyasette etkin olmadığı ve tam anlamıyla temsil edilemediğinin kanıtıdır. Gerçi 2004 yılında yapılan mahalli idareler seçimlerinde bu yana kadın belediye başkanlarındaki artış sevindiricidir. Ancak yine bu sayının yetersiz olduğu herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. Çalışma kapsamında, 2009 yerel seçimleri sonrasında göreve gelen 26 bayan başkandan 16’sı ile görüşme sağlanabilmiştir. Görüşülen bayanların pek çoğu, toplum tarafından kendilerine yüklenen ‘eşlik’ ve ‘annelik’ görevlerini yerine getirdikten sonra siyasete atılmaya karar vermişlerdir. Örneğin, görüşülen kadınlardan birçoğu, çocuklarını belirli bir yaşa kadar büyüttükten sonra siyasette aktif olarak rol almaya karar vermişlerdir. Bu durum bize, 21. yüzyılda bile etkisini hala yitirmemiş olan geleneksel yapının varlığını hissettirmektedir. Bu uygulamadaki en sevindirici nokta ise 2009 Mart yerel seçimleri sonucunda belediye başkanlığı görevine gelen kadınların aileleri ve çevreleri tarafından desteklenmeleridir. Buradan, toplumumuzun kadınların siyaset içerisindeki etkinliğine giderek alıştığı ve bu duruma ılımlı yaklaştığı sonucu çıkarılabilir.

Yerel yönetimler vatandaşların yaşamlarını doğrudan etkileyen kararlar alan ve dolayısıyla halka daha yakın olan yönetimlerdir. Vatandaş ile yerel yönetimler arasında oluşan bu yakınlık bir taraftan vatandaşların yönetime katılımını sağlarken, diğer taraftan da vatandaşlara yerel yönetimleri denetleme olanağı sunmaktadır. Bu denetim olgusu şu şekilde açıklanabilir; yerel halk, seçim yoluyla kendi yöneticilerini kendileri belirlemektedir. Dolayısıyla, seçimle başa getirdikleri yöneticilerin sorumluluklarını tam anlamıyla yerine getirmeleri beklenmektedir. Sonuçta, vatandaşlardaki bu beklenti onları yönetim mekanizmalarını denetleme yoluna itmektedir.

Yerel yönetimlerin temelini belediyeler oluşturmaktadır. Kırdan kente olan göçün fazlaşması ve kentleşmenin artışı ile birlikte belediye hizmetlerinden yararlanmak isteyen vatandaş sayısı da artmıştır. Bu durum belediyelerin önemini bir kat daha arttırmıştır. Demokratik yönetim anlayışına göre, vatandaş belediyelerden ucuz ve sürekli hizmet talebinde bulunabileceği gibi belediyelerin hizmetlerine katılarak yönetimi denetleme imkânı da bulabilmektedir.

Uygulama bölümünün ikinci kısmında ise kadının siyasete katılımına ilişkin hipotezler ortaya koyularak çeşitli istatistikî analizlerle test edilmiştir. Buna göre öne çıkan bulguları şöyle sıralayabiliriz.

$H_{01} : \theta_1 = \theta_2$: ***Siyasete karşı ilgili olma konusunda kadın ve erkeklerin ortanca değerleri arasında fark yoktur.***

Hipotez reddedildi, gruplar arasında anlamlı fark vardır.

$H_{02} : \theta_1 = \theta_2$: ***Siyaseti takip konusunda kadın ve erkeklerin ortanca değerleri arasında fark yoktur.***

Hipotez reddedildi, gruplar arasında anlamlı fark vardır.

$H_{03} : \theta_1 = \theta_2$: ***Ortamda siyaset konuşulması- siyasete ilgi konusunda kadın ve erkeklerin ortanca değerleri arasında fark yoktur.***

Hipotez kabul edildi, anlamlı fark yoktur.

$H_{04} : \theta_1 = \theta_2$: ***Siyasete adaylık açısından konusunda kadın ve erkeklerin ortanca değerleri arasında fark yoktur.***

Hipotez kabul edildi, anlamlı fark yoktur.

$H_{05} : \theta_1 = \theta_2$: ***Kadın bir siyasetçiye yeniden oy verme konusunda kadın ve erkeklerin ortanca değerleri arasında fark yoktur.***

Hipotez kabul edildi, anlamlı fark yoktur.

$H_{06} : \theta_1 = \theta_2$: ***Yerel siyaseti oy verme dışında takip etme konusunda kadın ve erkeklerin ortanca değerleri arasında fark yoktur.***

Hipotez reddedildi, gruplar arasında anlamlı fark vardır.

$H_{07} : \theta_1 = \theta_2$: ***Belediye meclis toplantılarında alınan kararlar konusunda kadın ve erkeklerin ortanca değerleri arasında fark yoktur.***

Hipotez kabul edildi, anlamlı fark yoktur.

$H_{08} : \theta_1 = \theta_2$: ***Belediye meclis toplantılarına katılım konusunda kadın ve erkeklerin ortanca değerleri arasında fark yoktur.***

Hipotez kabul edildi, anlamlı fark yoktur.

$H_{09} : \theta_1 = \theta_2$: ***Belediyenin geleceğe yönelik karar ve hizmet politikalarından haberdar olma konusunda kadın ve erkeklerin ortanca değerleri arasında fark yoktur.***

Hipotez kabul edildi, anlamlı fark yoktur.

$H_{10} : \theta_1 = \theta_2$: ***Cinsiyet siyasete katılım yollarında (oy verme, dinleyici olarak katılım,...) belirleyicidir.***

Hipotez kabul edildi, ilgili değişkenler arasında doğrusal ilişki vardır.

$H_{11} : \theta_1 = \theta_2$ ***Partiye oy verirken dikkate alınan unsurlar açısından cinsiyet bir farklılık ortaya koyar.***

“Bir partiyi ideoloji nedeniyle tercih etmek” ve “Bir partiyi icraatları nedeniyle tercih etmek” faktörlerinin cinsiyet değişkeni ile doğrusal ilişki saptanmıştır.

Adayları, lideri ve diğer faktörlerden dolayı parti tercihi ile cinsiyet arasında ilişki saptanmamıştır.

Aydın'da belediye yönetimine katılım konusunda yapılan bu alan araştırmasının sonucun da genel olarak, siyasal katılmanın oy verme ile sınırlı kaldığı anlaşılmıştır. Vatandaşlar her hangi bir dernek, vakıf ya da partiye üye olup aktif katılımı gerçekleştirmek yerine, pasif katılım şekli olan oy verme faaliyetini yerine getirerek siyasal katılımı sağlamışlardır. Vatandaşlar kendi oylarıyla belirledikleri belediye yönetiminden sürekli olarak ucuz ve hızlı hizmet talep etmektedirler. Ancak buna karşılık, belediyenin herhangi bir faaliyetini denetlemek akıllarından bile geçmemektedir. Yani vatandaşların denetim mekanizmaları gelişmemiştir. Yerel halkın çoğunluğundaki genel kanı, 'bizim söylememizle hiçbir şey değişmez.' Yönetimdekilerin tek isteği oy almaktır. Başa geldikten sonra vatandaş dinlemezler.' şeklindedir. Dolayısıyla bu durum onların yerel yönetimler üzerindeki denetim yetkilerini kullanmamalarına yol açmaktadır.

Araştırma kapsamında dikkat çekici noktalardan biri, halkın genelinin şu an görevde bulunan bayan belediye başkanından memnun olmasıdır. Bununla birlikte ankete katılan bayanların siyasete ilgi ve siyaseti takip düzeylerinin de yüksek çıkması sevindirici bir durumdur. Tabi bu durumun kadınların sosyal ve ekonomik durumlarıyla ilişkili olduğu kesindir.

Sonuç olarak, inceleme konumuz olan Aydın alanında yerel katılım ve demokrasi adına halkın yeteri kadar bilgi sahibi olmadığı ve bu yönde faaliyet göstermedikleri açıktır. Söz konusu alanda halkın bilgisini ve ilgisini arttırmak için çeşitli çalışmalar yapılması gerekmektedir. Öncelikle, vatandaşların eğitim seviyelerini arttırmak temel amaç olmalıdır. Çünkü gerekli eğitimi almamış ve yeterli bilgi birikimine sahip olmayan bireylerin siyasal katılıma önem vermesi, yönetimi denetleyebilmesi oldukça zordur. Öyle ki, vatandaşlar birçoğu, yönetim üzerindeki haklarından dahi habersizdir. Bu konuda, vatandaşlar kadar yöneticilere de büyük görevler düşmektedir. Her şeyden önce, yöneticiler siyasal katılım konusunda oldukça açık olmalıdırlar. Bu konuda vatandaşların fikirlerini alıp, onları siyasal katılımı sağlamaları konusunda teşvik etmelidirler. Tüm bu sayılanların dışında vatandaşları ekonomik olarak rahatlatmak ve refah seviyelerini arttırmak da siyasal katılımı artırıcı bir etki yaratmaktadır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- AKHUN, İ. ve BİRCAN, İ., **Kız Çocuklarının Mesleki Eğitime ve İstihdama Yönelimleri**, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara, 2000
- AKIN, İ., **Kamu Hukuku**, Beta Basım, Yayım ve Dağıtım, İstanbul, 1993.
- ALKAN, A., **Yerel Yönetimler ve Cinsiyet: Kadınların Kentte Görünmez Varlığı**, Dipnot Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2005.
- ARASLI, O., **Adaylık Kavramı ve Türkiye’de Milletvekilliği Adaylığı**, Ankara Üniv. ,Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1972.
- ATEŞ, T., **Demokrasi: Kavram, Tarihi Süreç, İlkeler**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1991.
- BAL, H., **Kent Sosyolojisi**, Turan Kitapevi, Ankara, 1999
- BAŞ, T., **Anket Nasıl Hazırlanır Uygulanır Değerlendirilir**, Seçkin Yayınları, 4. Baskı, Ankara, 2006
- BAYKAL, D., **Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi**, Ankara Üniv. , S.B.F. , Yayın No: 302, Ankara, 1970
- COPARAL, B., **Kemalizm’de ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını 1919-1970**, (Çev: EYÜBOĞLU, E.), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları:233, İstanbul, 1982.
- ÇAM, E., **Siyaset Bilimine Giriş**, Der Yayınları, İstanbul, 1977.
- ÇAVDAR, T., **Türkiye’nin Demokrasi Tarihi**, İmge Yayınevi, Ankara, 2008.
- ÇİTÇİ, O., **Yerel Yönetimlerde Temsil**, TODAİE Yayını, 226, Ankara, 1989.
- ÇUKURÇAYIR, M. A., **Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi**, Çizgi Kitapevi, Konya, 2002.
- DAHL, R., **Modern Political Analysis**, Englewood Celiffs, Prentice- Hall, Inc. , 1963
- DOĞRAMACI, E., **Türkiye’de Kadının Dünü ve Bugünü**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1992.
- DURMUŞ, B., YURTKORU, S. ve ÇİNKO, M., **Sosyal Bilimlerde SPSS’le Veri Analizi**, Beta Yayınları, Ankara, 2007
- ERDOĞAN, M., **Anayasal Demokrasi**, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2003.
- EROĞLU, C., **Devlet Yönetimine Katılma Hakkı**, İmge Kitabevi, Ankara, 1991
- EROĞLU, C., **Devlet Yönetimine Katılma Hakkı**, İmge Yayınevi, Ankara, 1991.
- ERYILMAZ, B., **Kamu Yönetimi**, Erkam Matbaası, İstanbul, 2005.
- GÖKALP, Z., **Türkçülüğün Esasları**, Eflatun Yayıncılık, İstanbul, 2004.

- GÖKSEL, B., **Çağlar Boyunca Türk Kadını ve Atatürk**, Kültür Bakanlığı Yayınları: 906, Ankara, 1993.
- GÜRBÜZ, Y., **Anayasalar**, May Yayınları, İstanbul, 1981.
- GÜRSEL, Y., **Demokratikleşme Sürecinde Kent ve İnsan**, E Yayınları, İstanbul, 1990.
- KAĞITÇIBAŞI, Ç., **İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş**, Evrim Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1996.
- KALAYCIOĞLU, E., **Çağdaş Siyasal Bilim: Teori, Olgu ve Süreçler**, Beta Yayınları, İstanbul, 1984.
- KALAYCIOĞLU, E., **Karşılaştırmalı Siyasal Katılma: Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme**, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1983.
- KALAYCIOĞLU, K., **SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri**, Asil Yayın Dağıtım, 2. Baskı, Ankara, 2006
- KAPANİ, M., **Politika Bilimine Giriş**, 11. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999.
- KARTAL, K., **Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme**, Yurt Yayınevi, Ankara, 1983
- KAYA, R., **Kitle İletişim Sistemleri: Basın, Radyo ve Televizyon Yayınlarının Düzenlenmesi**, Teori Yayınları, Ankara, 1985.
- KELEŞ, R., **Kentleşme Politikası**, 4. Baskı, İmge Kitapevi, Ankara, 1997.
- KURNAZ, Ş., **Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 2422, Bilim ve Kültür Dizisi: 617,Düşünce Dizisi: 23, Ankara, 1991.
- MİLBARTH, L. ve GOEL, M. L., **Political Participation**, 1977
- OKUTAN, A., **Türkiye’de Kentleşme ve Siyasal Yapı**, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara, 1995.
- OZANKAYA, Ö., **Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Yönelimleri**, Ankara: AÜSBF Yayını,1996
- ÖZBUDUN, E., **Siyasal Partiler**, Ankara Üniv. Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1977.
- ÖZTEKİN, A., **Siyaset Bilimine Giriş**, İnönü Üniv. , İİBF Yayınları, Malatya, 1999.
- ÖZTEKİN, A., **Siyaset Bilimine Giriş**, İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Yayınları, Malatya, 1993.
- SİTEMBÖLÜKBAŞI, Ş., **Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki Eden Sosyo-Ekonomik Faktörler**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001.
- TATAR, T., **Siyaset Sosyolojisi**, Turan Yayıncılık, İstanbul, 1997.
- TEKELİ, Ş., **Kadınların Siyasetten Dışlanmışlıklarının 55 Yıllık Öyküsü, Kadınlar ve Siyasal Yaşam: Eşit Hak- Eşit Katılım**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1991

- TURAN, İ., **Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış**, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, Yayın No:389, İstanbul, 1996.
- UNAT, N., **Kadınlar ve Siyasal Yaşam: Eşit Hak Eşit Katılım**, Can Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 1991
- VERBA, S. ve NİE, N., **Participation in America: Political Democracy and Social Equality**, New York, 1972
- YARAMAN, A., **Bir Demokrasi Tartışması: Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili (1935-1999)**, Bağlam Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1999.
- YAYLA, A., **Sosyal ve Siyasal Teori: Seçme Yazılar**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1993.
- YILDIRIM, E., **Türk Siyaset Süreci**, Ark Yayınları, İstanbul, 1997.

Makaleler

- AYDIN, M. A., “ Milletvekili Adaylarının Belirlenme Usulü ve Önseçim”, **Yasama Dergisi**, Sayı 5, Nisan-Mayıs-Haziran, 2007, s. 82-108.
- ÇUKURÇAYIR, M. A., “ Siyasal Katılım Olanakları Açısından Yerel Siyaset: Yönetişim ve Yerel Alanda Yararlanılabilecek Diğer Yöntemler”, **Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-I: Reform**, Nobel Yayınları, Ankara.
- KİRİŞ, H. ve GÜL, H., “ Yarının Siyasetinin İzleri: 29 Mart Yerel Seçimleri Sonrası Siyasette Kimlik, Hizmet ve İdeoloji Eksenli Kırılma”, **Toplum ve Demokrasi Dergisi**, Yıl:2, Sayı 4, Eylül-Aralık 2008, s. 139-150.
- KİRİŞ, H. ve KESKİN, H., “ Bir Siyasal Katılmayan Olarak Kadın”, **Yerel Siyaset Dergisi**, Yıl:2, Sayı 19, Temmuz 2007, s. 31-33.
- NEGİZ, N. ve KİRİŞ, H., “ Yerel Demokratikleşmede Katılım Sorunu: Isparta Alan Araştırması”, **Yerel Siyaset Dergisi**, Yıl: 2, Sayı 23, Kasım 2007, s. 36-47.
- NEGİZ, N., “ Seçmen Davranışında Sosyo-Ekonomik Bir Faktör: Yaş”, **Yerel Siyaset Dergisi**, Yıl: 2, Sayı 23, Kasım 2007, s. 52-54.
- NEGİZ, N., “ Siyasette Kadın Olmak”, **Yerel Siyaset Dergisi**, Yıl:2, Sayı 19, Temmuz 2007, s. 34-37.
- SALLAN GÜL, S., "Seçimin Galibi Kim? Bıyıklı Kadınlar mı Yoksa Eril Siyaset mi?", **Toplum ve Demokrasi, Seçimler, Demokrasi ve Siyasal Partiler, Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl 1, Sayı 1, Eylül Aralık, 2007, s.1-26.
- SANCAR, S., “ Türkiye’de Kadınları Siyasal Kararlara Eşit Katılımı”, **Toplum ve Demokrasi Dergisi**, Yıl:2, Sayı:4, Eylül-Aralık, 2008, s. 173-184.
- ŞENTÜRK, H., “ Kadın ve Siyaset”, **Yerel Siyaset Dergisi**, Yıl:2, Sayı 19, Temmuz 2007, s. 24-25.
- TANSİ, M. D., “ Kadınların Siyasal Temsili ve Katılımı”, **Kadın Çalışmalarında Disiplinler Arası Buluşma**, 3. Cilt, 2004.
- TEKİN, N., ESER, B., DİNÇ, M., “ Kadınların Siyasal Katılımını Arttırmaya Yönelik Bir Yöntem Olarak Kota Uygulamaları”, **Yerel Siyaset Dergisi**, Yıl:2, Sayı 19, Temmuz 2007, s. 13-17.

TOKMAN, Y. ve KENDİRCİ, S., **Yerel Yönetimlere İlişkin Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde Kadınlara Yer Açmak**, “Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili ve Gerçek Demokrasi”, 2. Baskı, Ankara, Mayıs, 2006.

İnternet Kaynakları

ALKAN, A., “Yerel Siyaset Kadınlar İçin Neden Önemli?”, <http://kasaum.ankara.edu.tr/yazi.php?yad=10126> (E. T. 12. 12. 2009).

DOĞRAMACI, E., “Atatürk ve Kadın Hakları”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı: 24, Cilt:8, Temmuz, 1992, <http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=Dergiİçerik&SayıNo=45> (E.T. 26.12.2009).

ESEN, A., “Kent Yönetimlerinde Katılım”, **Yerel Siyaset Dergisi**, Okutan Yayınları, 1. Baskı, Ocak, 2008, s. 87-90, <http://www.yerelsiyaset.com/v2/medya/ysiyaset.pdf> (E.T. 08.09.2009).

GÖKÇİMEN, S., “Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi”, **Yasama Dergisi**, Eylül- Ekim- Kasım- Aralık 2008, s. 5-59, http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2008/sayi10/sayi10.html (E. T. 15. 01. 2010).

GÜLSOY, T., **Milletin Temsili**, Kamu Hukuku Arşivi, Eylül 2006, s. 71-86, http://www.akader.info/KHUKA/2006_eylül (E.T. 17. 01 2010).

<http://www.ka-der.org.tr/?p=istatistik> (E.T. 18. 10. 2009).

http://www.yasader.org.tr/web/yasama_dergisi/2007/sayi5/Milletvekili_Adaylarinin_Belirlenme_Usulu_Onsecim.pdf. (E.T. 14. 04. 2009).

<http://www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2009MahalliIdareler/SecimSonuclari/BelediyeBaskanligiKazananAdaylarYasAraligi.pdf> (E.T. 08. 03. 2010).

NEGİZ, N., “Türkiye’de Yerel Siyasette Kadının Konumu: Siyasetçi Kadınlar Gözüyle Eleştirel Bir Değerlendirme” **Yerel Siyaset Dergisi**, Okutan Yayınları, 1. Baskı, Ocak, 2008, s. 213-236, <http://www.yerelsiyaset.com/v2/medya/ysiyaset.pdf> (E.T. 08. 09. 2009).

ÖRÜCÜ, E., KILIÇ, R., KILIÇ, T., “Cam Tavan Sendromu ve Kadınların Üst Düzey Yönetici Pozisyona Yükselmelerindeki Engeller: Balıkesir İli Örneği”, **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Cilt 14, Sayı 2, 2007, s. 117-135, <http://www.asosindeks.com/journal-article-abstract?id=7830> (E. T. 03. 10. 2009).

SAĞ, V., “Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kadını ve Atatürk”, **Cumhuriyet Üniv. İİBF Dergisi**, Cilt 2, Sayı 1, s. 9-23, <http://cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/89.pdf> (E.T. 21.12.2009).

SİTEMBÖLÜKBAŞI, Ş., “Kadınların Siyasal Hayata Etkin Katılımının Bir Aracı Olarak Kota Uygulamaları”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt:12, Sayı:1, s. 13-36 <http://www.bianet.org/biamag/bianet/102129-kota-niteligi-dusurmez-niceligi-dengeler> (E.T. 24. 12. 2009).

TÜRELİ, N. ve ÇAĞLAR, N., “ Yerel Yönetimde Kadın Temsili- Isparta İli Örneği”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, Yıl:2010, Cilt:2, Sayı:1, s. 16-40, <http://edergi.sdu.edu.tr/index.php/sduvd/article/viewFile/1790/1735> (E.T. 17. 04. 2010).

Diğer Kaynaklar

AREM, **Kadın Hakları ve Yerel Yönetimler**, Yalçın Yayıncılık, Şubat, 2008.

AVŞAR, N., **Seçmen Davranışının Sosyo-Ekonomik Boyutları ve Mesleğin Seçmen Davranışı Üzerine Etkileri (Isparta Örnek Olay Araştırması)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2002.

BORA, A. ve İŞAT, C., **Düğüm Bilgisi**, “ Yerel Kadın Örgütü Olmak”, 2. Baskı, Ankara, 2006.

DPT, **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı**, www.dpt.gov.tr (E.T. 13. 12. 2009).

KAGİDER, **Cinsiyet Eşitliği Yolunda Yerel Politikalar Raporu**, “ Yerel Yönetimlerin Kadınların Yaşamına Etkileri”, 1. Baskı, Ankara, Haziran, 2006.

KILIÇ, Z., **Eşitlik İçin Kota Politikaları**, Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 2000.

KIZILDERE, N., **Kadınların Oy Verme Davranışını Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörler- Kadın Seçmenler Üzerine Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2002.

SANCAR, S., ACUNER, S., ÜSTÜN, İ., BORA, A., ROMENİUC, L., **Birde Buradan Bak**, “Cinsiyet Eşitsizliği Bir Kadın Sorunu Değil, Toplumun Sorunudur”, 1. Baskı, Ankara, Haziran, 2006.

SAYIN, A., **Koya El Kitabı**, Yalçın Matbaacılık, Ankara, Ağustos, 2007.

EKLER

EK 1. GÖRÜŞME FORMU

Sayın İlgili;

Bu çalışma Süleyman Demirel Üniversitesi Kamu Yönetimi Yüksek Lisans programında, Yrd. Doç. Dr. Nilüfer NEGİZ danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırlanmaktadır. Temel amaç, kadınların siyasete karşı ilgilerini, katılım düzeylerini, kadınların siyasette ne şekilde temsil edildiklerini ortaya çıkarmaktır. Araştırmada elde edilen bilgiler bilimsel amaçla kullanılacaktır. Araştırmaya katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Nilay ÜÇER
SDÜ İİBF Kamu Yönetimi Bölümü
Bölümü
Yüksek Lisans Öğrencisi
İletişim:0544 742 12 76

Yrd.Doç.Dr. Nilüfer NEGİZ
Kamu Yönetimi
Öğretim Üyesi
İletişim:0533 375 75 78

Yaşınız:	Eğitiminiz:	Mesleğiniz:
Medeni Durumunuz:	<u>Çocuk Sayısı:</u>	
1. Çocuğunuzun bakımını siz mi üstlendiniz yoksa bakıcı, kreş gibi düzenlemelerden mi yararlandınız?		
1. Siyasette aktif bir görev üstlenmeniz konusunda eşinizin tutumu nasıldı?		
2. Kaç yıldır aktif olarak siyasettesiniz.		
3. Neden belediye başkanlığı görevini istediniz?		
4. Belediye başkanlığı görevinizde ilk döneminiz mi? Daha önce benzer görevler üstlendiniz mi, neler?		

5. Belediye başkanlığı öncesinde ilgili partinizde üstlendiğiniz görevler oldu mu? Neler?
6. Siyasete atılmanız, tabandan (teşkilattan) yetişme süreci sonrasında mı, yoksa almış olduğunuz eğitim ya da siyasete ilgi duymanız nedeniyle mi gerçekleşti?
7. Ailenizde ya da yakın çevrenizde siyasette görev almış kimseler var mı? Varsa nelerdir?
8. Siyasete katılmanız aileden gelen bir geleneğin nedeni mi?
9. Siyasete girmenizde birilerinin yönlendirmesi oldu mu? (aile, eş, arkadaş v.b.) Yoksa bu sizin için bir ideal miydi?
10. Toplumda kadının erkeğe oranla daha pasif oluşunu, toplumun kadına yönelik bir baskısı olarak değerlendirebilir miyiz?
11. Kadının annelik, eş v.b sorumluluklarının erkeğe göre fazla olması, siyaset, yönetim ve çalışma yaşamında kadının geri planda olmasının nedeni olarak düşünülebilir mi?
12. Kadınlar Türkiye’de siyasal haklarını kazanmış olmalarına rağmen, siyasal katılımlarının “oy verme” ile sınırlı kalmasının nedenleri sizce nelerdir?
13. Türkiye’de kadınların siyasal katılımlarını arttırmak için sizce ne gibi düzenlemeler yapılabilir? Partinizin uyguladığı kadının katılımına yönelik politikalar var mı? Neler?
14. Hem bir kadın hem de siyasetçi kimliğinizle, sizin kariyer hedeflerinize ulaşmanızda annelik, eş v.b kadına yönelik sorumluluklarınız ne derece engel teşkil etti, sizi hangi yönlerden zorladı?

EK 2. ANKET SORULARI

Bu çalışma Süleyman Demirel Üniversitesi Kamu Yönetimi Yüksek Lisans programında, Yrd. Doç. Dr. Nilüfer NEGİZ danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırlanmaktadır. Temel amaç, kadınların siyasete karşı ilgilerini, katılım düzeylerini, kadınların siyasette ne şekilde temsil edildiklerini ortaya çıkarmaktır. Araştırmada elde edilen bilgiler bilimsel amaçla kullanılacaktır. Araştırmaya katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Nilay ÜÇER

A-Demografik sorular

1. Yaşınız a. 18 yaş altı b. 18-25 c. 26- 34 d. 35- 45 e. 46 ve üstü
 2. Cinsiyet a. K b. E
 3. Eğitim Durumunuz
a. İlköğretim b. Lise c. Üniversite d. Yüksek Lisans e. Doktora
 4. Gelir durumunuz
a. Çalışmıyor b. 0- 750 c.751-1500 d.1501-2500 e.2501- 3500 f. 3500-50
g.5001 ve üstü
 5. Mesleğiniz
a. ()memur b. ()işçi c. ()çiftçi d. ()öğrenci e. ()esnaf
f. ()akademik personel g.()serbest h. ()emekli ı. () İşsiz i. () Ev
Hanımı j. ()Diğer _____
 - 6.Medeni Durumunuz?
a. Evli b. Bekar c. Eşi ölmüş ya da eşinden boşanmış
 7. Aslen Aydınli mısınız? a. Evet b.Hayır
 8. Cevabınız hayır ise göç ettiğiniz/ daha önce bulunduğunuz bölge aşağıdakilerden hangisidir?
a. Akdeniz c. Ege e. İç Anadolu
b. Karadeniz d. Marmara f. Doğu- Güneydoğu Anadolu
- B) Siyasete İlgili ve Katılım Düzeyi İle İlgili Sorular***
9. Siyasete karşı ilgili misiniz?
a.Çok ilgiliyim b.İlgiliyim c.Kısmen ilgileniyorum d.İlgi duymuyorum

10. Siyaseti takip ediyor musunuz?

- a. Takip ediyorum b. Kısmen takip ediyorum c. Takip etmiyorum

11. Cevabınız evet ise hangi yollardan takip ediyorsunuz? En az 3 tanesini önem derecelerine göre numaralandırınız.

- a. Gazete c. Radyo e. Miting- toplantı katılım g. Çevre (Aile, arkadaş, iş)
b. Televizyon d. İnternet f. Siyasal Parti Şube-Merkeze Gitme

12. Bulduğunuz ortamda siyaset ile ilgili konular konuşulur mu?

- a. Evet konuşulur ve bende konuşmaya katılırım
b. Evet konuşulur, ben katılmam sadece dinlerim
c. Hayır konuşulmaz

13. Cevabınız evet ise hangi ortamlarda siyaset ile ilgili konular konuşulur? En fazladan en aza doğru numaralandırınız.

- a. Ev/ Aile ortamı () b. İş/ Arkadaş ortamı () c. Kahvehane/ Kafe ortamı ()
d. Diğer ()

14. Ailenizde aktif olarak siyaset içinde yer alan var mı? a. Evet b. Hayır

15. Varsa kim/ kimler? Hangi görevdeler? _____

16. Çocuğunuzun siyaset içerisinde yer almasını ister misiniz?

- a. İsterim b. İstemem c. Kararsızım

17. Herhangi bir parti, dernek, kadın kolları gibi oluşumlara üyeliğiniz var mı?

- a. Evet b. Hayır

18. Cevabınız evet ise nereye üyesiniz? Sadece türünü belirtiniz. _____

19. Siyasete hangi yollardan katılıyorsunuz? En çoktan en aza doğru numaralandırınız. (1-5 arasında sıralayınız)

- a. Oy verme ()
b. Dinleyici olarak parti kongre ve mitinglerine katılma ()
c. Kitle iletişim araçları ile konuşmalar yapmak, tartışmalara katılmak, yazılar yazmak ()
d. Siyasal partiler ve derneklere üye olarak siyasal görevler üstlenmek ()
e. Siyasal görevlere aday olmak (İl idare kurulu, encümenlik, başkanlık) ()

20. Seçimlerde oy kullanırken bir partide dikkat ettiğiniz özellikleri önem derecelerine göre belirtiniz. (1-5 arasında en önemliden önemsiz doğru sıralayınız)

- a. Partinin İdeolojisi () b. Partinin Adayları () c. Partinin Lideri ()
d. Partinin İcraatları () e. Diğer (Aile geleneği, çevre etkisi, vb) ()

21. Seçimlerde parti tercihinizi etkileyen faktörleri önem derecelerine göre numaralandırınız. (1-5 arasında en önemliden önemsiz doğru sıralayınız)

- a. Eşimin etkisi ()
b. Babamın/ Ağabeyimin etkisi ()
c. Arkadaşlarımın/ Komşularımın etkisi ()
d. Akrabalarımın etkisi ()
e. Propaganda, gündem, medya etkisi ()
f. Bağlı bulunduğum dernek, vakıf, kadın kolları,...vb etkisi ()
g. Bireysel kararım ()

22. Kadınların aktif siyasal katılımında engel oluşturabilecek nedenleri önem derecelerine göre numaralandırınız. (1 ile 3 arasında)

- a. Eşim ve yakın çevrem (Baba, akraba, ... vb) ()
b. Anne rolünün baskınlığı/ zorlayıcılığı ()
c. İş/ Kariyer yoğunluğu ()
d. Kişisel ilgisizlik/ Siyasete yabancılaşma duygusu ()
e. Kadına yüklenen evsel roller (temizlik, yemek. ... vb) ()
f. Maddi nedenler ()
g. Yasal mevzuatın uygun olmaması ()

C) Yerel Siyasette Kadın Katılımına Yönelik Sorular

23. 29 Mart 2009 yerel seçimlerinde oy kullandınız mı?

- a. Evet b. Hayır

24. Cevabınız hayır ise bunun nedeni aşağıdakilerden hangisidir? Önem derecelerine göre numaralandırınız.

- a. Parti liderlerine güvensizlik ()
b. İcraatlardan memnuniyetsizlik ()
c. Adayların tanınmaması ()
d. Siyasete karşı yabancılaşma ()
e. Oy kullanmak istememek ()
f. Diğer (Aile, çevre... v.b.) ()
g. Gerekli başvuruyu yapmama ()

25. Şu an görevde olan belediye başkanından ve faaliyetlerinden memnun musunuz?

- a. Evet memnunum
- b. Kısımēn memnunum
- c. Hayır memnun değilim
- d. Kararsızım

26. Bir sonraki mahalli idareler seçiminde **su anki belediye baŐkanınızın aday olmasını** ister misiniz?

- a.Evet
- b.Hayır

27. Mahalli seçimlerde **bir kez daha bayan bir adaya** oy verir misiniz?

- a. Evet
- b. Hayır

28. **Cevabınız hayır ise** nedeni aşağıdakilerden hangisidir? nem derecelerine göre numaralandırınız.

- a. Kadının yönetim kapasitesi yeterli değildir. ()
- b. Kadının toplumsal rolleri yaŐayıŐını etkiler. ()
- c. Kadının duygusal olması yönetsel karar alma sürecini etkiler. ()
- d. Kadın erkeğe göre zayıf otorite kullanır. ()

29. Yerel Siyaseti **yerel seçimlerde oy kullanmak dışında** takip ediyor musunuz?

- a. Evet
- b.Hayır

30. Belediye meclis toplantılarında alınan kararlar hakkında bilginiz var mı?

- a.Evet
- b.Hayır

31.Belediye meclis toplantısına hiç katıldınız mı?

- a. Evet
- b. Hayır

32. Belediyenin geleceğe yönelik karar ve hizmet politikalarından haberdar oluyor musunuz?

- a. Evet
- b.Hayır
- c. Kısımēn

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Ad-Soyad : Nilay ÜÇER

Doğum Yeri : BOLU

Doğum Yılı : 1985

Medeni Hali : Bekar

Eğitim Durumu

Lise : (1999–2002) Edremit Anadolu Lisesi

Lisans : (2004–2008) Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü

Yüksek Lisans: 2008 --- Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı.

Yabancı Dil

İngilizce : ÜDS: 47.50